

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการ
เกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดขอนแก่น”

สัญญาเลขที่ RDG60E0021

โดย

นายปรีชา หงอกสีมมา และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่
ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์
ในจังหวัดขอนแก่น”

คณะผู้วิจัย

1. นายปรีชา	หงอกสิมมา	หัวหน้าโครงการ
2. น.ส.ณัฐปวิทย์	โชคนาพร	ทีมวิจัย
3. น.ส.จงรัก	จารุพันธุ์งาม	ทีมวิจัย
4. น.ส.ธัญพร	มาเดชะ	ทีมวิจัย
5. นายหัตถุธ	เอกก้านตรง	ทีมวิจัย
6. นางเจียรนัย	ราชธา	ทีมวิจัย
7. นายเดชา	ต้นกัญยา	ทีมวิจัย
8. นางสุนันทา	บุญคง	ทีมวิจัย
9. น.ส.ศิริพร	ใจหยุด	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่ การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการ ปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหา ของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษา เรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของ ชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พูดคุย ถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. ข้าราชการ หรือกลุ่มคน อื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะ ประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มี การ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึง เป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัว คนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและ วิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับ ครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการ ดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วย การบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่ นักวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาใน รูปแบบ ที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของ รายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดย กลไกสำคัญที่จะช่วยให้ทีมวิจัยมีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่ง จบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์ เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือ ดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการ โดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดขอนแก่น” มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อ ๑. ศึกษาสถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์และการประกอบการของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ๒. ศึกษาผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับปัจเจกบุคคล ด้านปัจจัย เงื่อนไข ต้นทุนทางสังคมและอื่นๆ ที่มีส่วนเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการทำเกษตรกรรมอินทรีย์ ๓. ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น และ ๔. ศึกษาการรวมกลุ่มหรือการพัฒนาแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

การวิจัยในครั้งนี้เป็นความพยายามที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดขอนแก่น โดยเน้นการให้ความสำคัญกับนักวิจัยในเกษตรกรคนรุ่นใหม่ และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย ทั้งกระบวนการค้นหาปัญหาและพัฒนาโจทย์ กระบวนการพัฒนาทีมและแกนนำ กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล และกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

การทำวิจัยในครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ก็ด้วยความร่วมมือจากทุกๆ คน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ประกอบการที่มีเวลาค่อนข้างจำกัด ดังนั้น ทางคณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณทุกๆ ท่าน ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่ามาเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

ทีมวิจัย

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

งานศึกษาวิจัย เรื่อง “กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดขอนแก่น” ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญ อันประกอบด้วย การศึกษาสถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์และการประกอบการของเกษตรกรรุ่นใหม่ รวมถึงปัจจัย เงื่อนไข ต้นทุนทางสังคมและอื่นๆ ที่มีส่วนเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการทำเกษตรกรรมอินทรีย์ ซึ่งในท้ายที่สุดควรจะนำไปสู่ แนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ และแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ตลอดระยะเวลาประมาณ ๑๕ เดือน ของการศึกษาค้นคว้า พบว่า เกษตรกรที่เป็นกรณีศึกษา (นักวิจัย) มีความหลากหลายของภูมิหลังที่มา สถานภาพทางครอบครัว การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งยังผลให้มีวิธีคิดและแนวทางในการดำเนินธุรกิจในฐานะ “ผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์” ที่แตกต่างกันออกไป อาทิเช่น บางคนทำธุรกิจในการแปรรูปสมุนไพรเพื่อความงาม บางคนหันเหไปสู่การเป็นผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ บางคนแปรรูปข้าวและกำลังพัฒนาไปสู่การทำผลิตภัณฑ์ข้าวที่ใช้นวัตกรรมมาช่วย บางคนเป็นผู้ประกอบการด้านปศุสัตว์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามมีจุดร่วมที่เหมือนกันคือ การนำหลักปรัชญาเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่และความพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ ๙ มาใช้ในการดำเนินชีวิตและใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ในที่ดินของตนเอง

นอกเหนือจากนั้น ระยะเวลาเพียง ๑ ปี ของการศึกษาค้นคว้า สถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์ของกรณีศึกษา ยังมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก ซึ่งนั่นอาจเป็นผลมาจากความตื่นตัวและกระแสสังคมในทางบวกที่มีผลต่อการทำเกษตรอินทรีย์ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ได้จัดอบรม สัมมนา รวมถึงเปิดโอกาสในหลายๆ ด้านที่จะทำให้เกษตรกรได้พัฒนาตนเองอย่างก้าวกระโดด เช่น ผู้ผลิตเครื่องสำอางค์สมุนไพรได้ก้าวข้ามจากการเป็นเพียงผู้ผลิต หากแต่มีการ “รับจ้างผลิต” โดยมีการขอมาตรฐานทางด้านอุตสาหกรรมเพื่อการันตีผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

การพัฒนาตนเองจนเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จนี้ มีปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการ อาทิ ศักยภาพส่วนบุคคล แนวคิด วิธีการทำงาน การสนับสนุนจากครอบครัว ทุนทรัพย์ และทุนทางสังคมอื่นๆ เช่น การเป็นผู้ที่มีเพื่อนหลายกลุ่ม รู้จักการแสวงหาโอกาสจากที่ต่างๆ เป็นต้น และในส่วนของผู้ที่ไม่ประสบความสำเร็จนั้น ส่วนที่สำคัญมากที่สุดคือปัจจัยด้านครอบครัว นั่นคือ การขาดการสนับสนุนจากครอบครัวให้ทำเกษตรอินทรีย์

แม้ว่าผู้ประกอบการแต่ละคนจะมีลักษณะของการประกอบธุรกิจที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละด้าน ทั้งผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์การดำเนินการ ฯลฯ หากแต่การรวมกลุ่มเชื่อมโยงก็ยังคงอยู่ ผ่านรูปแบบของการรวมกลุ่มตามธรรมชาติ มิได้มีการจัดตั้งองค์กร ซึ่งการรวมกลุ่มนี้ได้ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทั้งความรู้ ประสบการณ์ บทเรียน ระหว่างกัน รวมไปถึงจนกระทั่งการได้มีโอกาสแสวงหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ โดยที่ผู้ประกอบการจำนวนหนึ่งมีการเชื่อมโยงกับกลุ่มตลาดเขียวขอนแก่น (Khonkaen Green Market) ยังผลให้เกิดความเข้มแข็งในกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์รุ่นใหม่กลุ่มนี้มากขึ้น

การรวมกลุ่มทำงานในลักษณะเครือข่ายเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ “การทำให้ตนเองเข้มแข็งก่อน” ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก เพราะเมื่อผู้ประกอบการฯ แต่ละคนเข้มแข็ง สิ่งที่จะตามมาคือเกิด “ชุมชนผู้ประกอบการฯ เข้มแข็ง” อันจะมีพลังดึงดูด หรือ เป็นตัวอย่างให้คนรุ่นใหม่ ๆ ที่อยากจะทำเกษตรอินทรีย์ได้เห็นหรือนำไปเป็นตัวอย่างแนวทางได้ ซึ่งองค์กรดังกล่าวนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องจัดตั้งอย่างเป็นทางการหรือเป็นรูปธรรม อาจเป็นแค่เพียงการรวมกลุ่มตามธรรมชาติในรูปแบบองค์กรที่เป็น “นามธรรม” เท่านั้น

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความสำคัญและความเป็นมาของการศึกษา	๑
๑.๒ โจทย์การศึกษา	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์การศึกษา	๔
๑.๔ ขอบเขตของการศึกษา	๔
๑.๕ ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ	๕
บทที่ ๒ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดเกษตรอินทรีย์	๖
๒.๒ แนวคิดผู้ประกอบการทางสังคม	๑๐
๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย	๑๗
๓.๑ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๗
๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล	๑๗
๓.๓ ขั้นตอนการดำเนินงาน	๑๘
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๓๗
๔.๑ สถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์และการประกอบการ ของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น	๓๗
๔.๒ ผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับปัจเจกบุคคล ด้านปัจจัย เงื่อนไข ต้นทุนทางสังคมและอื่นๆ ที่มีส่วนเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จ ในการทำเกษตรกรรมอินทรีย์	๔๐
๔.๓ ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น	๖๑
๔.๔ การพัฒนาแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ประกอบการ เกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น	๖๕
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย บทเรียนสำคัญและข้อเสนอแนะ	๗๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๗๐
๕.๒ บทเรียนสำคัญ	๗๗
๕.๓ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	๗๘
๕.๔ ข้อเสนอแนะ	๘๑
บรรณานุกรม	๘๓
ภาคผนวก	๘๔

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย	๑๖
ภาพที่ ๒ หมายกำหนดการท่องเที่ยวในแผนทดลองการปฏิบัติการท่องเที่ยววิถีชุมชน	๓๔
ภาพที่ ๓ ปรีชา หงอกสีมมา	๔๑
ภาพที่ ๔ ผลผลิตผักสลัดปลอดสารพิษ โดย ปรีชา หงอกสีมมา	๔๒
ภาพที่ ๕ การถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร โดยปรีชา หงอกสีมมา	๔๔
ภาพที่ ๖ ณัฐปวิทย์ โชคธนาพร	๔๕
ภาพที่ ๗ ผลผลิตของวนพรรณการ์เด็น	๔๘
ภาพที่ ๘ สวนเกษตรมีกิน	๔๙
ภาพที่ ๙ การท่องเที่ยวในสวนเกษตรมีกิน	๕๑
ภาพที่ ๑๐ เจียรนัย ราชธา	๕๒
ภาพที่ ๑๑ ผลผลิตมะม่วงแปรรูป โดย เจียรนัย ราชธา	๕๓
ภาพที่ ๑๒ ธัญพร มาตาชะ	๕๔
ภาพที่ ๑๓ ผลผลิตข้าวสาร โดย ธัญพร มาตาชะ	๕๕
ภาพที่ ๑๔ เดชา ตันกันยา	๕๖
ภาพที่ ๑๕ ผลผลิตจากแปลง เดชา ตันกันยา	๕๘

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑ แบบสรุปผลการประเมินความพร้อมในแต่ละด้าน ของสถานที่ท่องเที่ยววิถีชุมชนและวิถีเกษตร ในจังหวัดขอนแก่น	๓๕
ตารางที่ ๒ สรุปผลการประเมินการทดลองปฏิบัติการท่องเที่ยวในความพร้อม ในแต่ละด้านของสถานที่ท่องเที่ยววิถีชุมชนและการท่องเที่ยววิถีเกษตร จังหวัดเชียงใหม่	๓๖
ตารางที่ ๓ การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการผ่านหลักสูตรการฝึกอบรม	๖๕

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและความเป็นมาของการศึกษา

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยนับได้ว่าเป็นประเทศเกษตรกรรม โดยประชากรส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ มาตั้งแต่สมัยโบราณ อาจเนื่องมาจากเพราะภูมิภาคที่ตั้งของประเทศไทยเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ทางภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางชีวภาพ มีสภาพภูมิอากาศร้อนชื้นเหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของพืชพันธุ์ธัญญาหาร โดยเกษตรกรไทยสามารถทำการเพาะปลูกพืชได้ตลอดทั้งปี ดังสมญานามที่ว่า “เมืองอยู่ข้าวอยู่น้ำ” หรือ “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ซึ่งคนในอดีตได้เรียกขานสืบต่อกันมา ประเทศไทยจึงเรียกได้ว่า เป็นประเทศที่มีความมั่นคงทางอาหารอย่างยิ่ง เพราะนอกจากคนไทยจะสามารถผลิตอาหารไว้รับประทานเองแล้ว ยังสามารถผลิตอาหารเพื่อส่งออกได้อีกด้วย โดยประเทศไทยจะเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก และเคยครองแชมป์ส่งออกข้าวมาอย่างยาวนาน นอกจากนี้ยังสามารถส่งออก ข้าวโพด ธัญพืช ยางพารา น้ำตาลทราย สับปะรด ลำไย เงาะ และทุเรียน เป็นต้น ทำให้รัฐบาลทุกรัฐบาลต่างตั้งยุทธศาสตร์ “ครัวไทยสู่ครัวโลก”

แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นผู้ผลิตอาหารได้มาก และสามารถส่งออกไปยังต่างประเทศได้ แต่เกษตรกรไทยก็ยังประสบปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ และปัจจัยการผลิตสูง รวมทั้งการใช้สารเคมีในการเกษตรในปริมาณที่สูงมาก ทำให้เกษตรกรไทยดำรงอาชีพการเกษตรอย่างยากลำบากและขัดสนสภาพลักษณะต่ออาชีพเกษตรกรรมของไทย จึงดูตรากตรำ ลำบาก ยากจน มีหนี้สินมากมายจนต้องสูญเสียที่ดิน และดูไร้ซึ่งอนาคต เกษตรกรรุ่นพ่อรุ่นแม่ จึงไม่อยากให้ลูกหลานมาประกอบอาชีพเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่จึงเป็นผู้สูงอายุ โดยจากข้อมูลของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) พบว่า เกษตรกรไทยมีอายุเฉลี่ยกว่า 55-60 ปี จึงสะท้อนได้ว่าอาชีพเกษตรกรรมเข้าสู่วัยชราและกำลังจะสูญหายไปเรื่อยๆ เมื่อเกษตรกรในปัจจุบันสิ้นอายุขัย ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า อันจะส่งผลกระทบต่อระบบการผลิตอาหารลดลงและความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทยอย่างแน่นอน สิ่งเหล่านี้กำลังจะก่อให้เกิดปัญหาในอนาคตอันใกล้นี้ หากอาชีพเกษตรกรรมไร้ผู้สืบทอด ประเทศไทยที่เคยร่ำรวย ข้าว ปลา พืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆ อาจกลายเป็นประเทศที่ขาดแคลนอาหารก็เป็นไปได้

นอกจากปัญหาการขาดแคลนผู้สืบทอดอาชีพเกษตรกรรมแล้ว การทำเกษตรกรรมในสมัยปัจจุบัน ยังมีการใช้สารเคมี และสารพิษกำจัดศัตรูพืชต่างๆอีกมากมาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้เกิดการปนเปื้อนสารพิษลงสู่ดิน แหล่งน้ำ สิ่งแวดล้อม และการปนเปื้อนสารพิษในอาหาร เป็นอาหารที่ไม่ปลอดภัย ก่อให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บได้ ภาครัฐต้องเปลี่ยนแปลงงบประมาณในด้านการสาธารณสุขเพิ่มมากขึ้น ซึ่งข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุข พบว่า เกษตรกรของไทยมีสารพิษตกค้างในเลือดเกินกว่าปริมาณที่ปลอดภัย ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและอนามัยของตัวเกษตรกรเองและผู้บริโภค ไปจนถึงการปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อม

ภาครัฐบาลและภาคส่วนต่างๆ ต่างก็ตระหนักถึงปัญหานี้ จึงได้ริเริ่มโครงการต่างๆ เพื่อปลูกจิตสำนึกคนรุ่นใหม่ ในวัยทำงาน ให้หันกลับคืนสู่ท้องถื่นเพื่อสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมต่อไป และมีโครงการฝึกอบรมต่าง ๆ มากมาย เพื่อเตรียมความพร้อมของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่น่าสนใจ เช่น โครงการคนกล้าคืนถิ่น โครงการทายาทเกษตรกร โครงการเกษตรกรรุ่นใหม่ สปก. โครงการ ๑ ไร่ ๑ แสน และโครงการ Young Smart Farmer เป็นต้น ซึ่งโครงการเหล่านี้จะเป็นโครงการที่ช่วยบ่มเพาะเหล่าคนรุ่นใหม่ให้สามารถดำรงอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งการสร้างเครือข่ายเกษตรกรคนรุ่นใหม่ ให้สามารถแลกเปลี่ยน เรียนรู้ บอกเล่าประสบการณ์ต่างๆ ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เกษตรกรคนรุ่นใหม่จะไม่รู้สึกโดดเดี่ยว เมื่อตัดสินใจทำในสิ่งที่แตกต่างจากกระแสสังคม

นอกจากนี้ คนรุ่นใหม่ที่มาเป็นเกษตรกร อาจได้รับความรู้การศึกษามากกว่าเกษตรกรในสมัยอดีตที่ผ่านมา หลายคนเคยได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี หรือโท หรือเอก แต่ก็เลือกที่จะเป็นเกษตรกร ทำให้มีความรู้เรื่องเทคโนโลยี เพื่อมาปรับใช้ในการทำเกษตร หรือมีความสามารถหาช่องทางการจัดจำหน่ายได้เองโดยไม่ต้องผ่านแม่ค้าคนกลาง แต่อย่างไรก็ดี การทำเกษตรก็ต้องอาศัยประสบการณ์ การเรียนรู้ ทดลองผิด ทดลองถูก เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง และเพื่อจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เคยทำให้อาชีพเกษตรกรรมไม่ประสบความสำเร็จ ความลำบากความยากจนของเกษตรกร เป็นภาพในอดีตที่หลอกหลอนให้คนรุ่นใหม่ไม่อยากเป็นเกษตรกร รวมถึงคนในครอบครัว พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ก็ไม่มีความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม คนรุ่นใหม่ที่เกิดมาเป็นคนเกษตรกรจึงต้องเผชิญปัญหารอบด้าน ทั้งวิธีการ เอาชนะความยากลำบากในการประกอบอาชีพ ความไม่เข้าใจของบุคคลในครอบครัวรวมทั้งการพยายามปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ เพื่อการปรับเปลี่ยนให้สามารถดำรงอยู่กับธรรมชาติ และฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลง

จากกระแสการผันตัวมาเป็นเกษตรกรของคนรุ่นใหม่เป็นสิ่งที่รับรู้อย่างกว้างขวางในสังคมปัจจุบัน ผ่านทางการสื่อสารประเภทต่าง ซึ่งสาเหตุของการมาเป็นเกษตรกรแต่ละรายนั้นก็แตกต่างกันออกไป โดยมีสาเหตุและปัจจัยส่วนตัวหรือปัจจัยแวดล้อมภายนอก แม้กระทั่งกระแสความต้องการใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติก็ได้ทำให้คนบางกลุ่มผันตัวเองออกจากการทำงานประจำ และได้กลับมาทำการเกษตร โดยที่บางคนอาจมีพ่อแม่เป็นเกษตรกร จึงมีพื้นฐานอาชีพเกษตรกรรมอยู่บ้างไม่มากนักน้อย แต่ก็ยังมีอีกหลายๆ คนที่ไม่มีพื้นฐานการทำเกษตรหรือไม่เคยทำเกษตรเลย เกษตรกรคนรุ่นใหม่หลายๆ คนต่างจึงต้องพบกับอุปสรรคต่างๆ จากการทำการเกษตรที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ของแต่ละบุคคล

ด้วยต้นทุนของเกษตรกรแต่ละบุคคลที่ต่างต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความรู้ทางการเกษตร การเกื้อหนุนและสนับสนุนจากสิ่งแวดล้อมอื่นๆ อาทิเช่น ครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจการเงิน เป็นต้น ก็ส่งผลต่อปัจจัยแห่งความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของแต่ละบุคคล จึงกลายมาเป็นประเด็นปัญหาหนึ่งที่น่าสนใจว่า คนรุ่นใหม่ที่กำลังเข้ามาทำการเกษตรนั้นมีจำนวนมากน้อยเพียงใดที่สามารถดำรงอยู่ในอาชีพนี้ได้ และคนที่สามารถพัฒนาตนเองจนประสบผลสำเร็จในอาชีพนี้มีหลักความคิด กระบวนการทำงาน ตลอดจนการพัฒนาตนเองอย่างไร ซึ่งข้อสมมุติฐานหลักของประเด็นนี้คือ เกษตรกรกลุ่มดังกล่าวนี้นี้จะต้องมีการพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรได้ ซึ่งอาจจะอยู่ในฐานะของการผลิตสินค้าเพื่อแปรรูป และการมีหน้าร้านขายสินค้าตรงแก่ผู้บริโภค เป็นต้น

นอกเหนือจากการพัฒนาในระดับปัจเจกบุคคลแล้ว ปัจจุบันจะพบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ ได้มีการรวมกลุ่มกันทำงานทั้งในระดับความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ (ระหว่างบุคคล) และการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการ ที่จัดตั้งโดยส่วนราชการ อาทิ โครงการเกษตรกรปราดเปรื่อง (young smart farmer) ระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค ที่มีหน่วยงานรับผิดชอบ คือ สำนักงานเกษตรจังหวัด เป็นต้น โดยการรวมกลุ่มดังกล่าวนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่และดำเนินกิจกรรม อาทิ การจัดเวทีสัมมนาเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงแนวคิด วิธีปฏิบัติ แนวทางการแก้ปัญหา และการพัฒนาประสิทธิภาพการทำการเกษตร มาพัฒนาและปฏิบัติกิจกรรมการเกษตรแนวใหม่ที่ทำโดยการรวมกลุ่ม ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และช่วยเหลือ แลกเปลี่ยน เติบโตขึ้น ต่อยอด ซึ่งกันและกัน เพราะการรวมกลุ่มทำให้เกษตรกรสามารถเชื่อมโยงช่วยเหลือกันและกัน และ

นอกจากการรวมกลุ่มที่จัดตั้งโดย ภาครัฐ หน่วยงาน องค์กรต่างๆ แล้ว ยังมีการรวมกลุ่มโดยธรรมชาติของกลุ่มเกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่ใช้พื้นที่ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น หรือ KhonKean Green Market ที่รวมกลุ่มกันขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการหาแนวทางในการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์อย่างมีคุณภาพ การแปรรูปผลผลิต การหาช่องทางจัดจำหน่าย และการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนในด้านต่างๆ รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง จากเกษตรกรผู้ผลิตไปสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์

การรวมกลุ่มหรือพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรคนรุ่นใหม่ มีข้อสมมุติฐานในเชิงบวกว่า การรวมกลุ่มของคนที่มีประสบการณ์หลากหลาย หรือมีความถนัดเชี่ยวชาญที่แตกต่างกันจะทำให้สามารถจัดสรรแบ่งหน้าที่ในการพัฒนากลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน เช่น มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการจัดการพื้นที่ทำการเกษตร การทำปุ๋ยอินทรีย์ การแปรรูปผลผลิต การแสวงหาโอกาสในการพัฒนาตนเอง ให้สามารถจัดการพืชผลผลิตทางการเกษตรของตนเอง หรือกลุ่มเครือข่ายของตนเองได้ รวมไปถึงการเพิ่มโอกาสหรือช่องทางการตลาดต่างๆ ที่เกษตรกรสามารถกำหนดราคาผลผลิตได้เอง มีอำนาจต่อรองกับลูกค้าได้ ทำให้การขายผลผลิตทางการเกษตรมีกำไร ให้เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนในอาชีพของเกษตรกรสืบไป

๑.๒ โจทย์การศึกษา

๑.๒.๑ คำถามวิจัยหลัก

กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดขอนแก่น เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ คำถามวิจัยรอง

(๑) สถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นเป็นอย่างไร

(๒) ศักยภาพ ต้นทุน ความรู้ความสามารถด้านการเกษตร ปัจจัยที่เกื้อหนุนในการทำการเกษตร เงื่อนไขที่เอื้ออำนวยในการเกษตร และแนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดขอนแก่นมีอะไรบ้าง อย่างไร

(๓) กระบวนการสร้างเครือข่ายของกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์รุ่นใหม่ในจังหวัดขอนแก่น มีการดำเนินการในลักษณะใดบ้าง อย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์การศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดขอนแก่น” มีวัตถุประสงค์ดังนี้

(๑) เพื่อศึกษาสถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์และการประกอบการของเกษตรกรรุ่นใหม่ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

(๒) เพื่อศึกษาผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับปัจเจกบุคคล ด้านปัจจัย เงื่อนไข ต้นทุนทางสังคมและอื่นๆ ที่มีส่วนเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการทำเกษตรกรรมอินทรีย์

(๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

(๔) เพื่อศึกษาการรวมกลุ่มหรือการพัฒนาแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

๑.๔ ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตของการศึกษาด้านต่างๆ ดังนี้

๑.๔.๑ พื้นที่วิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เลือกพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เพราะมีเกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่ทำเกษตรกรรมในระบบอินทรีย์และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น (Khonkaen Green Market)

๑.๔.๒ กลุ่มเป้าหมาย

ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย เป็น ๓ กลุ่ม คือ

(๑) กลุ่มเกษตรกรเกษตรอินทรีย์ที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตรและสามารถยกระดับไปสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์

(๒) กลุ่มเกษตรกรเกษตรอินทรีย์ที่กำลังจะยกระดับไปสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์

(๓) กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ que เริ่มต้นทำเกษตรอินทรีย์ ไม่เกิน ๒ ปี และเกษตรกรที่ทำเกษตรนานแล้วแต่เพิ่งปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ไม่เกิน ๑ ปี รวมถึงเกษตรกรที่ยังไม่มั่นใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรว่าจะสามารถทำให้ชีวิตมีความยั่งยืนได้

๑.๔.๓ ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาดำเนินการวิจัยทั้งสิ้น ๑๕ เดือน ตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ถึงเดือน มีนาคม ๒๕๖๑ โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น ๒ ระยะ คือ ระยะที่ ๑ เก็บข้อมูล ๗ เดือน ระยะที่ ๒ ปฏิบัติการ ๘ เดือน

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

(๑) ทราบถึงสถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์และการประกอบการของเกษตรกรรุ่นใหม่ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

(๒) ทราบถึงปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการประกอบอาชีพผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

(๓) ทราบถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

(๔) ทราบแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายการทำงานร่วมกัน การเชื่อมโยง เกื้อกูลกัน ของเกษตรกรและผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ หมายถึง เกษตรกรในจังหวัดขอนแก่นที่ทำเกษตรกรรมแบบอินทรีย์ ซึ่งมีการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมรักษาสสมดุลของธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพโดยปราศจากการใช้สารเคมี และการใช้พืชที่มีการดัดแปลงพันธุกรรม และยังสามารถแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า จัดจำหน่ายสินค้าได้เอง มีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย มีอำนาจต่อรอง มีความสามารถในการส่งเสริมชุมชนและสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น การถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้อื่น การสร้างงาน สร้างรายได้ให้ชุมชนมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในลักษณะกลุ่ม องค์กร เครือข่าย

เกษตรกรคนรุ่นใหม่ หมายถึง เกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมในระบบอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น (Khonkaen Green Market) ที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตรและสามารถยกระดับไปสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ หรือกลุ่มที่กำลังจะยกระดับไปสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ รวมถึงกลุ่มเริ่มต้นทำเกษตรอินทรีย์ ไม่เกิน ๒ ปี และเกษตรกรที่ทำเกษตรนานแล้วแต่เพิ่งปรับเปลี่ยนมาทำเกษตรอินทรีย์ไม่เกิน ๑ ปี รวมถึงเกษตรกรที่ยังไม่มั่นใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรว่าจะสามารถทำให้ชีวิตมีความยั่งยืนได้

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในโครงการ “กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดขอนแก่น” ในครั้งนี้ ได้มีการค้นคว้า ทบทวนแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีกรอบแนวคิดหลักและงานวิจัยที่นำมาใช้ในการศึกษา ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกษตรอินทรีย์

๒.๑.๑ นิยามความหมายของเกษตรอินทรีย์

การทำเกษตรทุกประเภทที่อาศัยสิ่งมีชีวิตในกระบวนการผลิต (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม, ๒๕๖๐) เป็นระบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ การใช้ความรู้ภูมิปัญญา การอาศัยความเหมาะสม ความเป็นธรรมชาติ การดูแลรักษาต่อดิน ระบบนิเวศ ทรัพยากร สิ่งมีชีวิต และผู้คน (สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ, ๒๕๕๑)

๒.๑.๒ หลักการเกษตรอินทรีย์

ในการทำเกษตรตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์จะมุ่งให้ความสำคัญใน ๔ เรื่อง ได้แก่ ๑. สุขภาพ โดยการเสริมสร้างสุขภาพที่เป็นองค์รวมของผู้ผลิต ชุมชน ผู้บริโภค และสิ่งมีชีวิตภายในพื้นที่การผลิต ทำให้มีความจำเป็นที่ต้องมีการผลิตที่ปราศจากสารเคมี สารกำจัดแมลงและศัตรูพืช การตัดแปลงพันธุ และการปรุงแต่งผลิตภัณฑ์และอาหารที่ไม่ปลอดภัย ๒. นิเวศ ซึ่งมีความสำคัญต่อการผลิตที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ เช่น วัฒนธรรมการเป็นอยู่ของผู้คน ขนาดพื้นที่ ลักษณะภูมิโนเวศ ฤดูกาล สภาพอากาศ ทรัพยากรในพื้นที่ และความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิต รวมถึงการผลิตที่พึ่งพาอาศัยธรรมชาติให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิต ๓. ความเป็นธรรม ที่เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตระหว่างผู้ผลิตกับสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ รวมถึงความเป็นธรรมที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการผลผลิตที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของผู้คนต่างๆ และ ๔. การดูแลเอาใจใส่ โดยการเฝ้าระวัง รับผิดชอบปกป้อง ไม่ให้เกิดความเสี่ยงและผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เพราะฉะนั้น เทคนิค และเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในกระบวนการผลิตและกระบวนการจัดการผลผลิต จึงต้องอาศัยการดูแลเอาใจใส่ (สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ, ๒๕๕๘)

๒.๑.๓ แนวทางปฏิบัติในการทำเกษตรอินทรีย์

แนวทางปฏิบัติในการทำเกษตรอินทรีย์ให้ความสำคัญใน ๖ เรื่อง ได้แก่ ๑. การหมุนเวียนธาตุอาหาร โดยการรักษาสภาพความคงตัวของดิน เพื่อการคงอยู่ของแร่ธาตุในดิน ทั้งนี้ การหมุนเวียนธาตุอาหารอาจจะใช้ปุ๋ยหมัก การคลุมดินด้วยอินทรีย์วัตถุ การปลูกพืชเพื่อใช้เป็นปุ๋ยพืชสด และการปลูกพืชหมุนเวียน ๒. ความสมบูรณ์ของธาตุอาหารในดิน เกิดจากการใช้อินทรีย์วัตถุคลุมดิน และการลดใช้สารเคมี เพื่อช่วยลดการสูญเสียของหน้าดิน และเพิ่มความสมบูรณ์ให้กับดิน ๓. สร้างความหลากหลายของความสัมพันธ์ที่สมดุลในระบบนิเวศ โดยการปลูกพืชที่หลากหลาย การปลูกพืชหมุนเวียน การเลี้ยงสัตว์ รวมไปถึงการไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช แต่ปล่อยให้สิ่งมีชีวิตได้

ช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยกัน และควบคุมกันตามระบบห่วงโซ่อาหาร ๔. การอนุรักษ์และฟื้นฟู นิเวศ โดยการไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิด แต่ให้เน้นการฟื้นฟูนิเวศโดยการปรับปรุงบำรุงดินด้วย อินทรีย์วัตถุ และการเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ ๕. การพึ่งพาธรรมชาติในการทำเกษตร เป็นการปรับวิธีการทำการเกษตรให้เข้ากับธรรมชาติ ได้แก่ วงจรการหมุนเวียนของแร่ธาตุ วงจรการ หมุนเวียนของน้ำ สภาพการเปลี่ยนของอากาศและฤดูกาล และการพึ่งพาอาศัยสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ ๖. การพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิต การค้นหาหรือใช้วัตถุดิบของตนเองหรือมีในท้องถิ่น เพื่อความ เป็นเจ้าของในปัจจัยการผลิต และเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องต้นทุนในการซื้อหาและการขนส่ง (คณะ เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙)

๒.๑.๔ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จะครอบคลุมพื้นที่การผลิต ระบบการจัดการฟาร์ม กระบวนการผลิตและการจัดการผลผลิต ตั้งแต่การปลูก เก็บเกี่ยว แปรรูป บรรจุ และจำหน่าย ซึ่งมี หลักเกณฑ์การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ใน ๙ เรื่อง ประกอบด้วย

(๑) ระบบนิเวศเกษตร เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความ หลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศ รวมถึงต้องมีการจัดระบบการจัดการดิน และการจัดการน้ำ ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม แต่ต้องทำให้เกิดความสมบูรณ์ของสภาพดินและน้ำ ทั้งนี้การป้องกันความ เสี่ยงหายของระบบนิเวศ จะต้องไม่มีการใช้สิ่งมีชีวิตที่ดัดแปลงพันธุกรรมและไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ ในการผลิต แปรรูป และการจัดการผลผลิต

(๒) การปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งการทำเกษตรอินทรีย์เป็นการจัดการบริหาร ฟาร์มโดยอาศัยธรรมชาติเป็นตัวช่วยในกระบวนการผลิต ซึ่งการปรับเปลี่ยนการผลิตจะต้องมีการวางแผนการปรับเปลี่ยน ให้เห็นขั้นตอนและระยะเวลาที่สามารถกำหนดได้จากประวัติการใช้สารเคมีใน ที่ดินพื้นที่นั้น บริบทของระบบนิเวศ และประสบการณ์ของเกษตรกร ซึ่งการปรับเปลี่ยนอาจจะค่อยๆ เปลี่ยนจากส่วนน้อยแล้วค่อยๆ เพิ่มหรือการปรับเปลี่ยนทั้งหมด

(๓) การผลิตพืช ซึ่งเกษตรกรจะต้องมีการคัดเลือกปลูกพืชที่มีความเหมาะสมกับระบบนิเวศ และสภาพภูมิอากาศ เป็นพันธุ์ที่มีความต้านทานโรคและแมลง ในการปลูกพืชควรมีการปลูกพืชที่ หลากหลายสายพันธุ์ มีการปลูกพืชหมุนเวียน สำหรับเมล็ดพันธุ์ที่เลือกใช้ต้องเป็นเมล็ดพันธุ์ที่เกิดจาก การผสมพันธุ์และปรับปรุงพันธุ์ด้วยวิธีการอินทรีย์ ทั้งนี้เกษตรกรจะต้องมีการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กับปัจจัยการผลิต ชนิด ประเภท แหล่งที่มา ปริมาณการใช้ กระบวนการผลิต ปริมาณการเก็บเกี่ยว การจัดการผลผลิต และการจำหน่ายผลผลิต เพื่อให้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบ

(๔) การจัดการดิน และธาตุอาหาร เป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับพื้นดิน โดยอาศัย เทคนิคการปรับปรุงดิน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การใช้ปุ๋ยพืชสด ซึ่งวัตถุดิบที่นำมาใช้เป็นตัวตั้งต้นในการ ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ จะมีการรับรองหรือได้รับอนุญาตจากหน่วยงานรับรองมาตรฐาน

(๕) การป้องกันกำจัดศัตรูพืช จะเป็นการจัดการศัตรูด้วยระบบธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความ สมดุลในระบบนิเวศ เช่น การเลือกพันธุ์และชนิด ให้เหมาะสมกับพื้นที่ สภาพอากาศ และสามารถ ต้านทานโรคและแมลง รวมถึงการจัดระบบการปลูกพืชหมุนเวียน การไถพรวน การเตรียมดิน การ สร้างความหลากหลายในระบบแปลง การขยายพันธุ์ศัตรูธรรมชาติ การคลุมดินด้วยวัตถุอินทรีย์ การ

เลี้ยงสัตว์ เพื่อควบคุมวัชพืชในสวนไม้ผล หรือการควบคุมและกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีดัก และขับไล่ด้วยเสียง

(๖) การป้องกันมลพิษ การปนเปื้อน และการปะปน ซึ่งเกษตรกรจะต้องมีวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดการปนเปื้อนของสารเคมีสังเคราะห์ในพื้นดินและผลผลิต รวมถึงการป้องกันความเสี่ยงจากมลพิษที่อยู่ข้างแปลงเกษตร เช่น การทำแนวกันชนรอบแปลง การบำบัดน้ำ การพักน้ำ การไม่ใช้ หลีกเสี่ยง การปะปน ปนเปื้อนสารเคมีสังเคราะห์และพันธุกรรมที่ผ่านการดัดแปลงมาใช้ในการผลิต และการจัดการผลผลิต รวมถึงการแยกการปะปนระหว่างผลผลิตเกษตรอินทรีย์กับผลผลิตเคมี

(๗) การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูป ซึ่งกรรมวิธีในการเก็บรักษาและแปรรูปจะต้องคงสภาพและคุณค่าของผลผลิตให้ได้มากที่สุด เช่น การทำให้แห้ง การกรอง การบด การขัดสี การหมัก และการทำให้สุก ทั้งนี้การเก็บรักษาและการแปรรูปจะต้องไม่มีการใช้สารแปรรูป สารสังเคราะห์ หรือปัจจัยการผลิตที่ไม่ได้อนุญาต รวมถึงเกษตรกรต้องมีการจดบันทึกข้อมูลการเก็บเกี่ยว การเก็บรักษา และการแปรรูปผลผลิต เพื่อใช้ในการแปรรูป

(๘) การใช้ฉลาก โดยจะต้องมีการติดฉลากให้ชัดเจน มีข้อความที่ถูกต้องตรงความจริง เช่น ชื่อ ที่อยู่ รายการวัตถุดิบ และวิธีการแปรรูป ซึ่งฉลากแบ่งเป็น ๒ แบบ ได้แก่ ฉลากเกษตรอินทรีย์ โดยเกษตรกรจะได้รับฉลาก เมื่อมีการผลิตตามมาตรฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ เดือน ถึง ๓๖ เดือน และฉลากเกษตรอินทรีย์ระยะปรับเปลี่ยน โดยเกษตรกรจะได้รับฉลาก เมื่อมีการดำเนินการอย่างน้อย ๓ เดือน ถึง ๑๒ เดือน สำหรับผลิตภัณฑ์ที่จะสามารถติดฉลากเกษตรอินทรีย์ได้นั้น จะต้องมียุทธวิธีเกษตรอินทรีย์ระหว่าง ๙๕ เปอร์เซ็นต์ ถึง ๗๐ เปอร์เซ็นต์

(๙) ความยุติธรรมทางสังคม เป็นการเคารพ ให้สิทธิ สวัสดิการกับการใช้แรงงาน รวมถึงสิทธิในการคุ้มครองชนพื้นเมือง เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งในการใช้ที่ดินในเขตการผลิตเกษตรอินทรีย์และเขตที่อยู่อาศัยของชนพื้นเมือง (คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙)

๒.๑.๕ รูปแบบตลาดอินทรีย์

รูปแบบตลาดเกษตรอินทรีย์แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(๑) **ตลาดภายในประเทศ** แบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ ประกอบด้วย ๑. ตลาดระบบสมาชิก เป็นตลาดตรงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยมีข้อตกลงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ในการซื้อขายผลผลิตที่มีตามฤดูกาล ซึ่งผู้บริโภคจะทำการชำระเงินล่วงหน้า หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวจะส่งผลผลิตไปยังศูนย์กระจายสินค้า เพื่อให้ผู้บริโภคมารับสินค้าด้วยตนเอง นอกจากนั้น ยังมีกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยการเยี่ยมชมแปลงการผลิต แต่รูปแบบการตลาดแบบระบบสมาชิกผู้ผลิตจะต้องมีปัจจัยเอื้อ คือ มีพื้นที่ตั้งฟาร์มใกล้เมือง และมีรถยนต์ส่วนตัวในการขนส่งผลผลิต ๒. ตลาดนัด เป็นรูปแบบตลาดที่เกิดขึ้นตามท้องถิ่นและหัวเมืองต่างจังหวัด เน้นจัดขึ้นในพื้นที่มีผู้คนหนาแน่น ซึ่งตลาดนัดจะมีการกำหนดระบุวันเปิดตลาดที่แน่นอน จะไม่เปิดทุกวัน ในตลาดนัดจะประกอบไปด้วยกลุ่มผู้ผลิตที่หลากหลายกลุ่ม เพื่อสร้างความหลากหลายของสินค้าที่จำหน่ายในตลาด ๓. ตลาดช่องทางเฉพาะ เป็นการเปิดร้านที่จำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ อาหารเพื่อสุขภาพ หรือผลิตภัณฑ์ที่รักษาสิ่งแวดล้อม ลักษณะตลาดแบบนี้ทำให้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้มากกว่าตลาดระบบ

สมาชิก ๔. ตลาดทั่วไป การขยายตัวและต้นตัวของห้างร้านหรือห้างสรรพสินค้า ที่ต้องการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ที่ต้องการปรับตัวให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ตลาดรูปแบบทั่วไปเป็นจุดเริ่มต้นทำให้เกิดการแข่งขันด้านตลาด ด้านราคา ของสินค้าเกษตรอินทรีย์

(๒) ตลาดในต่างประเทศ เป็นช่องทางตลาดที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ ซึ่งมีการนำสินค้าเกษตรอินทรีย์ วางจำหน่ายตามร้านอาหารไทย และตามร้านค้าปลีกขนาดใหญ่ การส่งสินค้าเกษตรอินทรีย์ออกต่างประเทศต้องมีการวางแผนเรื่อง การทำสัญญาซื้อขาย การผลิตให้มีคุณภาพและมีปริมาณที่เพียงพอต่อเนื่อง ระบบการขนส่ง การเก็บรักษาความสดของผลผลิต และการผลผลิตตามมาตรฐานประเทศปลายทาง (เกษตรอินทรีย์ บ้านแสนรักษ์, ๒๕๕๗)

๒.๑.๖ ปัจจัยในการทำเกษตรอินทรีย์

ปัจจัยในการทำเกษตรอินทรีย์ที่เห็นได้ชัด มีดังนี้

๑. ข้อมูล และความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ เช่น ความรู้เรื่องสภาพอากาศ การปรับปรุงดิน เทคนิคการผลิต การบริหารจัดการฟาร์ม การจัดการผลผลิต หรือการตลาด

๒. ทักษะ และความถนัดในการทำเกษตรอินทรีย์ เช่น การแปรรูป การผลิต หรือการจัดการผลผลิต

๓. ปัจจัยการผลิต ที่มีพร้อมต่อการทำเกษตรอินทรีย์ เช่น เงินทุน ที่ดิน แรงงาน ความรู้ ทักษะ เครื่องมือ วัสดุ หรืออุปกรณ์

๔. ทัศนคติส่วนบุคคลที่ต้องการทำเกษตรอินทรีย์ เช่น ความเชื่อ ความรัก ความสนใจ ความต้องการ ความศรัทธา หรือความภาคภูมิใจ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม, ๒๕๖๐)

๒.๑.๗ ข้อจำกัดในการทำเกษตรอินทรีย์

ข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในการทำเกษตรอินทรีย์ที่เห็นได้ชัด มีดังนี้

๑. ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวมีปริมาณน้อย และไม่มีความแน่นอน
๒. การป้องกันโรคและแมลงพืชจำนวนมาก
๓. สภาพอากาศที่ไม่แน่นอน
๔. การขาดแคลนแหล่งเงินทุน
๕. การไม่มีระบบจัดการผลผลิต
๖. ไม่มีตลาดในการจำหน่ายสินค้า
๗. สินค้าไม่เพียงพอต่อการจำหน่าย
๘. นโยบายรัฐไม่สนับสนุน ส่งเสริม หรือเอื้อในการทำเกษตรอินทรีย์ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม, ๒๕๖๐)

๒.๑.๘ ปัญหาในการทำเกษตรอินทรีย์

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำเกษตรอินทรีย์ที่เห็นได้ชัด มีดังนี้

๑. มีสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานแอบอ้างว่าเป็นผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์

๒. ความแตกต่างของการรับรองมาตรฐานการผลิต ทำให้เกิดความสับสน และซับซ้อน ในกระบวนการผลิต (คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙)
๓. มีกลุ่มผู้บริโภคที่จำกัดเฉพาะกลุ่ม ยังไม่มีความหลากหลายของกลุ่มผู้บริโภค
๔. มาตรฐานการผลิตยังไม่ได้ยอมรับตามมาตรฐานสากล
๕. เกษตรกรและผู้บริโภคยังขาดองค์ความรู้เรื่อง เกษตรอินทรีย์
๖. โครงสร้างพื้นฐานในการทำเกษตรแบบเคมีเป็นปัญหาต่อการทำเกษตรอินทรีย์ จึงมีความเสี่ยงต่อสารเคมีปนเปื้อน ปะปน ผลผลิตอินทรีย์
๗. เกษตรอินทรีย์จะให้ผลผลิตจำนวนน้อย ราคาสูง และยังไม่มีสินค้าที่หลากหลาย (เกษตรอินทรีย์ บ้านแสนรักษ์, ๒๕๕๗)

๒.๒ แนวคิดผู้ประกอบการทางสังคม

๒.๒.๑ ความหมายของ “ผู้ประกอบการ”

ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้ลงทุน นายทุน หรือหุ้นส่วน ที่ใช้ที่ดิน เครื่องจักร และจ้างคนงาน มาทำการผลิตให้ตอบสนองความต้องการตลาด มองผลตอบแทน คือ กำไร ไม่ใช่เงินเดือนเหมือนผู้จัดการ (วิทยากร เชียงกูล, ๒๕๔๑) ซึ่งบทบาทของบุคคลอาจจะมีการผลิตมากกว่าหนึ่งบทบาท เชื่อมโยงทรัพยากรในพื้นที่ ตอบสนองตลาดที่หลากหลาย จัดการกำไร ขาดทุน (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, ๒๕๕๙) และต้องแบกรับความเสี่ยงในกระบวนการผลิตที่อาจมีสัญญาเพื่อควบคุมให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (กฤตภัค งามวาสินนท์, ๒๕๕๙)

ทั้งนี้ อาจรวมถึงพฤติกรรมของผู้นำที่คิดริเริ่ม ในการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กร ที่เป็นหุ้นส่วนกัน เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม โดยกลุ่มหรือองค์กรจะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ โดยการนำเอาทรัพยากร เครื่องมือ เทคโนโลยีที่มีอยู่ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ด้วยความคิดที่สร้างสรรค์ จนเกิดนวัตกรรมใหม่ ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งการดำเนินการทางเศรษฐกิจอาจจะต้องเผชิญกับความเสี่ยง ทั้งนี้กลุ่มหรือองค์กรอาจจะมีเป้าหมายทางเศรษฐกิจที่มุ่งกำไรหรือไม่แสวงหากำไรก็ได้ (อานาจ ธีระวนิช, ๒๕๔๙)

๒.๒.๒ ประเภทของผู้ประกอบการ

สังคมผู้ประกอบการ ประกอบไปด้วยผู้ประกอบการที่แบ่งได้ 5 ประเภท ได้แก่ ผู้ประกอบการนา, ผู้ประกอบการไร่หรือสวน, ผู้ประกอบการในฐานะผู้รับช่วงสัญญา, ผู้ประกอบการค้าแร่ และผู้ประกอบการในตลาดรูปแบบใหม่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(๑) ผู้ประกอบการนา เกิดจากการปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิตในการทำนา โดยมีการเปลี่ยนฐานะจาก “เจ้าของที่นา” เป็น “ผู้จัดการนา” ทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตจะมีการว่าจ้างผู้รับจ้าง มีหน้าที่เพียงบริหารจัดการเท่านั้น สำหรับชาวนารายย่อยผู้มีที่นาจำนวนน้อยหรือไม่มีที่นาจะเปลี่ยนฐานะเป็นผู้รับจ้างทำนาในทุกขั้นตอนกระบวนการผลิต ลักษณะการรับจ้างมีหลายรูปแบบ ได้แก่ รับจ้างรายวัน รับจ้างตามจำนวนไร่ หรือรับจ้างตามจำนวนหน่วยที่สามารถวัดได้ การรับจ้างจะดำเนินงานเป็นกลุ่มเพื่อสร้างการต่อรองระหว่างผู้จ้างและผู้ถูกจ้าง

(๒) **ผู้ประกอบการไร่หรือสวน** จำแนกย่อยเป็นสองรูปแบบ ประกอบด้วย ผู้ประกอบการไร่หรือสวน และผู้ประกอบการสวนยางและสวนปาล์ม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบที่ ๑ ผู้ประกอบการไร่หรือสวน เกิดจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต โดยมีการขยายพื้นที่เป็นแปลงขนาดใหญ่ แรงงานภายในครัวเรือนและเครือญาติถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นการจ้างแรงงานนอกครัวเรือน มีการพัฒนาพื้นที่สวนไปเป็นพื้นที่สำหรับท่องเที่ยวเชิงเกษตรภายในสวนผลไม้ เป็นการเพิ่มรายได้ นอกจากนั้นคนรุ่นใหม่ทำงานในพื้นที่เมืองบางส่วน มีการปรับเปลี่ยนหักเหกลับคืนสู่อาชีพการเกษตร มีลักษณะเป็นผู้ประกอบการขนาดกลาง มีการเชื่อมโยงตลาดโดยตรง ทำให้ใช้ความรู้มากกว่าใช้แรงงาน ทำให้มีการใช้แรงงานรับจ้าง และในบางกรณีมีการเช่าพื้นที่ในการผลิตของกลุ่มนายทุน ส่งผลให้ผู้ประกอบการสวนเปลี่ยนสถานภาพเป็นผู้ประกอบการในฐานะผู้รับช่วงสัญญา

รูปแบบที่ ๒ ผู้ประกอบการสวนยางและสวนปาล์ม เกิดการขยายพื้นที่ปลูกยางและปาล์มเป็นพื้นที่ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทำให้แรงงานในครอบครัวไม่เพียงพอ จึงส่งผลให้ต้องมีการจ้างแรงงานในกระบวนการผลิต โดยมีการแบ่งปันผลผลิตระหว่างเจ้าของสวนยางกับผู้รับจ้าง ในส่วนการจ้างแรงงานในเก็บเกี่ยวปาล์มเป็นน้ำหนักรูปแบบปาล์มที่เก็บได้

(๓) **ผู้ประกอบการในฐานะผู้รับช่วงสัญญา** เกิดจากการขยายพื้นที่ปลูกพืชไร่ และการขยายตัวเข้าสู่ระบบเกษตรพันธะสัญญา ทำให้รูปแบบการผลิตมีผลต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างเกษตรกรกับพ่อค้าคนกลางในการรับซื้อผลผลิต ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวมีลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ทั้งนี้รูปแบบการผลิตมีการผลิตผ่านระบบโควตา มีการใช้พันธุ์พืชของบริษัทที่รับซื้อผลผลิต กลายเป็นผู้ประกอบการในพันธะสัญญา รายได้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิตทำให้ผู้ประกอบการในฐานะผู้รับช่วงสัญญาเกิดการเลื่อนชนชั้นทางสังคม แต่ในทางกลับกันรูปแบบการผลิตที่เข้มข้นได้ส่งผลเสียร้ายแรงต่อสิ่งแวดล้อม

(๔) **ผู้ประกอบการ “เร่” และวัฒนธรรมการ “เร่”** เกิดขึ้นหลังฤดูกาลทำนาเสร็จสิ้น มีการออกไปเร่ขายแรงงาน การเร่ขายสัตว์ เร่ขายผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งจะอาศัยเครือข่ายเครือญาติหรือเครือข่ายทางสังคมในการดำเนินกิจการร่วมกัน สินค้าที่นำไปเร่ขายมีที่มาจากการรับซื้อจากผู้ผลิตภายในและภายนอกชนบท ทั้งนี้การเร่ จึงเป็นการเพิ่มโอกาสในการสะสมทุน เพื่อนำทุนที่สะสมมาลงทุนครั้งต่อไปหรือเป็นผู้ประกอบการประเภทอื่น

(๕) **ผู้ประกอบการในตลาดรูปแบบใหม่** ผลของการปลูกพืชเชิงพาณิชย์มีการพึ่งพิงกับตลาดมากขึ้น เกิดกิจการค้าขายวัสดุและเครื่องมือทางการเกษตร เกิดกิจการธุรกิจระดับชุมชนท้องถิ่น นอกจากนั้นมีการจ้างแรงงานในการแปรรูปสินค้าทางการเกษตร มีการขยายตัวการปลูกพืชผ่านบริษัทรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรเป็นผู้แนะนำ มีการปรับการทำเกษตรไปทำการประมงลักษณะแรงงานมีฝีมือภายใต้สังกัดนายทุน เกิดการสะสมทุนจากรายได้ค่าจ้างจนกลายเป็นเจ้าของเรือประมง มีการปรับตัวของผู้ประกอบการรายย่อยและแรงงานภาคการผลิต หันเข้าสู่การทำงานภาคบริการ กลายเป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ที่พัก เรือประมง กลุ่มประกอบการร้านอาหาร และเป็นผู้ประกอบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ทั้งนี้ สังคมผู้ประกอบการได้มีรูปแบบการผลิตเพื่อขายเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ไม่สนใจที่จะดำเนินการผลิตผลผลิตไว้บริโภค จึงทำให้มีการพึ่งพิงตลาดมากขึ้นในการดำเนินชีวิต โดยอาศัยตลาด

นัด รถพุ่มพวง เพื่อซื้อสินค้ามาประกอบอาหารเพื่อบริโภค และเกิดตลาดรูปแบบใหม่ที่เป็นตลาดเฉพาะกลุ่ม ที่จำหน่ายพืชผักปลอดสารพิษ (อรรถจักร สัตยานุรักษ์, ๒๕๕๙)

๒.๒.๓ ความเสี่ยงของการเป็นผู้ประกอบการ

ความเสี่ยงของการเป็นผู้ประกอบการ อาจเกิดขึ้นในการลงทุนช่วงเริ่มต้น ๑-๒ ปี ซึ่งรายได้จะไม่มีค่านอนจากการลงทุน แม้จะต้องใช้เวลาในการดำเนินงานทุกวัน นอกจากนั้นความเสี่ยงอาจเกิดจากสภาพแวดล้อม เช่น คู่แข่งที่เป็นผู้ประกอบการเหมือนกัน นโยบายของรัฐที่มีการเปลี่ยนแปลง สภาพเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน ความต้องการของตลาดที่ไม่แน่นอน และผู้ประกอบการจะต้องมีภาระงานจำนวนมาก เช่น งานด้านบริหาร งานด้านการตลาด และงานด้านการเงิน ซึ่งทั้งหมดจะต้องใช้เวลามากในการดูแล ครอบครัวยังไม่มีเวลาอยู่ร่วมกัน จนทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นภายในครอบครัว (วิชัย โสสุวรรณจินดา, ๒๕๔๕)

๒.๒.๔ องค์ประกอบของแนวคิดการประกอบการ

องค์ประกอบของแนวคิดผู้ประกอบการ ประกอบไปด้วย ปัจจัยภายในของการประกอบการ, ลักษณะสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการประกอบการ และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์แบบใหม่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(๑) ปัจจัยภายในของการประกอบการ

ผู้ประกอบการต้องมีบุคลิกชอบค้นหาโอกาส รวมถึงการทำความเข้าใจกระบวนการดำเนินการประกอบการ วิธีการจัดการองค์กร มีการวางแผนรองรับและประเมินความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น มีการดำเนินการประกอบการให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความผูกพันของคนในกลุ่มหรือองค์กร รวมถึงผู้ประกอบการมีความรับผิดชอบต่องาน การมีความคิดวางแผนควบคู่กับการปฏิบัติ ควรมีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ที่เป็นเอกลักษณ์ ไม่ใช่แค่การลงทุน มีการเพิ่มทักษะการคิดวิเคราะห์ การสร้างความสัมพันธ์ และการประเมินความเสี่ยง ผ่านการเรียนรู้และทดลองปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้เงินลงทุนเป็นเพียงทรัพยากรเท่านั้น ไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการจัดการและการวางแผนเงินทุน ตลอดจนการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และการประกอบการจะเกิดขึ้นกับทุกขนาดของธุรกิจ (อำนาจ ชีระวนิช, ๒๕๔๙)

(๒) ลักษณะสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการประกอบการ

สภาพแวดล้อมมีผลต่อความสำเร็จของการประกอบการ ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมภายในสถาบันครอบครัว ค่านิยม และประเพณี การประกอบการจะมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมการเมือง โดยกฎหมายหรือนโยบายของรัฐอาจจะเอื้อหรือไม่เอื้อให้เกิดการประกอบการ ส่วนด้านวัฒนธรรมก็มีความเกี่ยวข้องภายในพื้นที่หรือสภาพแวดล้อม ความเชื่อ ศาสนา เป็นข้อจำกัดหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการประกอบการรูปแบบใหม่ และในส่วนด้านเศรษฐกิจในสภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรืองหรือตกต่ำ อาจจะเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการประกอบการขึ้นได้ (อำนาจ ชีระวนิช, ๒๕๔๙)

(๓) การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์แบบใหม่

การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ใหม่ ได้กล่าวถึงรูปแบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นใหม่ของการประกอบการใน ๓ ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ ๑ การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการและผู้ครอบครองอย่างมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิต เป็นระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ ส่งผลให้เกิดการสร้างเครือข่ายที่มีลักษณะเสมอภาค มากกว่าความสัมพันธ์แบบเดิมที่ให้ความสำคัญกับตัวแทนที่คอยเชื่อมความร่วมมือของรัฐกับชนบท ในระดับท้องที่ผ่านกำนันและผู้ใหญ่ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นช่องว่างให้ตัวแทนของรัฐมีบทบาทสำคัญที่เป็นผู้อุปถัมภ์คนในชนบท เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ปัจจุบันเกิดเครือข่ายความสัมพันธ์แบบใหม่ในกระบวนการผลิต ประกอบด้วย ผู้ประกอบการนา แรงงานรับจ้างในภาคการเกษตร เจ้าของรถไถ เจ้าของรถเกี่ยว เจ้าของร้านค้าขายวัสดุ เครื่องมือการเกษตร โรงสี และเพื่อนบ้านผู้ร่วมจัดการนา นอกจากนั้นมีการรวมตัวของเครือข่ายแรงงานหรือเครือข่ายรับเหมาตามสัญญาสร้างระบบสวัสดิการการออมภายในกลุ่ม และมีการร่วมกันแสวงหาตลาดรูปแบบใหม่

ส่วนที่ ๒ การสร้างเครือข่ายสัมพันธ์กับกลไกของรัฐทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับท้องที่ และหน่วยงานราชการที่มีงานเกี่ยวข้อง ด้วยการขยายตัวของรัฐในภาคปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนองค์กรพัฒนาเอกชน ร่วมมือกับกลุ่ม องค์กรชุมชน สนับสนุนให้ชาวบ้านรวมกลุ่มในลักษณะกลุ่มทางเศรษฐกิจและสวัสดิการชุมชน กลุ่มจัดการระบบสุขภาพ กลุ่มเยาวชน กลุ่มการเกษตร หรือกลุ่มจัดการสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมและกองทุนร่วมกัน และเป็นเครือข่ายใหญ่ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาในระดับท้องถิ่น ท้องที่ ซึ่งทำให้สังคมชนบทเกิดกระบวนการมีส่วนร่วม

ส่วนที่ ๓ การสร้างเครือข่ายในระดับสังคมที่สัมพันธ์กันผ่านการสื่อสาร เป็นการสร้างเครือข่ายการสื่อสารระดับสังคม มีผลมาจากการสร้างเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการ และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลไกรัฐที่ประสบผลสำเร็จ เกิดการขยายผลเป็นตัวอย่างให้กับชุมชนอื่น รวมถึงชนบทที่มีการดำเนินงานร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันความรู้ ในการสร้างพื้นที่กลางในการทำกิจกรรมและสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ส่งผลด้านการรับรู้ข่าวสาร และการขยายผลความสำเร็จ รวมถึงสื่อสารภาระที่เผยแพร่ปัญหา และการแก้ไขปัญหาของชนบท (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2559)

๒.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเกษตรอินทรีย์ ดังนี้

๒.๓.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์

มีงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์หลายผลงาน ตัวอย่างเช่น ผลการศึกษาของ ไฉน นารมย์ และคณะ (๒๕๕๘) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างรายได้ของครอบครัวเกษตรกรรุ่นใหม่ในระบบเกษตรอินทรีย์ ตำบลกำแมด อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร” มีการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งชี้ให้เห็น พัฒนาการและสถานการณ์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ในระบบเกษตรอินทรีย์ ตำบลกำแมด อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร โดยเกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่มีลักษณะไม่เป็นทางการ จุดเริ่มต้นการรวมตัวเกิดจากการเข้าร่วมอบรมโครงการศูนย์ปราชญ์และเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนพันธุ์พืชและพันธุ์

สัตว์ พัฒนาทักษะอาชีพ การสร้างช่องทางการตลาด และสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานในการทำ การเกษตร

ส่วนสถานการณ์เกษตรกรคนรุ่นใหม่ในระบบเกษตรอินทรีย์ มีอายุในช่วงวัย ๓๐ – ๔๕ ปี มี สมาชิก ๓๐ ครอบครัว มีพื้นฐานในการทำเกษตรมาก่อน สาเหตุที่เกษตรกรรุ่นใหม่หันมาทำเกษตร อินทรีย์ เพราะต้องการอยู่กับครอบครัว ต้องการสืบทอดการทำเกษตรต่อจากรุ่นพ่อแม่ รวมถึงไม่ ต้องการไปทำงานต่างถิ่น ส่วนปัจจัยที่ทำให้เลือกทำเกษตรเพราะ ได้รับความรู้ในรายการทีวีเลยทำ ตาม มีทักษะการทำเกษตรอยู่แล้วเลยอยากทำต่อ พ่อแม่ทำเกษตรอยู่แล้ว และมีที่ดินในการทำ เกษตร

รูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรุ่นใหม่จะมีลักษณะการผลิตแบบผสมผสาน และ มีการจำหน่ายผลผลิตในตลาดนัดสีเขียว ส่วนเงื่อนไขและข้อจำกัดในการทำเกษตรอินทรีย์ของคนรุ่น ใหม่ มี ๔ ด้าน ๑. เงื่อนไขด้านครอบครัว เพราะครอบครัวไม่เชื่อมั่นในการทำเกษตรอินทรีย์นั้นจะ ประสบความสำเร็จ ๒. เงื่อนไขด้านความรู้และเทคนิค เกษตรกรคนรุ่นใหม่จะใช้เทคนิคความรู้เฉพาะ ตน ไม่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ทำให้เทคนิคความรู้เกิดขึ้นในเฉพาะตัวบุคคล ๓. เงื่อนไข ด้านกลุ่มและเครือข่าย ยังมีสมาชิก ๑๔ ราย ที่ยังคงไม่สามารถนำผลผลิตมาจำหน่ายในตลาดนัดสี เขียว และยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตอินทรีย์ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง และตกอยู่ใน ระบบตลาด ทำให้ไม่สามารถกำหนดราคาจำหน่ายได้ด้วยตนเอง ๔. เงื่อนไขด้านองค์กรชุมชน เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับมอบหมายงานหรือหน้าที่จากส่วนราชการและหน่วยงานเอกชน ทำให้ไม่มีเวลา เพียงพอในการทำการผลิต

ขณะที่ผลการศึกษาของประภาส แสงหัวช้าง และคณะ (๒๕๕๐) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการขยายผลเกษตรอินทรีย์ผ่านรูปแบบการสร้างโรงเรียนชาวนาน้อย บ้านดอนแคน ตำบลห้องชัยพัฒนา อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดกาฬสินธุ์” มีการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่ง ชี้ให้เห็น ข้อจำกัดในการทำเกษตรอินทรีย์ ๔ เรื่อง ได้แก่

๑. ความรู้และประสบการณ์ เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะในการเรื่อ งการทำเกษตรอินทรีย์ ๒. ตัวเกษตรกร ไม่รู้เท่าทันพิษภัยสารเคมี ชอบความสะดวกสบาย ไม่เอาใจใส่ ดูแลการผลิต ต้องการมุ่งสร้างรายได้ให้ครอบครัว ๓. การส่งเสริม หน่วยงานภาครัฐไม่ให้ความสำคัญ ในการส่งเสริม สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ ขาดการกระตุ้นส่งเสริมสนับสนุนที่ต่อเนื่อง และขาด การส่งเสริม สนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร ๔. ด้านการตลาด ไม่มีตลาดในการรับซื้อผลผลิต เนื่องจากผลผลิตเกษตรอินทรีย์ เมื่อนำไปจำหน่ายในตลาดทั่วไปจะได้ราคาเท่ากับสินค้าเคมี ทำให้ ไม่คุ้มค่ากับการผลิต

ส่วนผลการศึกษาของประจักษ์ บุญทศ (๒๕๕๕) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการทำเกษตร อินทรีย์ เพื่อการขยายผลสู่ชุมชนพื้นที่บ้านสิงห์ ตำบลสิงห์ อำเภอมือง จังหวัดยโสธร” มีการใช้ กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งชี้ให้เห็น สถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์พื้นที่บ้านสิงห์ มีการใช้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ในการผลิตปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ ทดแทนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จน ทำให้กลุ่มเกษตรอินทรีย์ผ่านการรับรองมาตรฐานระดับประเทศ

นอกจากนั้น กลุ่มทำเกษตรอินทรีย์บ้านสิงห์สามารถจำแนกได้ ๔ ระดับ ระดับที่ ๑ กลุ่มทำ เกษตรอินทรีย์จนประสบความสำเร็จ เพราะมีความต้องการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ จึงมีการรวมกลุ่ม

วางแผน และตัดสินใจในการทำเกษตรอินทรีย์ ระดับที่ ๒ กลุ่มที่กำลังเริ่มทำเกษตรอินทรีย์ เป็นกลุ่มที่ถูกขยายผลจากกลุ่มที่ทำเกษตรอินทรีย์จนประสบความสำเร็จ กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มคนที่มีปัญหาด้านสุขภาพ ระดับที่ ๓ กลุ่มที่เคยทำเกษตรอินทรีย์แล้วเลิกทำ สาเหตุของการถอนตัวเพราะ ภาระการเงินของครอบครัว ที่เป็นสาเหตุทำให้ต้องหันกลับไปทำเกษตรเคมีอีกครั้ง รวมถึงการขาดแรงงานในการทำเกษตรอินทรีย์ แต่ยังคงอยู่ในระยะปรับเปลี่ยนโดยการผลิตแบบปลอดภัย คือ ปลูกพืชไว้กินเองแบบปลอดภัย ระดับที่ ๔ กลุ่มที่ไม่เคยทำเกษตรอินทรีย์ มุ่งเน้นที่จะปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้ต้องใช้สารเคมีเพื่อการผลิตให้สามารถได้ผลผลิตจำนวนมาก

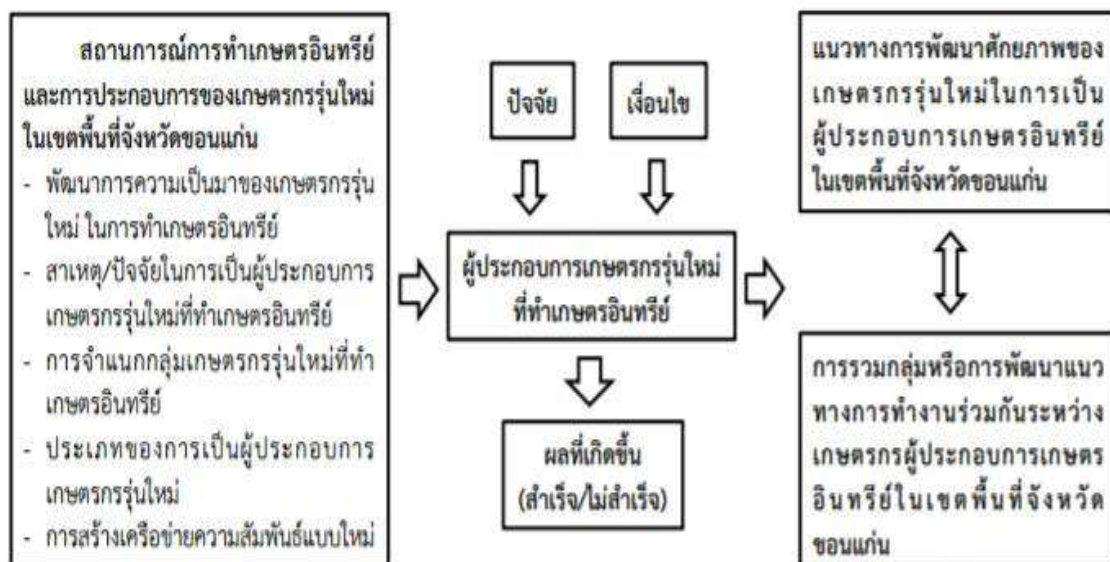
ทั้งนี้สาเหตุ ปัจจัยที่ทำให้เกษตรอินทรีย์ในพื้นที่บ้านไม่สามารถขยายผลได้ คือ นโยบายของรัฐไม่ได้เอื้อต่อการปฏิบัติในพื้นที่ รวมถึงสาเหตุด้านตลาด ที่ยังไม่ได้รับการยอมรับจากตลาดทั่วไป ราคาผลผลิตไม่แตกต่างจากราคาผลผลิตทั่วไป ผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้ไม่ต่อเนื่องตามความต้องการของตลาด ส่วนสาเหตุด้านการศึกษา เป็นสิ่งสำคัญที่เปลี่ยนค่านิยมของคนยุคปัจจุบันให้หันไปสนใจที่จะมุ่งศึกษาเรียนรู้ เพื่อไปประกอบอาชีพอื่นที่สร้างรายได้มากกว่าอาชีพเกษตรกรที่เป็นอาชีพที่ลำบาก และสาเหตุด้านการขอรับรองมาตรฐาน การรับรองมาตรฐานทำให้ต้นทุนในการผลิตมากขึ้น มีความยุ่งยากในการผ่านเกณฑ์การรับรอง จึงเป็นสาเหตุให้เกษตรกรเกิดความท้อถอยในการขอรับรองมาตรฐาน

แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีสาเหตุ และปัจจัยบางประการที่ทำให้เกษตรอินทรีย์สามารถขยายผลได้ในพื้นที่บ้านสิงห์ คือ สาเหตุด้านสุขภาพ เป็นสิ่งจูงใจให้ปรับเปลี่ยนจากการผลิตแบบเคมีเป็นการผลิตแบบอินทรีย์ สาเหตุด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรในระบบเกษตรอินทรีย์สามารถที่จะสร้างรายได้จากการจำหน่ายวัตถุดิบหรือสารทดแทนแบบอินทรีย์ สาเหตุด้านสังคม เกิดการรวมกลุ่มระหว่างผู้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ชักชวน ให้คำปรึกษา คนที่สนใจที่จะมาทำเกษตรอินทรีย์ และสาเหตุด้านทัศนคติส่วนบุคคล ซึ่งเกิดความสนใจที่จะทำเกษตรอินทรีย์ เพราะส่วนใหญ่แล้วถ้าเกษตรกรไม่มีความสนใจ และมีความเชื่อศรัทธาในเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ ก็จะเลิกและหันกลับไปทำเกษตรเคมีตามเดิม

จากกรอบแนวคิดในงานวิจัยที่กล่าวมาในเบื้องต้น สรุปเป็นแนวคิดในการศึกษาวิจัยนี้ ได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๑

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการเป็นผู้ประกอบการ เกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดขอนแก่น” ใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยได้ประยุกต์วิธีการวิจัยที่หลากหลายทั้งเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์ การประชุม และการสนทนากลุ่มย่อย ซึ่งสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

๓.๑ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรคนรุ่นใหม่ กลุ่มเป้าหมายหลัก ทีมวิจัย และนักพัฒนาเอกชนในพื้นที่ เป้าหมายสูงสุด คือ การสร้างกระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยสองระยะ ประกอบด้วย

ระยะที่ ๑ เป็นการเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยและพื้นที่ พร้อมทั้งการเก็บข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพ โดยเน้นการมีส่วนร่วมตั้งแต่การให้ข้อมูลจนถึงการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมายและทีมวิจัย พร้อมทั้งมีการตรวจสอบข้อมูลเป็นระยะๆ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น มีการเชื่อมโยงกับความรู้จากทฤษฎีเข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ด้วย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลง และออกแบบแนวทางในการทดลองให้เหมาะสมกับสถานการณ์

ระยะที่ ๒ เป็นการปฏิบัติการทดลองโดยทีมวิจัยและกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งการออกแบบกิจกรรมที่จะทดลองนั้น ขึ้นอยู่กับชุดความรู้ที่ได้จากการดำเนินการในระยะที่หนึ่ง ซึ่งกระบวนการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการนั้น จะเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การพัฒนาโครงการ การค้นหาปัญหา การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การกำหนดกรอบเนื้อหาและออกแบบเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล รวมทั้งการออกแบบปฏิบัติการทดลอง การสรุปผลการทดลอง และการนำเสนอผลการทดลอง ตั้งแต่ร่วมคิดจนถึงร่วมรับผลประโยชน์

๓.๒ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ Time line (เส้นเวลา) ใช้ในการเก็บวิเคราะห์ข้อมูล พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นที่ทำเกษตรอินทรีย์ การสนทนากลุ่มย่อย โดยมีแนวทางคำถามเป็นเครื่องมือช่วยในการตั้งประเด็นพูดคุย เก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลเชิงลึกจากกรณีศึกษา โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือช่วยในการตั้งประเด็นพูดคุยเก็บรวบรวมข้อมูล มีการศึกษาดูงานนอกพื้นที่ รวมทั้งการค้นคว้างานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การอุปนัยวิเคราะห์และการวิเคราะห์เชื่อมโยงสาเหตุ ปัจจัยในและนอก ปรัชญาการณที่เกิดขึ้น ผลกระทบของปรากฏการณ์ และแนวโน้มที่จะ

เกิดขึ้นในอนาคต พร้อมกับการถอดบทเรียนหลังเสร็จสิ้นการทำกิจกรรมทุกกิจกรรม ความรู้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ มาจากความรู้จากการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ ๑ ๒ ๓ และ ๔ รวมกับความรู้และปรากฏการณ์ภายนอก โดยการเชิญผู้รู้จากนอกเข้าร่วมในการวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติการด้วย

๓.๓ ขั้นตอนการดำเนินงาน

ระยะที่ ๑ เตรียมความพร้อมของทีมและชุมชน กำหนดกลุ่มเป้าหมายหลัก และออกแบบเครื่องมือดำเนินการเก็บข้อมูล รวบรวม สรุป ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอผลการศึกษามา กำหนดแนวทางในการทดลองปฏิบัติการ ระยะเวลา ๗ เดือน ซึ่งมีกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ ๑ การค้นหาปัญหา

จากปัญหาของเกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่ผันตัวมาทำอาชีพเกษตรกรรม พบว่า เกษตรกรคนรุ่นใหม่ต้องเผชิญกับอุปสรรคมากมาย ในช่วงเริ่มต้นการทำเกษตร คนรุ่นใหม่หลายๆคน จังยังไม่ประสบความสำเร็จในการทำอาชีพเกษตรกรรม และแม้ว่าภาคส่วนต่างๆ ทั้งรัฐบาล เอกชน องค์กรไม่แสวงหากำไรต่างๆ จะมีโครงการเพื่อช่วยเหลือผลักดัน เกษตรกรคนรุ่นใหม่เหล่านี้เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้ แต่ก็ยังมีหลายๆ คนไม่สามารถมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความมั่นคง หรือยังยืนในอาชีพนี้ได้ เกษตรกรรุ่นใหม่หลายคนจึงต้องเลิกอาชีพเกษตรกรรมแล้วกลับไปประกอบอาชีพในระบบเช่นแบบเดิม ทีมวิจัยเห็นว่า หากคนรุ่นใหม่ที่มีใจอยากทำอาชีพเกษตรกรรมแล้ว แต่ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยอาชีพนี้ได้ ย่อมส่งผลกระทบต่อความขาดแคลนเกษตรกรและการเก็บรักษาที่ดิน หรือหากกลับมาทำอาชีพเกษตรกรรมแต่ได้รับการพัฒนาเรียนรู้การทำเกษตร แบบไม่มีมิติด้านการอนุรักษ์ ก็ย่อมเกิดผลเสีย เป็นการทำเกษตรที่มีผลต่อการทำลายสิ่งแวดล้อมได้ ที่จะส่งผลกระทบต่ออาหารปลอดภัยและความไม่มั่นคงทางด้านอาหาร เป็นต้น

ปัญหาและอุปสรรค คือ โจทย์วิจัย ในประเด็นปัญหาที่แตกต่างจากงานวิจัยท้องถิ่นทั่วไป การออกแบบงานวิจัยจึงจะเป็นรูปแบบที่ต้องทำความเข้าใจกันใหม่ แต่ก็ยังเป็นปัญหาที่น่าสนใจและต้องการค้นหาคำตอบอย่างยิ่ง

กิจกรรมที่ ๒ การคัดเลือกกลุ่มเกษตรกรคนรุ่นใหม่ในจังหวัดขอนแก่น เพื่อเข้าร่วมทีมวิจัย

ในการคัดเลือก กลุ่มเป้าหมายเพื่อ เข้าร่วมทีมวิจัย โดยจะคัดเลือกจากเกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่ประกอบอาชีพเกษตรในระบบอินทรีย์ โดยจะมีการแบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ เกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่มีความเป็นผู้ประกอบการ เกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่กำลังก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการ และเกษตรกรรุ่นคนใหม่ที่ทำเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว โดยสามารถคัดเลือกเกษตรกรคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมทีมวิจัย ได้ทั้งหมด ๙ คน และที่ปรึกษาโครงการ ๓ คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

๑. นายปรีชา หงอกสิมมา
๒. นางสาวณัฐปวิทย์ โชคธนาพร
๓. นางสาวจงรัก จารุพันธุ์งาม

๔. นางสาวธัญพร มาเตชะ
๕. นายหัตถุธ เอกก้านตรง
๖. นางสาวเจียรนัย ราชธา
๗. นายเดชา ตันกันยา
๘. นางสาวนันทา บุญคง
๙. นางสาวศิริพร ใจหยุด

โดยมีที่ปรึกษาโครงการ ดังนี้

๑. นายสวาท อุปฮาด
๒. นางสาวกานดา นาคะปักชิน
๓. นายอภิรักษ์ ประเภโส

กิจกรรมที่ ๓ การพัฒนาโจทย์วิจัย

ได้มีการพัฒนาโจทย์หนึ่งครั้ง โดยทีมได้ส่งตัวแทน ๓ คน คือ นายปรีชา หงอกสมิมา นางสาวณัฐปวิทย์ โชคธนาพร และนางสาวจงรัก จารุพันธุ์งาม เข้าร่วมกิจกรรมที่อาศรมไต้หวันตอนแดง โดยพี่เลี้ยงได้จัดกิจกรรมพัฒนาเฉพาะชุดประเด็นคนรุ่นใหม่ เพื่อให้ได้กรอบประเด็นที่สอดคล้องกับชุดประเด็นหลัก หลังจากนั้นทีมได้มีการปรับแก้โครงการฯ เพื่อเสนอผู้ทรงฯ ต่อไป

กิจกรรมที่ ๔ นำเสนอเค้าโครงงานวิจัย ต่อผู้ทรงคุณวุฒิ ผศ.ดร.บัญญัติ แก้วส่อง และ รศ.ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ

วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐ ทีมวิจัยโดย นายปรีชา หงอกสมิมา หัวหน้าทีม นางสาวณัฐปวิทย์ โชคธนาพร และนางสาวจงรัก จารุพันธุ์งาม ทีมวิจัย ได้เข้าร่วมเสนอเค้าโครงงานวิจัย ต่อคณะผู้ทรงคุณวุฒิ ผศ.ดร.บัญญัติ แก้วส่อง และ รศ.ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ คณะผู้ประสานงานวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย สกว. และโหนดผู้ประสานงาน ณ บ้านสวนชุมแสง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ผู้ทรงฯ ได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับแก้โครงการฯ เล็กน้อย เพราะงานวิจัยนี้จะมีรูปแบบที่แตกต่างจากงานวิจัยชุดอื่นๆ กลุ่มเป้าหมายจึงควรศึกษาเพียงชุดทีมวิจัยเพื่อให้ได้ชุดข้อมูลคุณภาพ จึงไม่ควรทำกับกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก เพราะงบประมาณและระยะเวลาที่มีจำนวนจำกัด แม้จะเป็นทีมวิจัยชุดใหม่ที่เพิ่งเคยทำโครงการวิจัยท้องถิ่นครั้งแรก แต่ด้วยหัวหน้าทีมอดีตเคยทำงานเป็นวิทยากรในโครงการส่วนพระองค์ มูลนิธิชัยพัฒนา ศูนย์เรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ และการจัดการทรัพยากรตามพระราชดำริ ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ จ.นครนายก มาก่อน และสมาชิกในทีม ก็จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหลายคน จึงไม่น่าจะเป็นปัญหาสำหรับการทำวิจัยให้บรรลุผลสำเร็จได้

กิจกรรมที่ ๕ การประชุมทีมวิจัยครั้งที่ ๑ ที่บ้านของนางสาวจรงค์ จารุพันธุ์งาม สวนเกษตรมีกิน ตำบลจระเข้ อำเภอนongเรือ จังหวัดขอนแก่น

การจัดประชุมทีมครั้งที่ ๑ วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๐ โดยมีสมาชิกทีมวิจัย มาร่วมประชุมเพื่อทำความเข้าใจกัน อธิบายทำความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวคิดวัตถุประสงค์ของการทำโครงการวิจัย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การทำเกษตร รวมถึงการกำหนดทิศทางเพื่อการสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ทีมวิจัยได้พบกันเพราะ สมาชิกแต่ละคนไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน

โดยภูมิลำเนาของทีมวิจัย ประกอบด้วย ๓ อำเภอ คือ อำเภอเมืองขอนแก่น ๒ ราย อำเภอ น้ำพอง ๓ ราย และอำเภอนongเรือ ๔ ราย รวม ๙ ราย โดยพี่เลี้ยงทีมวิจัยได้ให้คำแนะนำ ในเรื่องระเบียบการทำวิจัย รายงานเอกสารต่างๆ ที่ต้องบันทึก และแนะแนวทางในการทำวิจัย ต่อทีมวิจัย รับทราบ และข้อสรุปทีมวิจัยที่ได้ คือ ในการประชุมทีมครั้งต่อไป จะหมุนเวียนกันไปประชุมกันที่บ้านของสมาชิกแต่ละคน เพื่อเก็บข้อมูลสภาพพื้นที่ ทั้งคุณลักษณะของพื้นที่และภาพถ่ายเพื่อประกอบในงานวิจัย

ปัญหา และอุปสรรคต่องานวิจัย สมาชิกในทีมวิจัย อาศัยอยู่ต่างอำเภอ การพบปะเพื่อทำวิจัยจึงไม่สามารถทำได้บ่อย ต้องนัดพบกันเดือนละครึ่ง

กิจกรรมที่ ๖ การประชุมทีมครั้งที่ ๒ ที่บ้านของ นางสาวเจียรนัย ราชธา ตำบลท่าพระ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

การจัดประชุมทีมครั้งที่ ๒ วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๐ ทีมวิจัย ทีมที่ปรึกษา ทีมโหนดผู้ประสานงาน และทีมพี่เลี้ยง ได้ร่วมกันออกแบบงานวิจัย เพื่อให้สามารถตอบคำถามงานวิจัยและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย **โดยได้มีการจัดแบ่งกลุ่มเกษตรกรคนรุ่นใหม่ เป็น ๓ ระดับ ตามสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ณ ขณะนั้น** คือ กลุ่มที่ ๑ คือ กลุ่มเกษตรกรเกษตรอินทรีย์ที่มีการพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นผู้ประกอบการแล้ว กลุ่มที่ ๒ คือ เกษตรกรเกษตรอินทรีย์ที่มีความคิดจะก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการ และกลุ่มที่ ๓ คือกลุ่มเกษตรกรที่ยังเป็นเพียงผู้ผลิตเกษตรกรรมขั้นต้น

ในการออกแบบคำถามงานวิจัยเป็นไปเพื่อศึกษาสถานการณ์การทำเกษตร และการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยกำหนดตัวชี้วัดเกษตรอินทรีย์ คือ การรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานรับรองมาตรฐานต่างๆ และการรับรองมาตรฐานแบบกลุ่ม PGS การจัดประเภทสินค้าและการให้บริการของเกษตรกรรุ่นใหม่ เช่น ปลูกพืช ผัก หรือเลี้ยงสัตว์ชนิดอะไร ผลผลิตมีปริมาณอย่างไร มีการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า มีช่องทางการจำหน่ายได้เอง หรือจำหน่ายผ่านเครือข่าย มีการบริการเกษตรด้านอื่นๆ เช่น การเป็นศูนย์เรียนรู้ การให้บริการท่องเที่ยว ฯลฯ

รวมถึงปัจจัยและข้อจำกัดของการเป็นผู้ประกอบการ เช่น จำนวนที่ดิน กรรมสิทธิ์ในที่ดิน ภาระผูกพัน การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลในครอบครัว ค่านิยมการบริโภคในสังคม ความสามารถในการเข้าถึงโอกาสสนับสนุนต่างๆ จากทางภาครัฐและเอกชน การสร้างคุณภาพจุดเด่นของสินค้าและบริการ การมีเครือข่ายอุปถัมภ์ และการรวมกลุ่มสมาชิกเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ ว่ามีเรื่องราวการรวมกลุ่มโดยมีที่มาและมีจุดมุ่งหมายร่วมกันอย่างไร

นอกจากนี้ ยังมีการจัดสรรหน้าที่รับผิดชอบของ สมาชิกทีมวิจัย หัวหน้าทีมวิจัย เลขานุการ ผู้ประสานงานหลัก ผู้บันทึกข้อมูลจัดทำรายงานประชุม ผู้จัดทำบัญชี เหมัญญิก(การเงิน) ผู้บันทึกภาพถ่ายกิจกรรม เป็นต้น

ปัญหา และอุปสรรคต่องานวิจัย สมาชิกอาศัยอยู่ห่างไกลกัน การนัดพบกันจึงไม่สามารถพบกันได้บ่อย ทีมวิจัยผู้รับหน้าที่ เขียนรายงานวิจัย โดยมี นางสาวจงรัก จารุพันธุ์งาม นางสาวณัฐปวิทย์ โชคธนาพร และนางสาวชลดา ทองเจริญ ได้นัดพบกันเพื่อออกแบบชุดคำถามแบบสอบถามงานวิจัย

กิจกรรมที่ ๗ การประชุมทีมครั้งที่ ๓ ที่ร้าน คลาย ถ.รื่นรมย์ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

การจัดประชุมทีมครั้งที่ ๓ วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๖๐ ทีมพี่เลี้ยงเข้ามาติดตามเรื่องการเก็บข้อมูล และการทำแบบสอบถาม ทีมวิจัยได้ทำร่างแบบสอบถามแล้ว แต่ยังต้องปรับในส่วนของคุณค่าคำถามอีก จึงยังไม่ได้นำแบบสอบถามไปใช้สัมภาษณ์ และทีมวิจัยได้ร่วมกันเสนอความคิดในการทำกิจกรรมร่วมกันของเครือข่ายในการไปสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ โดยสมาชิกได้นำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย

ยกตัวอย่างเช่น (๑) การก่อตั้งตลาดนัดขอนแก่น กรีนมาร์เก็ต ในพื้นที่บริเวณอุทยานการเกษตรและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อเป็นพื้นที่จัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดใกล้เคียงเพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาดและเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่าย และมีกิจกรรมและเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการกินและอาหารปลอดภัย (๒) การทำเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน เพื่อขายสินค้าเกษตรแบบออนไลน์มาร์เก็ตติ้ง ทั้งแบบสดและแปรรูปของสมาชิกเครือข่าย (๓) การร่วมทำโครงการตะกร้าผักแล้วบริการจัดส่งถึงบ้านลูกค้า Community Supported Agriculture (CSA)

ทั้งนี้ สมาชิกในทีมต่างมีความสนใจในทุกกิจกรรม แต่ต้องมาร่วมกันประเมินความพร้อมของทีมที่จะสามารถจัดการได้ในอนาคตอันใกล้ หรืออนาคตในระยะยาว ได้หรือไม่อย่างไร รวมถึงโอกาสและอุปสรรคที่จะนำพาให้เครือข่ายและกิจกรรมสำเร็จได้หรือไม่ ซึ่งทีมวิจัยต้องหาข้อมูลสนับสนุนมาวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง

ปัญหาและอุปสรรคต่องานวิจัย สมาชิกอาศัยอยู่ห่างไกลกัน การนัดพบกันจึงไม่สามารถพบกันได้บ่อย ทีมวิจัยมีการตั้งกลุ่มไลน์เพื่อปรึกษาหารือกัน แต่ข้อมูลข่าวสารบางครั้งก็ไม่ทั่วถึงไปยังสมาชิกที่ไม่ได้เล่นไลน์ และเนื่องจากสมาชิกบางคนที่มีความเป็นผู้ประกอบการแล้วและบางคนกำลังพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นผู้ประกอบการจึงมีเวลาว่างไม่ค่อยตรงกัน

กิจกรรมที่ ๘ ทีมวิจัยโดย นางสาวณัฐปวิทย์ โชคธนาพร และนางสาวชลดา ทองเจริญ (เกษตรกรรุ่นใหม่ร่วมสังเกตการณ์) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลสมาชิก

นางสาวเจียรนัย ราชธา ตามแบบสอบถามที่ร่วมกันออกแบบสอบถามไว้ โดยมีการสังเกตคุณลักษณะแนวคิด ความพึงพอใจต่อสิ่งที่ตน ปรารถนา ที่ไร่ราชธา ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ไร่ราชธา ซึ่งเดิมในสมัยคุณพ่อของนางสาวเจียรนัย ได้ทำสวนมะม่วง ๒๐ ไร่ โดยการให้ผู้อื่นมาจัดการผลผลิตแบบเหมาสวน จึงทำให้มีการใช้สารเคมีในการเร่ง

ผลมะม่วงกันอย่างหนักหน่วง ต้นมะม่วงจึงทรุดโทรม และตัวคุณแม่อองก็ไม่สามารถจะเดินเข้าสวนได้ เนื่องจากแพ้สารเคมีและยาฆ่าแมลงที่ใช้ในสวนมะม่วง

เมื่อคุณพ่อได้เสียชีวิตลง คุณป้อมพี่ชายและคุณเจียรนัยก็ได้เข้ามาดูแลสวนมะม่วงนี้ต่อ โดยได้ยกเลิกการให้ผู้อื่นมาเหมาสวน และเข้าสู่ระยะปรับเปลี่ยนสวนมะม่วงเป็นระบบเกษตรอินทรีย์ โดยการเข้าไปอบรมหาความรู้เพิ่มเติมที่ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติบ้านบุญ อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น และต่อมาได้เข้าสู่เครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง และได้พัฒนาจนเป็นศูนย์เรียนรู้ในเครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ โดยมีชื่อว่า “ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติไร่ราชธา”

โดยในการปรับเปลี่ยน นอกจากยกเลิกการใช้สารเคมีทุกชนิดแล้ว ได้มีการขุดสระน้ำแบบการจัดการพื้นที่ตามแบบแผนเกษตรทฤษฎีใหม่ มีการปลูกพืชหลากหลายชนิดเพิ่มเติม ตามทฤษฎีป่า ๓ อย่างให้ประโยชน์ ๔ อย่าง อาทิเช่น ไม้ น้อยหน่า ลำไย หมาก กล้วย ลิ้นจี่ ฝรั่ง มะกูด ผักหวาน ป่า แค มะรุม มะพร้าว แก้วมังกร พักข้าว แซมในสวนมะม่วง และปลูกไม้ป่ายืนต้น ๒ ไร่ เช่น ยางนา สัก พยุง มะค่า เต็ง รัง แดง ประดู่ และพืชสมุนไพรต่างๆ รวมมีพื้นที่ทั้งหมด ๒๘ ไร่ มีอาคารพักค้างคืนสำหรับผู้มาฝึกอบรม โดยสามารถรองรับได้ จำนวน ๑๐๐ คน มีห้องน้ำ ๒๐ ห้อง และยังมีโรงเรือนสำหรับแปรรูปมะม่วงกวน ออกจำหน่ายเป็นสินค้าโอท็อปประจำจังหวัดขอนแก่นด้วย เจียรนัยจึงเป็นเกษตรกรต้นแบบที่สามารถพึ่งพาตนเองและประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยมีความเป็นอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืน

กิจกรรมที่ ๙ ทิมวิจัยโดย นายปรีชา หงอกสิมมา และนางสาวณัฐปวิทย์ โชครณาพร ลงพื้นที่เก็บข้อมูลสมาชิก

นายหัตถฤทธิ์ เอกก้านตรง ตามแบบสอบถามที่ร่วมกันออกแบบสอบถามไว้ โดยมีการสังเกตคุณลักษณะแนวคิด ความพึงพอใจต่ออาชีพเกษตรกร และเป้าหมายในอนาคต ที่ บ้านไร่แก่นตะวัน ตำบลหนองเรือ อำเภอนางรอง จังหวัดขอนแก่น หัตถฤทธิ์ เป็นเกษตรกรผู้ปลูกแก่นตะวัน มากกว่า ๖ ปีแล้ว สิ่งที่ทำให้สนใจปลูกพืชชนิดนี้ เนื่องจากการได้อ่านเจอในหนังสือพิมพ์ พบว่าเป็นพืชที่มีสรรพคุณที่ดีมากชนิดหนึ่งมีงานวิจัยรองรับเป็นที่น่าเชื่อถือ และในตอนนั้นยังมีผู้ปลูกแก่นตะวันน้อยมาก

แต่การเริ่มต้น โดยเฉพาะเป็นพืชชนิดใหม่ในประเทศไทย ทำให้ต้นทุนในการเพาะปลูกสูงมาก เนื่องจากไม่มีความรู้ในการเพาะปลูก ในการลงทุนปลูกแก่นตะวัน ๑ ไร่ต้องใช้เงินกว่า ๑ แสนบาท เพราะนอกจากค่าต้นพันธุ์แล้ว ต้องจ้างผู้มาปลูกซึ่งต้องเดินทางมาจากจังหวัดสระบุรี แต่หลังจากเก็บเกี่ยวรอบแรก ก็สามารถเก็บพันธุ์ขยายและปลูกได้เอง โดยการเรียนรู้จากผู้รับจ้างปลูก

แก่นตะวันเป็นพืชที่ปลูกง่ายให้ผลผลิตดี ศัตรูพืชน้อย รสชาติดี อร่อย และยังมีความน่าเชื่อถือจากงานวิจัยที่รองรับ ทำให้ทำตลาดได้ไม่ยาก แต่การเก็บหัวแก่นตะวันต้องเก็บในหย่อนที่มีอุณหภูมิต่ำกว่า ๕ องศาเซลเซียส เพราะเป็นของสด ไม่ใช่พืชที่จะนำไปขายส่งในตลาดสดได้

และเพื่อเป็นการขยายตลาดและเพิ่มทางเลือกให้แก่ผู้บริโภค หัตถฤทธิ์ ได้ทดลองนำแก่นตะวันมาแปรรูปได้อย่างหลากหลายมาก และนำออกจำหน่ายให้กับลูกค้าเวลาออกบูธต่างๆ เช่น ลูกก็แก่นตะวัน น้ำแก่นตะวัน แก่นตะวันผัดกระเพรา แกงส้มแก่นตะวัน แก่นตะวันทอดกรอบ เพื่อสำรวจความสนใจของผู้บริโภค และในที่สุดก็ได้แปรรูปเป็นแก่นตะวันสไลด์แผ่นบางกรอบ และชาแก่น

ตะวันเป็นสินค้าที่ตอบโจทย์กลุ่มคนรักสุขภาพ ทำให้สามารถยืดอายุของแกนตะวันได้นานขึ้นและขายเพิ่มมูลค่าได้มากขึ้น การกระจายสินค้าสามารถขายได้ทั่วประเทศและต่างประเทศ ทำให้हतฤธรรมิ รายได้ต่อเดือนไม่ต่ำกว่า หนึ่งแสนบาทซึ่งเป็นรายได้ที่ดีและมั่นคงมาก นอกจากนี้การประกอบการผลิตแกนตะวันแปรรูปในรูปแบบต่างๆ ยังมีศักยภาพที่จะเติบโตได้อีกมาก

กิจกรรมที่ ๑๐ ทิมวิชัยโดย นางสาวณัฐปรีดิ์ โชคธนาพร นางสาวจงรัก จารุพันธุ์งาม นางสาวปาณิสรา อุปฮาด นางสาวชลดา ทองเจริญ(เกษตรกรรมใหม่ร่วมสังเกตการณ์) และนายศิวัตตล ศรีทอง (เกษตรกรรมใหม่ร่วมสังเกตการณ์)

ได้ลงพื้นที่บ้านพ่อสวาท อุปฮาด ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เก็บข้อมูลสมาชิก นายเดชา ตันกันยา นางสาวศิริพร ใจหยุด และนางสุนันทา บุญคง

นายเดชา ตันกันยา หรือแกละ เป็นเกษตรกรอินทรีย์ มาประมาณ ๓ ปี โดยก่อนหน้านี้ในวัยหนุ่ม เดชาเคยไปขายแรงงานที่ประเทศสิงคโปร์ ประกอบอาชีพคนงานก่อสร้าง ๓ ปี และต่อจากนั้นก็ ได้ไปขายแรงงานต่อยังประเทศไต้หวันในโรงงานผลิตสารเคมีอันตรายเป็นเวลา ๓ ปี ทำให้สุขภาพย่ำแย่ และยังได้รับการปฏิบัติจากเจ้าของกิจการที่ไม่ดี ทำให้มีความรู้สึกถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างกัน จึงกลับมาประเทศไทยและได้ช่วยครอบครัวทำการเกษตร ก็ประสบปัญหาหาค่าพืชผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ เกษตรกรอยู่ในสภาวะที่ถูกกดขี่อยู่ตลอดเวลา อำนาจการต่อรองจะอยู่ที่พ่อค้าคนกลาง แม้ขายขาดทุนก็ต้องจำยอมอย่างไม่มีทางเลือกทำให้ชีวิตต้องวนเวียนอยู่กับหนี้สิน จนเกือบจะต้องสูญเสียที่ดิน

แต่เมื่อได้พบกับพ่อสวาท โดยคำแนะนำของผู้ใหญ่บ้านจึงทำให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะทำเกษตรอินทรีย์ โดยการเลี้ยงหมูอินทรีย์ ไก่ ไข่ เป็ดอินทรีย์ และนาข้าวอินทรีย์ ในพื้นที่ จำนวน ๕ ไร่ จากที่ดินของครอบครัวที่มีทั้งหมดกว่า ๓๐ ไร่ ซึ่งทางครอบครัวของเดชายังไม่ยอมรับในระบบการทำเกษตรอินทรีย์ เดชาจึงขอพื้นที่เพียง ๕ ไร่ในการพิสูจน์โดยได้รับองค์ความรู้และต้นแบบการทำเกษตรอินทรีย์มาจากคุณพ่อสวาท

เมื่อเดชาเริ่มผลผลิตก็ได้นำมาจำหน่ายที่ตลาดเขียวขอนแก่นกรีนมาร์เก็ต และต่อมาได้ร่วมกลุ่มเป็นเครือข่ายผู้ผลิตผลผลิตพืชและสัตว์อินทรีย์ จำหน่ายให้กับเซฟปรงอาหารโรงแรมระดับ ๕ ดาว และร้านอาหารเพื่อสุขภาพระดับพรีเมียม โดยมีปาณิสรา อุปฮาดหรือ อ้อม เลขาธิการตลาดเขียวขอนแก่นกรีนมาร์เก็ต เป็นผู้จัดการเชื่อมโยงไปสู่ผู้บริโภค ซึ่งได้รับผลตอบแทนจากกลุ่มเซฟปรงอาหารเป็นอย่างดี เกษตรกรสามารถกำหนดราคาขายผลผลิตของตนเองได้ อีกทั้งยังได้รับการยอมรับในฐานะของผู้มีพระคุณที่ผลิตอาหารดี ปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค

ปัจจุบันเดชา เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการปศุสัตว์อินทรีย์ และสามารถเป็นวิทยากรเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ ไปสู่ผู้ที่สนใจ และยังเป็นต้นแบบให้กับเพื่อนบ้านใกล้เคียงให้หันมาทำเกษตรในระบบอินทรีย์ได้

นางสาวศิริพร ใจหยุด หรือ แดงโม เนื่องจากแดงโมเป็นผู้ที่มีอายุน้อยที่สุดในทิมวิชัย ด้วยวัยเพียง ๒๔-๒๕ ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่กำลังค้นหาตัวเอง แต่มีความสนใจเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ โดยได้มาเรียนรู้กับกลุ่มเครือข่ายของพ่อสวาท ซึ่งทางครอบครัว พ่อแม่ของแดงโมไม่เห็นด้วยและไม่ยอม

ให้แตงโมใช้ที่ดินของครอบครัวทำเกษตรอินทรีย์ แตงโมจึงทำได้เพียงมาช่วยงานที่บ้านพ่อสวาทและการไปช่วยขายของที่ตลาดเขียวขอนแก่นกรีนมาเก็ต

แต่ก็ทำให้ได้เรียนรู้ทั้งระบบการผลิต ระบบการตลาด รวมถึงการที่สินค้าเกษตรอินทรีย์ และสินค้าประเภทพืชผัก ผลไม้พื้นบ้านยังเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคเป็นจำนวนมาก ซึ่งแตงโมเองมีความสนใจอยากเป็นคนกลางผู้จัดการผลผลิตทางการเกษตรอินทรีย์หรือผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ไปสู่ผู้บริโภค แตงโมจึงอยู่ในกระบวนการเพื่อเรียนรู้และบ่มเพาะประสบการณ์ และรอเวลาที่จะได้รับการยอมรับจากครอบครัว

นางสุนันทา บุญคง หรือครูเตี้ย เป็นข้าราชการครู แต่มีความชื่นชอบอาชีพเกษตร เพราะมองว่าเกษตรกรคือผู้ผลิตอาหารปลอดภัย และการไปซื้ออาหารจากตลาดทั่วไปผู้บริโภคก็จะได้รับของแถมเป็นสารพิษ สารเคมีตกค้างด้วยอย่างแน่นอน และเมื่อได้รับการถ่ายทอดความรู้จากพ่อสวาททำให้ครูสุนันทา ใช้เวลาว่างช่วงเลิกงานหรือวันหยุด ในการเพาะปลูกพืชผักอินทรีย์ โดยจุดเริ่มต้นเพียงเพราะต้องการอาหารที่สะอาดและปลอดภัย แต่เมื่อบริโภคไม่ทันจึงได้นำไปจำหน่ายกับคนในหมู่บ้าน และกลุ่มเครือข่ายของพ่อสวาท ทำให้ครูสุนันทา นอกจากจะประหยัดรายจ่าย มีอาหารที่สะอาด ปลอดภัยจากสารพิษและสารเคมีตกค้างแล้ว ยังสามารถสร้างรายได้เสริม ได้อีกด้วย ครูสุนันทา จึงรู้สึกมีความสุขและรักในการทำเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างยิ่ง

กิจกรรมที่ ๑๑ การประชุมทีมครั้งที่ ๔ ที่ บ้านพ่อสวาท ต.นาขาม อ.น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

การจัดประชุมทีมวิจัย ครั้งที่ ๔ ทีมวิจัยได้จัดประชุมที่บ้านพ่อสวาท ตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ในวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐ ในการประชุมทีมครั้งนี้ ได้สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมในเชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ ทีมวิจัยได้ซักถามพูดคุยถึง กระบวนการพัฒนาตลาดเกษตรอินทรีย์ และการขยายช่องทางการจัดจำหน่ายนอกเหนือจากการไปจำหน่ายที่ตลาดนัดขอนแก่น กรีนมาเก็ต (ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น ริมบึงแก่นนคร) โดยมีการประสานเชื่อมโยงกับคุณปณิธาน โพธิ์จักรและเพื่อน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจ Start Up Application เกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าเกษตรอินทรีย์ และการท่องเที่ยวชุมชนวิถีเกษตร ได้ร่วมกันสำรวจความต้องการ ปัญหา และอุปสรรคของเกษตรกรผู้ทำอินทรีย์ ซึ่งทีมวิจัยต่าง ได้อธิบายถึงประเด็นปัญหาการผลิตพืชอินทรีย์ที่ไม่สามารถควบคุมการผลิตให้สามารถมีต่อเนื่องอย่างตลอดได้ ส่วนใหญ่สมาชิกทีมวิจัยมีเครือข่ายผู้บริโภคที่เป็นขาประจำอยู่แล้ว แต่ทีมวิจัยมีความสนใจเรื่องการจัดการท่องเที่ยวชุมชนวิถีเกษตร เพราะมองว่าเป็นการสร้างรายได้อีกช่องทางหนึ่งของการทำเกษตร และเกษตรกรเองก็มีความต้องการเผยแพร่แนวทางการทำเกษตรอินทรีย์ ของตนเองเพื่อชักจูงเกษตรกร เคมีรายอื่นๆให้หันมาปรับเปลี่ยนเพาะปลูกพืชอินทรีย์ได้ด้วย ทีมวิจัยและคณะผู้ประกอบการธุรกิจ Start up Application จึงได้ร่วมกันวางแผนร่างเส้นทางการท่องเที่ยว โดยเส้นทางการท่องเที่ยวจะเชื่อมโยงกับสวนของเกษตรกรที่ทีมวิจัยมีการนัดแนะทำทริปทดลองการท่องเที่ยว ออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะสามารถสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มคนไทย และกลุ่มคนต่างชาติ โดยจะมีการนำ วีดีโอมาถ่ายทำเพื่อนำไปเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวดังกล่าว

กิจกรรมที่ ๑๒ การประชุมทีมครั้งที่ ๕ ที่ สวนวนพรรณ การ์เด็น ตำบลบ้านกง อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

การประชุมทีมวิจัย ครั้งที่ ๕ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐ จัดขึ้นที่ บ้านนายปรีชา หงอกสิมมา หัวหน้าที่ทีมวิจัย เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เป็นข้อมูลเชิงลึกนอกจากแบบสอบถาม โดยสมาชิกทีมวิจัยที่ให้ข้อมูลมีดังนี้ นายปรีชา หงอกสิมมา และนางสาวณัฐปวิทย์ โชคธนาพร

นายปรีชา หงอกสิมมา หรือ แยก หัวหน้าที่ทีมวิจัยซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องการทำเกษตรมากที่สุดของทีมวิจัย เกิดในครอบครัวเกษตรกรโดยในวัยเด็กได้ช่วยครอบครัวทำเกษตรเป็นกิจวัตรประจำวันอยู่แล้ว แยก จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาพืชศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยในขณะที่เรียนได้รับทุนเรียนดีตลอดจนจบการศึกษาจากบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ หรือ ซีพี และเมื่อจบการศึกษาจึงได้เข้าทำงานกับบริษัทผู้มอบทุนการศึกษา โดยทำงานในฟาร์มเพาะพันธุ์ไม้ประดับ จำพวกดอกหน้าวัว แต่ แยก ทำงานไปได้เพียง 6 เดือน กลับรู้สึกที่ไม่ใช่แนวทางหรือเป้าหมายชีวิตของตน เพราะการที่ แยกเลือกศึกษา ปริญญาตรีคณะเกษตรศาสตร์เพราะมีความใฝ่ฝันอยากทำงานโครงการหลวง ประกอบกับ ได้มีการประกาศรับสมัครเจ้าหน้าที่เพื่อไปทำงาน ยังศูนย์เรียนรู้การจัดการทรัพยากรตามพระราชดำริ ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งเป็นศูนย์ฯในเครือมูลนิธิชัยพัฒนา แยกจึงตัดสินใจไปสมัคร และได้รับเลือกให้เข้าทำงาน โดยในการทำงานเริ่มแรกเป็นช่วงปรับเปลี่ยนถ่ายโอนผู้กำกับดูแลศูนย์ฯ จากเดิมที่อยู่ภายใต้การดูแลของสมาคมศิษย์เก่าวชิราวุธวิทยาลัย ไปสู่การกำกับดูแลของมูลนิธิชัยพัฒนาทำให้ช่วงแรกที่เข้าไปทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทนใดๆ เป็นระยะเวลา ๑ ปี ๖ เดือน และได้รับการชดเชยในภายหลัง และการได้เข้าทำงานที่นี้เองทำให้แยก ได้เรียนรู้แนวทางการทรงงาน และการจัดการทรัพยากรตามพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ ๙ และได้รับการฝึกฝนการทำงาน ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิทยากรฝึกอบรมให้แก่คณะศึกษาดูงานต่างๆมากมาย โดย แยก ได้มีการวางแผนชีวิตของตนเองไว้ว่าจะทำงานที่ดังกล่าว 4 ปี แล้วจะกลับไปพัฒนาที่ดินบ้านเกิดของตัวเอง โดยในระหว่างที่ทำงานแยกได้ทดลอง ประยุกต์การจัดการที่ดินเพื่อทำการเกษตรอินทรีย์ตามแบบแผนทฤษฎีใหม่ โดยการลงานทุก ๒ เดือนลาได้ครั้งละ ๕ วันเพื่อมาขอครอบครัวขุดสระเก็บน้ำไว้ใช้ และปลูกต้นไม้ป่าโดยการแบ่งสรรพื้นที่ปลูกและปลูกไว้ตามคันนาโดยเริ่มจัดการตั้งแต่ ปี พศ.๒๕๕๑ แต่เนื่องจากศูนย์ฯยังขาดแคลนเจ้าหน้าที่แยก จึงทำงานที่นั่นต่อจนมีระยะเวลา 7 ปี จึงได้ลาออกมาเพื่อกลับบ้านและจัดการที่ดินที่อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ในปี พศ.๒๕๕๖ และได้เริ่มอาชีพเกษตรกร แต่เมื่อกลับบ้านมาสักระยะหนึ่งประมาณ ๗ เดือนก็ได้รับการชักชวนให้ไปทำงาน ที่บริษัท น้ำตาลขอนแก่น จำกัด (มหาชน) สาขาน้ำพอง ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ กิจกรรมองค์กรและสังคม หรือ CSR (Corporate Social Responsibility) และได้เข้าทำงานพร้อมกับนางสาวณัฐปวิทย์ โชคธนาพร หลังจากที่ได้แต่งงานกัน โดยทั้งสองคนได้ทำงานในหน้าที่ส่งเสริมให้ชาวไร่อ้อยและ ชาวมุสลิมรอบโรงงานผลิตน้ำตาล มีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ในโครงการ ๗๐ ปี เคเอสแอล สู่ ๗๐ กิจกรรมพอเพียง และได้ใช้เวลาวันหยุดสุดสัปดาห์ มาทำเกษตร ปลูกผัก และทำผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางสมุนไพร ไปจำหน่ายให้กับเพื่อนพนักงานที่โรงงานน้ำตาล โดย แยกได้ทำงานที่นี้ เป็นระยะเวลา ๑ ปี ๘ เดือน และได้ลาออกมาทำเกษตรกรรมเต็มตัว ในเดือนพฤศจิกายน พศ.๒๕๕๘ โดยเริ่มต้นด้วยการปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงกบ และเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่แบบปล่อยเป็นไก่อารมณ์ดีให้กิน

ข้าวเปลือกอินทรีย์ที่ปลูกเอง แต่ภายหลังได้เลิกการเลี้ยงกบ เพราะไม่สามารถฆ่ากบเพื่อนำไปขายได้ และเริ่มต้นนำไปผักและไข่ขายในชุมชน แต่จากการไปขายผลผลิตเกษตรให้กับชุมชนเป็นการไปแย่งส่วนแบ่งตลาดที่มีความต้องการซื้อยังไม่มาก ของกลุ่มเกษตรกรกรเจ้าเก่า จึงมีแนวความคิดว่าควรจะไปหาตลาดที่ในตัวเมือง แทนที่จะไปขอส่วนแบ่งตลาดจากกลุ่มเกษตรกรชาวบ้าน และได้เข้าไปสมัครเป็นสมาชิกแม่ค้าตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น หรือ ตลาดนัดขอนแก่นกรีนมาร์เก็ตริมบึงแก่นนคร ทำให้ได้พบกับสมาชิกท่านอื่นๆในทีมวิจัยนี้ด้วย แต่ในช่วงระหว่างนี้ แวก ก็ได้ร่วมกลุ่มเครือข่ายธนาคารต้นไม้บ้านท่าลี่ ซึ่งเป็นกลุ่มเครือข่ายปลูกต้นไม้ป่าในที่ดินของตนเอง และมีการสมัครเข้าร่วมการเชื่อมโยงไปสู่การขายคาร์บอนเครดิต โดยได้รับการสนับสนุนจาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจกโลก โดยมีสมาชิกจำนวน ๕๘ คน มีการปลูกต้นไม้ที่เข้าร่วมโครงการ ๓๘,๐๐๐ต้น และสามารถได้รับเงินจากการขายคาร์บอนเครดิต เป็นชุมชนแรกและชุมชนเดียวในประเทศไทย (พค.๒๕๕๙) จนไปสู่การสร้างศูนย์เรียนรู้บ้านท่าลี่ เพื่อรับฝึกอบรมให้กับกลุ่มลูกค้า ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งการพัฒนาที่ดินทำการเกษตรของตนเองไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ให้บริการกับคณะศึกษาดูงานต่างๆด้วย โดยใช้ชื่อว่า วนพรรณ (ออร์แกนิก) การ์เด็น และมีการเชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และได้รับการสนับสนุนประชาสัมพันธ์จากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สาขาขอนแก่น และได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เครื่องสำอางจากสมุนไพร ให้มีคุณภาพที่ดี มีมาตรฐาน เพื่อความมั่นใจของผู้บริโภค ประกอบกับการขอรับรองพืชเกษตรอินทรีย์ควบคู่ไปด้วย โดยเข้าสู่ระยะปรับเปลี่ยนเนื่องจากเป็นการขอรับรองเป็นครั้งแรกเป็นระยะเวลา 1 ปี และได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ที่ในเดือน มีนาคม ๒๕๖๑ จากกรมวิชาการเกษตร ทำให้ผลผลิตจากการแปรรูปสมุนไพรออร์แกนิกเป็นเครื่องสำอางได้รับการยอมรับในวงกว้างมากขึ้น จากเดิมที่ แวก ขายเพียงผักอินทรีย์ในระบบรับรองมาตรฐานด้วยตัวเอง และระบบรับรองมาตรฐานแบบกลุ่ม (PGS) ซึ่งเป็นระบบประกันคุณภาพในระดับท้องถิ่น ที่ให้การรับรองผู้ผลิตโดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และตั้งอยู่บนฐานของความเชื่อถือ เครือข่ายทางสังคม และการแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งเป็นการรับรองมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับในระดับท้องถิ่นและชุมชน แต่สำหรับผู้บริโภคที่เป็นบุคคลภายนอกอาจจะไม่ยอมรับตามมาตรฐานนี้ มาตรฐานการรับรองเกษตรอินทรีย์จากหน่วยงานภาครัฐ จึงเป็นเสมือนเครื่องมือที่การันตีและสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภคเพื่อการยอมรับได้ดีกว่า ทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถกำหนดราคาขายได้สูงและมีโอกาสในการขาย ได้กว่าผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีมาตรฐานรับรอง

ปัจจุบัน แวกและวณพรรณ การ์เด็น ได้พัฒนาตัวเองไปสู่การเป็นศูนย์เรียนรู้ที่ผู้สนใจทั้งรายบุคคลและเป็นหมู่คณะสามารถเข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศึกษาดูงาน โดยมีผู้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อยู่เป็นประจำ ทั้ง หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ภาครัฐ และเอกชน โดยมีกระบวนการเรียนรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ การออกแบบพื้นที่ตามแบบแผนเกษตรทฤษฎีใหม่ การสร้างเครือข่ายชุมชนโดยการทำธนาคารต้นไม้และการขายคาร์บอนเครดิต การแปรรูปสมุนไพรเป็นเครื่องสำอางและของใช้ในครัวเรือน การทำปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น

ณัฐปวิทย์ โชคธนาพร หรือ ออย ไม่ใช่คนขอนแก่น โดยมีภูมิลำเนาเดิมที่จังหวัดชุมพร ออยได้เข้ามาสู่การเป็นเกษตรกรอินทรีย์ในจังหวัดขอนแก่น โดยการแต่งงานกับนายปรีชา หงอกสิมมาออย

จบการศึกษา ปริญญาตรีบริหารธุรกิจ สาขาการเงินและการธนาคาร มหาวิทยาลัยรามคำแหง และจบ การศึกษาระดับปริญญาโทสาขาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(นิด้า) เมื่อออวยจบปริญญาตรี ออยได้เข้าทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ การเงินของบริษัทยันมาร์ เอส.พี. จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทจำหน่ายเครื่องยนต์ทางการเกษตร เป็น ระยะเวลา ๑ ปี ๘ เดือน แล้วได้ลาออกเพื่อมาทำงาน เป็นผู้แทนขายวัสดุการแพทย์ ของบริษัท เกรต อีทเทิร์นดรักซ์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทขายยาเวชภัณฑ์ ให้กับโรงพยาบาล และคลินิกต่างๆ เป็นเวลา 1 ปี ต่อมาได้ย้ายไปบริษัท ยูนิซัน แลบบอราทอรี จำกัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้แทนขายวัสดุทางการแพทย์ เช่นอุปกรณ์หัตถการต่างๆ เป็นเวลา ๒ ปี และต่อมาได้ย้ายมาทำงานที่บริษัทแปซิฟิก เฮลธ์แคร์ (ประเทศไทย) จำกัด โดยเป็นผู้แทนขาย ยาและเครื่องมือแพทย์ เป็นเวลา 5 ปี โดยออยได้ใช้เวลาว่าง ในวันเสาร์ อาทิตย์ ไปศึกษาต่อในระดับปริญญาโทในคณะกรรมการบริหารการพัฒนาสังคมที่นิด้า เพราะ ออยมีความฝันและได้ตั้งเป้าหมายชีวิต ว่าอยากจะไปใช้ชีวิตที่ชนบท ในวัย ๓๐ ต้นๆ พร้อมกับนำองค์ ความรู้ความสามารถของตนไปช่วยพัฒนาท้องถิ่น ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งออยได้มีการเตรียมการ วางแผนชีวิตไว้แล้ว มีเงินออมกว่า ๑ ล้านบาทและไม่มีหนี้สิน ที่จะนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการ ดำรงชีวิตเริ่มต้นในชนบท ๒-๓ ปีแรกที่อาจจะไม่มีรายได้เลย ออยก็ยังสามารถดำรงชีวิตอยู่โดยยัง สามารถดูแลครอบครัวพ่อแม่ได้อย่างปกติ นอกจากนี้ก่อนออยลาออกจากการงาน ออยซึ่งไม่มีพื้นฐานใดๆ ด้านการเกษตรเลย เพื่อนที่เรียน ป.โท ด้วยกันซึ่งทำงานเป็นพัฒนากร สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัด นครสวรรค์ในขณะนั้น ได้แนะนำ ว่าออยควรไปเรียนรู้เรื่องการทำเกษตรจาก อาจารย์ยักษ์ วิวัฒน์ ศัลยกำธร แห่งมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง ตำบลหนองบอนแดง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี นี่เป็นครั้งแรกที่ออย ได้รู้จักชื่อของ อาจารย์ยักษ์ เพราะในสังคมการทำงานของออยไม่มีอะไรให้ออย ต้องเกี่ยวข้องกับการเกษตรเลย ออยจึงได้สมัครเข้าคอร์สอบรมที่ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติสองสลึง ของ ผู้ใหญ่สมศักดิ์ เคลือวัลย์ โดยคำแนะนำของเพื่อนอีกท่านหนึ่ง เป็นเวลา ๕ วัน ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๕ และเข้าคอร์สฝึกอบรมเกษตรกรที่ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้องอีกเป็นเวลา ๕ วัน ใน เดือนมิถุนายน ๒๕๕๕ แล้วได้มาลาออกจากการทำงานประจำในเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๕ โดยไป ทดลองใช้ชีวิตทำเกษตรที่ ไร่สินธุ์ อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นที่ดินฟาร์มรีสอร์ท และ ลานกางเต็นท์สำหรับนักท่องเที่ยว จากคำแนะนำของเพื่อนที่ว่า ระหว่างออยทดลองปลูกพืชผัก ออย จะได้มีรายได้จากการให้บริการที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาวได้ ซึ่งออยก็ต้องเข้ามาลงทุน ปรับปรุงสถานที่รีสอร์ทแห่งนี้ให้พร้อมสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยมีข้อตกลงกับเจ้าของที่ดิน เพียงแค่การมาดูแลที่ดินไม่ให้รกร้างว่างเปล่า นอกจากนี้แล้วทางเจ้าของที่ดินไม่ได้ต้องการเก็บค่าเช่า ที่ดินใดๆ แต่การปรับปรุง สภาพรีสอร์ทที่ไร้คนดูแลมานานทำให้ออยต้องสูญเงินในการปรับปรุงกว่า ๒ แสนบาท และเมื่อถึงฤดูการท่องเที่ยวรายได้จากการท่องเที่ยวไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ แต่ เมื่อออยได้ลงทุนปรับปรุงไปแล้ว ออยจึงต้องรอเก็บผลประโยชน์อีกในฤดูการท่องเที่ยวรอบหน้า พร้อมกับการปลูกผักไว้เพื่อบริโภคและเรียนรู้ชีวิตของชนบทที่น้ำหนาวไป สลับกับการลงมามาหาความรู้ เรื่องการทำเกษตรเพิ่มเติมที่ศูนย์มาบเอื้อง และได้พบกับ อาจารย์ปัญญา ปุลิเวคิน หัวหน้าศูนย์ เรียนรู้ภูมิวิถีชีวิตธรรมชาติ ซึ่งอาจารย์ปัญญา เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการแปรรูปสมุนไพรและพืชผักสวนครัวเป็นผลิตภัณฑ์ลดรายจ่ายในครัวเรือน และเครื่องสำอางต่างๆ ออยจึงได้ขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์ และขออนุญาตไปเรียนรู้ที่ศูนย์ภูมิวิถีชีวิตธรรมชาติ จังหวัดนครนายก และเมื่อออยและเพื่อน ได้ไป

เรียนรู้ที่ศูนย์ฯ แห่งนี้ก็ได้พบกับ อาจารย์แขก เจ้าหน้าที่และวิทยากรฝึกอบรมประจำศูนย์ ซึ่งเป็นการทำงานเดือนท้ายของ อาจารย์แขกด้วยเช่นกัน เนื่องจากได้ลาออกเพื่อกลับไปพัฒนาบ้านเกิดและชุมชนของตนเองที่ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ออยเห็นว่าอำเภอนองเรือ และอำเภอน้ำหนาวไม่ห่างไกลกันมาก จึงคิดว่า อาจารย์แขกน่าจะสามารถมาช่วยให้คำแนะนำเรื่องการทำเกษตรที่น้ำหนาวได้ รวมทั้งออยเองก็สามารถเดินทางมาเรียนรู้เรื่องการทำเกษตรเช่น ทำนา ที่บ้านอาจารย์แขก ได้อย่างสะดวก และหวังอย่างยิ่งที่จะเป็นกัลยาณมิตรพึ่งพากันได้ และเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กันบ่อยขึ้น ทำให้รู้สึกรู้ว่า มุมมอง แนวความคิด ทักษะและมีอุดมการณ์ ไปในทิศทางเดียวกัน ออยและอาจารย์แขกจึงได้พัฒนาความสัมพันธ์กัน จนตกลงแต่งงานและใช้ชีวิตเพื่อใช้ชีวิตและร่วมสานต่ออุดมการณ์ร่วมกันที่บ้านขอนแก่น

เมื่อออยได้มาใช้ชีวิตคู่ในช่วงแรก ทางบริษัท น้ำตาลขอนแก่น จำกัด(มหาชน) ซึ่งเป็นเครือข่ายกันมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง ได้มาทาบทาม แขกและออยให้ไปช่วยงานเป็นเจ้าหน้าที่กิจกรรมองค์กรและสังคม หรือ CSR โดยมีหน้าที่ส่งเสริมอาชีพให้กับชาวชุมชนรอบๆ โรงงานน้ำตาลให้ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และริเริ่มโครงการสร้างศูนย์เรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ชาวไร่ของโรงงานน้ำตาลขอนแก่น เป็นระยะเวลา ๑ ปี ๖ เดือน ออยและแขกเห็นสมควรแก่เวลาที่จะมาสร้างตัวแบบของการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ในพื้นที่ของตัวเองตามความตั้งใจเดิมจึงได้ลาออกจาก บมจ.น้ำตาลขอนแก่น และเข้าสู่อาชีพเกษตรกรอย่างเต็มตัว โดยตั้งใจว่ายึดอาชีพปลูกผักอินทรีย์จำหน่ายแต่ก็ยังไม่ว่าจะเอาผักไปจำหน่ายที่ใด แต่ออยก็ได้ทดลองนำฟักทองไปจำหน่ายยังตลาดนัดวันเสาร์ของตำบล โดยมียายของแขกเป็นผู้แนะนำ เมื่อออยได้นำฟักทองไปขายฟักทองที่แขกปลูกทุ่งรวงสวยงามกำลังดี ทำให้ได้รับผลตอบแทนจากลูกค้าแต่ราคาขายก็ถูกแสนถูกด้วยเช่นกันเพราะเป็นตลาดในชุมชน แม้จะเป็นฟักทองอินทรีย์ แต่ชาวบ้านไม่มีความรู้เข้าใจเรื่องอาหารปลอดภัยหรืออินทรีย์ จึงไม่สามารถให้คุณค่ากับสินค้าอินทรีย์ได้ แต่ในอีกมุมหนึ่งออยได้สังเกตว่า การที่ออยนำฟักทองมาขายทำให้แม่ค้าขายฟักทองร้านข้างๆ ที่ถูกไม่สวยสู้ฟักทองของออยไม่ได้ขายไม่ได้เลยเช่นกัน ออยจึงนำเรื่องนี้มาปรึกษากับแขกว่า เราทั้งสองคนไม่ควรมาแย่งตลาดที่มีลูกค้าอย่างจำกัดกับแม่ค้าในชุมชน หรือเราไม่ควรมาขายพืชผักแข่งกับพ่อค้าแม่ค้าในชุมชนนั่นเอง ในเมื่อเราอยู่ในวันที่สามารถออกไปหาตลาดภายนอกได้ ก็ควรจะนำผักไปขายที่ตัวเมืองขอนแก่นน่าจะดีกว่า ออยจึงไปสืบเสาะหาว่ามีตลาดสำหรับขายสินค้าในตัวเมืองที่ไหนบ้าง และพากันไปสมัครเป็นแม่ค้าที่ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น ริมบึงแก่นนครด้วยกัน และในเดือนมีนาคม ๒๕๕๙ ออยได้เริ่มนำผักอินทรีย์และไข่ไก่อารมณ์ดีที่เลี้ยงแบบปล่อยไปจำหน่ายทุกวันศุกร์ในตลาดเขียวขอนแก่นแห่งนี้ และในช่วงวันอื่นๆนอกจากวันศุกร์ออยอบรมการเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ในโครงการ NEC – New Entrepreneurs Creation โดยศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค ๕ ขอนแก่น กระทรวงอุตสาหกรรมเป็นเวลา ๑๕ วัน ซึ่งในการอบรมครั้งนี้ทำให้ออยได้พบเจอกับเพื่อนๆผู้เข้าร่วมอบรม และเป็นจุดเริ่มต้นของการบ่มเพาะการเป็นผู้ประกอบการเกษตร ควบคู่กับการเป็นแม่ค้าที่ตลาดนัดสีเขียว ในวันที่ว่างจากการไปขายของ และการลงแปลงเกษตรแล้วออยได้แบ่งเวลามาพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางสมุนไพร จำพวก สบู่ก้อน สบู่เหลว แชมพู ครีมนวดผมและริเริ่มสร้างแบรนด์สินค้า คือ วนพรรณ โดยให้สอดคล้องกับชื่อสวน วนพรรณ ออร์แกนิก(ฟาร์ม)การ์เด็น โดย วน มีความหมายว่า ป่า พรรณ มีความหมายถึงผิวพรรณ โดยพ้องเสียงกับพืชพันธุ์ ออยได้แสวงหาช่องทาง การจัด

จำหน่ายผลิตภัณฑ์โดยการสมัครเป็นผู้ประกอบการโอท็อป ของอำเภอหนองเรือ และผู้ประกอบการ Biz Club ที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัดขอนแก่น และนอกจากนี้ผลิตภัณฑ์แชมพูวนพรรณ ยังได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาผู้ประกอบการในศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยขอนแก่น หรือ SCI PARK โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเมื่อทางหน่วยงานพัฒนาชุมชน หรือสำนักงานมีการจัดงานอีเว้นท์แสดงสินค้า หรือ โรดโชว์สินค้า ออยจึงได้เข้าร่วมไปจำหน่ายสินค้าดังกล่าวด้วย และในเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๙ ทางกรมพัฒนาชุมชน ได้จัดโครงการคัดสรรคดาวโอท็อป ออยจึงส่งผลิตภัณฑ์ สบู่เหลวสมุนไพรวนพรรณ และได้รับมาตรฐานสินค้าโอท็อป ๔ ดาว ซึ่งทำให้วนพรรณสามารถไปจำหน่ายสินค้าที่งานโอท็อปซิตี้ ที่เมืองทองธานี ซึ่งผลิตภัณฑ์ได้รับผลการตอบรับที่ดี และทำให้มีลูกค้ากลับมาซื้อซ้ำหลังจากได้ซื้อไปทดลองใช้ สร้างความมั่นใจในคุณภาพของผลิตภัณฑ์ว่าเป็นที่ต้องการของตลาดและแม้จะเป็นผู้ประกอบการใหม่แต่ก็สามารถแข่งขันกับตลาดได้ นอกจากนี้ ที่วนพรรณ การ์เด็น ยังได้รับความสนใจให้เป็นสถานที่ศึกษาดูงาน จากหน่วยงานต่างๆและผู้ที่ต้องการเรียนรู้เรื่องการเกษตรเพิ่มขึ้นอีกด้วย และช่วงที่ว่างเว้นจากการไปออกงานแสดงสินค้า ออยจึงหันไปเข้าอบรมเพื่อพัฒนาตนเองในด้านต่างๆที่ทางภาครัฐได้จัดขึ้น รวมทั้งการเข้าร่วมโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการพัฒนาด้านการเตรียมความพร้อมสู่การรับรองมาตรฐานการผลิตเครื่องสำอาง GMP (Good Manufacturing Practice) จากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ๕ ทำให้ออยและผลิตภัณฑ์วนพรรณ มีพัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในช่วงปี ๒๕๖๐ ทางสำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศและสำนักงานพาณิชย์จังหวัดขอนแก่น ได้จัดโครงการเชื่อมโยงการค้าและกิจกรรมจับคู่ธุรกิจที่เมืองกว่างโจว และฮ่องกง และกิจกรรมเชื่อมโยงการค้าและการจัดจำหน่ายสินค้าที่เมืองเฉิ่นตู ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนออยจึงได้สมัครเข้าร่วมโครงการเชื่อมโยงการค้าทั้งสองครั้ง เพื่อต้องการทดสอบตลาดว่าผลิตภัณฑ์ วนพรรณ เป็นที่ต้องการของตลาดประเทศจีนหรือไม่ ซึ่งผลตอบรับดีมากสินค้าเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคชาวจีน ออยสามารถจำหน่ายสินค้าที่นำไปหมดภายในสองวันจากการจัดงานสี่วัน เมื่อออยกลับมาออยจึงคิดว่าควรพัฒนาสินค้าเพื่อให้มีมาตรฐานส่งออก ผลิตภัณฑ์จึงจำเป็นต้องมีการรับรองมาตรฐานให้มากที่สุด เริ่มตั้งแต่การรับรองวัตถุดิบต้องเป็นมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Organic Thailand) จนมาสู่การนำผลิตภัณฑ์ส่งตรวจในห้องปฏิบัติการ Laboratory ของศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข เพื่อความมั่นใจในคุณภาพและผลิตภัณฑ์อย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากการพัฒนาด้านคุณภาพแล้ว ออยยังได้พัฒนาเพื่อเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่ๆออกมาเสมอ เช่นเซรั่มบำรุงผิวหน้า จากสารสกัดข้าวหอมมะลิ โปรตีนไหม เซรั่มบำรุงผิวจากน้ำผึ้งชันโรง(พัฒนาโดยกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) เซรั่มบำรุงผมเพื่อลดผมร่วง(ร่วมพัฒนาโดยศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ๕) และลิปสติกออร์แกนิก(ร่วมพัฒนาโดยสถาบันบริการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ๕ ขอนแก่น) ปัจจุบันออยมีโรงงานเล็กๆ ขนาด 54 ตารางเมตร เพื่อผลิตสินค้า ตรายวนพรรณ และมีการรับจ้างผลิตและขอเลขที่จดแจ้งผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อ.ย.)ให้กับลูกค้าจ้างผลิตและทำแบรนด์สินค้าของลูกค้าจำนวน 5 แบรินด์สินค้า และออยยังต้องพัฒนาศักยภาพของตนเองด้านการทำตลาดออนไลน์ เพราะการตลาดยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปมาก ลูกค้าหันมาจับจ่ายสินค้าในโลกออนไลน์เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก แม้ออยจะยังไม่เก่งเรื่องการตลาดออนไลน์ แต่ยอดขายของผลิตภัณฑ์รวมกันทั้งสิ้นกว่า หนึ่งแสนบาท

ต่อเดือน ซึ่งการประกอบเป็นรูปแบบครอบครัว เพราะไม่มีพนักงานที่สามารถทำงานละเอียดอ่อนตามมาตรฐานการทำงานของออยได้ มีเพียงพ่อแม่บุคคลในครอบครัวช่วยกัน แม้จะรู้สึกเหนื่อย แต่ออยและแขกก็มีความสุขกับสิ่งที่ได้ร่วมกันทำเป็นอย่างมาก

กิจกรรมที่ ๑๓ ฝึกอบรม INFO GRAPHICS (นำเสนออย่างเรียบง่ายแต่ทรงพลังด้วยอินโฟกราฟฟิค)

วันที่ ๓-๔ มิถุนายน ๒๕๖๐ ทีมวิจัยได้เข้าร่วมฝึกอบรม การทำ INFO GRAPHICS ผ่านโปรแกรม POWER POINT ณ บ้านสวนชุมแพ จังหวัดมหาสารคาม โดยอาจารย์อนิรุท พงศ์วิภาวิชาการตลาด ร่วมกับศูนย์บริการวิชาการภายนอก คณะบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยทีมวิจัยได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน ๒ คน ได้แก่ นางสาวณัฐปวิทย์ โชคชนาพร และนางสาวจงรัก จารุพันธุ์งาม ในการอบรมครั้งนี้ทำให้ ทีมวิจัยได้เรียนรู้หลักการ เทคนิค และวิธีการออกแบบการนำเสนอ วิธีคิดในการหาไอเดียการออกแบบ และการใช้เครื่องมือต่างๆ ของโปรแกรม POWER POINT ให้มีประสิทธิภาพ สวยงาม สื่อสารได้ชัดเจนในการนำเสนองานต่างๆ

กิจกรรมที่ ๑๔ อบรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย “การวิเคราะห์ข้อมูลและจัดระบบข้อมูล” ณ บ้านสวนชุมแพ จังหวัดมหาสารคาม วันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๐

ทีมได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรมจำนวน ๓ คน คือ นางสาวจงรัก จารุพันธุ์งาม นางสาวณัฐปวิทย์ โชคชนาพร และนางสาวชลดา ทองเจริญ ซึ่งในการเข้าร่วมครั้งนี้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยน รายงานความคืบหน้าการทำวิจัยกับโหนดและทีมวิจัยอื่นๆ และการวิเคราะห์ นโยบายจากทางภาครัฐที่กำลังขับเคลื่อนในปัจจุบัน เช่น นโยบายเกษตรแปลงใหญ่ และโครงการ ๕๑๐๑ โดยคุณอุบล อยู่หว่า และช่วงบ่ายได้เรียนรู้การจัดระบบข้อมูล จากอาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีเนื้อหาโดยสรุปตามความเข้าใจของนักวิจัย ดังนี้

๑. กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
๒. การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย
๓. การบันทึกในสนาม
๔. การอ่านข้อความที่บันทึก
๕. การสร้างระบบรหัสเพื่อจำแนกข้อมูล
๖. การจัดแสดงข้อมูล และการลดขนาดข้อมูล
๗. การสร้างบทสรุปของข้อมูล และการตรวจสอบความถูกต้อง
๘. การอธิบายความหมายของข้อค้นพบ

กิจกรรมที่ ๑๕ การประชุมทีมครั้งที่ ๖ ที่สวนเกษตรมีกิน ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น วันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๐

การประชุมทีมวิจัยครั้งที่ ๖ ที่สวนเกษตรมีกิน ซึ่งเป็นสวนของ นางสาวจงรัก จารุพันธุ์งาม ในวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๖๐ การประชุมครั้งนี้พี่เลี้ยงได้สอบถามถึงประเด็นปัญหาการวิจัย และความสำเร็จของข้อมูลที่ได้ไปเก็บรวบรวมมา สามารถตอบโจทย์ การวิจัยได้เพียงพอหรือไม่ ทบทวนปัญหา โจทย์วิจัย วัตถุประสงค์ว่ากระบวนการดำเนินงานวิจัยสามารถนำไปบรรลุวัตถุประสงค์ได้หรือไม่

การเชื่อมโยงเครือข่ายคืออะไร มีรูปธรรมจับต้องได้หรือไม่ ซึ่งทีมวิจัยได้ร่วมกันอธิบายความสัมพันธ์ กระบวนการพัฒนาเกษตรกรคนรุ่นใหม่ ไปสู่การพัฒนาให้เป็นเครือข่ายผู้ประกอบการ เกษตรอินทรีย์ ซึ่งสมาชิกในทีมมีการแลกเปลี่ยน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แต่บางคนก็มีศักยภาพเฉพาะตัว และมีความถนัดที่แตกต่างกัน กิจกรรมบางอย่างจึงทำร่วมกัน และบางกิจกรรมก็ทำเฉพาะบุคคล แต่ก็ยังมีความสอดคล้องกันและกัน เช่น การรวมกลุ่มเป็นการท่องเที่ยววิถีเกษตร ซึ่งแต่ละสวนก็ต้องมีเอกลักษณ์ จุดขายที่แตกต่างกันตามความถนัด และความเชี่ยวชาญของแต่ละคน ซึ่งแผนการของเครือข่ายเกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่จะพัฒนาศักยภาพตนเองไปสู่การเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ที่กำลังขับเคลื่อนไปสู่ มีดังนี้

๑. การรวมกับกลุ่มตลาดนัดสีเขียวขอนแก่นกรีนมาร์เก็ต เป็นกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์และจำหน่ายผลิตผลและสินค้าแปรรูป ผ่านเว็บไซต์เครือข่าย โดยได้รับการสนับสนุนจากกิจกรรม CSR ของหน่วยงานต่างๆ

๒. การรวมกลุ่มกับชุมชนที่บ้านของตนเอง ผลิตสินค้าอินทรีย์ เช่น พืช ผัก ผลไม้ ต่างๆ จัดจำหน่ายในรูปแบบของ Community Supported Agriculture (CSA) หรือโครงการตรกร้าผัก ที่ส่งผักถึงบ้านลูกค้า โดยผู้บริโภค จะจ่ายค่าผักให้เกษตรกรก่อนเป็นรายเดือน แล้วเกษตรกรก็ส่งมอบผักสัปดาห์ละ ๒-๓ ครั้งและผักที่จัดส่งจะเป็นผักที่เกษตรกรมีในช่วงเวลานั้นๆ และหากเกิดสภาวะอากาศแปรปรวน ผู้บริโภคจะร่วมกันรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับเกษตรกร

๓. การเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยว วิถีไทย วิถีวัฒนธรรม และวิถีเกษตรกรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มาเรียนรู้ถึงแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย เรียนรู้กระบวนการทำนาอินทรีย์ หรือชื่นชมความสวยงามของธรรมชาติ แบบวิถีวัฒนธรรมไทย ผ่านการรื้อฟื้นเพื่อสืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรมการกินการอยู่ของชาวอีสาน

๔. การเชื่อมโยงเรื่องการเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือศูนย์เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับการทำการเกษตร วิทยากรเผยแพร่องค์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการเกษตร สำหรับหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา องค์กรไม่แสวงหากำไร และผู้ที่สนใจ ต่างๆ

กิจกรรมที่ ๑๖ การประชุมทีมครั้งที่ ๗ ที่วนพรรณ การ์เด็น อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๐

ในการจัดประชุมทีวี่ครั้งนี้ เป็นการประชุมเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการทดลองปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพในการประกอบการของเกษตรกรรุ่นใหม่ ซึ่งพบว่าทีมวิจัยแต่ละคนเริ่มมีเป้าหมายในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกัน จึงเกิดการออกแบบแผนการตลาดปฏิบัติการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเบื้องต้น

กิจกรรมที่ ๑๗ การประชุมทีมครั้งที่ ๘ ที่โคลัมโบคราฟิเลจ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

การประชุมเพื่อวิเคราะห์และออกแบบแผนการตลาดปฏิบัติการท่องเที่ยว เมื่อสมาชิกทีมวิจัยต่างมีเป้าหมายที่ตรงกันว่าในการทำเกษตรกรรมและเชื่อมโยงไปการเป็นสถานที่ให้บริการการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม และวัฒนธรรมการท่องเที่ยววิถีชุมชน ท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยทีมวิจัยจึงได้ร่วมกัน

ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว ที่จะเชื่อมโยงกันและกัน โดยที่ปรึกษาทีมวิจัย อ.สุกานดา ได้เข้าร่วมให้คำแนะนำแก่ผู้ที่จะเป็นผู้ประกอบการสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งการออกแบบสถานที่ต้องมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่จำเป็นต้องมีการลงทุนที่สูง โดยในช่วงเริ่มต้นควรปรับปรุงจากสิ่งที่เป็น แต่ให้ความสำคัญกับความสะอาดและพยายามสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับคนในชุมชน การบริการควรให้บริการดูญาติมิตรที่จะช่วยให้เกิดความรู้สึกรอบอุ้นเป็นกันเอง เป็นการสร้างประสบการณ์ในรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งจะสามารถสร้างความประทับใจและก่อให้เกิดการเกื้อหนุนให้กิจกรรมการท่องเที่ยวได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

กิจกรรมที่ ๑๘ การประชุมทีมครั้งที่ ๑๐ ที่วนพรรณ การ์เด็น อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๐

การประชุมทีมวิจัยเพื่อออกแบบทดลองปฏิบัติการท่องเที่ยว โดยทีมพี่เลี้ยงได้ให้คำแนะนำในการออกแบบและการสนับสนุน เรื่องของงบประมาณในการออกแบบกิจกรรมทดลองท่องเที่ยวดูงานฟาร์มเกษตร ซึ่งมีกลุ่มนักท่องเที่ยวจากสมาชิกชุดทีมวิจัย Young Smart Farmer จังหวัดมหาสารคาม จากปัญหาว่าฟาร์มของผู้ประกอบการท่องเที่ยวเกษตรอินทรีย์ทีมขอนแก่น อยู่ห่างกันต่างอำเภอรูปท่องเที่ยวจึงควรเป็นการพักค้างคืน โดยการทดลองปฏิบัติการนี้ทดลองเพียง 3 จุด โดยคัดเลือกจากสวนที่มีความพร้อมเรื่องการต้อนรับนักท่องเที่ยวก่อน มีดังนี้ สวนบ้านพ่อสวาท ตำบลโนนเชือก อำเภอน้ำพอง สวนเกษตรมีกิน ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ และวนพรรณ การ์เด็น ตำบลบ้านกง อำเภอนองเรือ

กิจกรรมที่ ๑๙ การประชุมทีมครั้งที่ ๑๑ ที่วนพรรณ การ์เด็น อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น วันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๑

ประชุมทีมเพื่อสรุปผลการจัดทริปทดลองการท่องเที่ยววิถีชุมชน โดยเส้นทางท่องเที่ยวจะเริ่มต้นจาก บ้านพ่อสวาท กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการทำตลาดสินค้าผักอินทรีย์ ผลไม้พื้นบ้านสู่ครัวเรือนโรงแรมห้าดาว และร้านอาหารหุบเขาโดยผู้ขายเป็นผู้กำหนดราคาขายได้เองราคาที่ขายได้จึงสูงทำให้เกษตรกรผู้เพาะปลูกพืชเหล่านี้มีรายได้ขึ้นกว่าเดือนละ หมื่นบาท ซึ่งทำให้ตัวแทนนักท่องเที่ยวมีความสนใจในประเด็นนี้มาก เพราะนักท่องเที่ยวเองก็เป็นเกษตรกรเช่นกันแต่กลับมองข้าม พืชผักผลไม้พื้นบ้านมองเห็นเป็นวัชพืชที่ต้องคอยกำจัดให้สิ้นไป แต่การจะหาหนทางเพื่อเป็นผู้จัดจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรไปสู่ผู้บริโภคในระดับนี้ ยังคงไม่ใช่เรื่องง่ายนักสำหรับเกษตรกร นอกจากนี้แล้วพ่อสวาทยังมีโครงการก่อสร้างโรงงานหมักสาโทแบบโบราณ เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้แหล่งภูมิปัญญาการหมักสาโทแบบโบราณไม่ให้เลือนหายไป โดยแกละ เดชา ก็ได้รับสืบทอด สิ่งเหล่านี้จากพ่อสวาทและยังมีความมุ่งมั่นพัฒนาโรงงานหมักสาโทให้ได้รับมาตรฐานการผลิตอีกด้วย

จุดท่องเที่ยวจุดที่สองคือ สวนเกษตรมีกิน โดยปู่ จงรักษ์ ที่นี้มีพื้นที่ 4 ไร่ การออกแบบพื้นที่ตั้งใจเพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว พักผ่อน ผ่อนคลายอารมณ์ กิจกรรมเวิร์คช็อปสำหรับครอบครัวและกิจกรรมด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม มีการให้บริการกาแฟ ไส้กรอก อาหารคาวหวาน รับผิดชอบสัมมนา ให้แก่หน่วยงานต่างๆ โดยไม่เน้นรับกิจกรรมศึกษาดูงานหรือศูนย์การเรียนรู้ เพื่อต้องการจำกัดกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้ามาใช้บริการ เป็นกลุ่มตลาดที่มีกำลังซื้อสูง ปู่ได้วางเป้าหมายให้กับตัวเองว่า ตนเป็นผู้ประกอบการที่ให้บริการท่องเที่ยววิถีเกษตรและวิถีวัฒนธรรม โดยเริ่มต้นจาก

การขอรับเงินเพื่อการระดมทุนมาไถ่ชีวิตควาย จำนวน ๓ ตัว มีการปลูกผักอินทรีย์ และทำน้ำสลัดเพื่อจำหน่าย และรับผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าในชุมชนและผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง วนพรรณ ไปจำหน่ายเป็นของฝากของที่ระลึกที่สวน มีกระต๊อบเถียงนาไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เอนกายผ่อนคลายท่ามกลางบรรยากาศ ท้องทุ่งนา สิ่งเหล่านี้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวคนเมืองที่เหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน และต้องการเติมเต็มชีวิตด้วยธรรมชาติ ได้เป็นอย่างดี และกิจกรรมเวิร์คชอปเป็นครอบครัวก็สามารถสร้างประสบการณ์ที่แตกต่างจากกิจกรรมในเมืองได้เป็นอย่างดี อาหารที่ให้บริการที่นี่จะเน้นเป็นอาหารอีสานพื้นบ้านหรืออาหารในท้องถิ่นเป็นหลัก ตัวแทนนักท่องเที่ยวต่างมีความสนใจรูปแบบการให้บริการท่องเที่ยวในลักษณะนี้เช่นกัน เพราะมองว่าเป็นการปรับปรุงสิ่งที่เรามีและเราเป็นให้สามารถเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้ เช่นการการออกแบบกระต๊อบเถียงนาให้โล่ง โปร่งสบาย เหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ การปลูกต้นไม้พืชผักสวนครัว เพื่อตกแต่งสวนให้มีความเป็นสัดส่วนสวยงามก็น่าจะเป็นอีกช่องทางรายได้ของเกษตรกรรุ่นใหม่คนอื่นๆด้วยเช่นกัน หลังจากนั้นคณะทดลองท่องเที่ยวได้ไปรับประทานอาหารเย็นที่สวน วนพรรณ การ์เด็น ตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ

ที่วนพรรณ การ์เด็น เป็นสถานที่สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศึกษาดูงานตั้งแต่ช่วงปี ๒๕๕๙ โดยในช่วงเริ่มต้นได้ใช้พื้นที่ลานสำหรับเก็บข้าวเป็นห้องประชุมเอนกประสงค์ ที่นี่ทำเกษตรอินทรีย์มากกว่า ๑๐ ปีแล้ว ในปัจจุบันได้มีคณะติดต่อเข้ามาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง และผลจากการได้รับการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ททท.และการให้สัมภาษณ์ต่อสื่อรายการทีวีที่นำเสนอในมิติของเกษตรกรต้นแบบ ทำให้มีนักท่องเที่ยวแวะเวียนเข้ามาอยู่เสมอ ทั้งอยากเข้ามาชื่นชมบรรยากาศ และต้องการมาขอแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการทำการเกษตรอินทรีย์ทฤษฎีใหม่ การทำธนาคารต้นไม้และการขายคาร์บอนเครดิต การเผาถ่านที่ไร้สารก่อมะเร็ง และการแปรรูปสมุนไพรเป็นเครื่องสำอาง ที่แบรนด์วนพรรณ ได้รับการตอบรับจากลูกค้าเป็นอย่างดี ซึ่งทางสวนก็ได้จัดกิจกรรมเวิร์คชอปต่างๆสำหรับผู้สนใจ ปัจจุบันวนพรรณ การ์เด็น เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชนโฮมสเตย์บ้านท่าลี่ ที่สามารถให้บริการลูกค้าท่องเที่ยวที่ต้องการพักค้างคืนได้ พร้อมกับได้เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนได้ นอกจากนี้ออย วนพรรณ ยังได้รับเชิญให้เป็นอาจารย์พิเศษสอนในวิชาการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีเกษตรไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สาขาการท่องเที่ยว คณะการจัดการและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น สิ่งที่นักท่องเที่ยวกลุ่ม Young Smart Farmer ให้ความสนใจต่อวนพรรณ การ์เด็นคือ การพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นเกษตรกรต้นแบบและการเป็นศูนย์เรียนรู้ และการสร้างความมั่นคงให้แก่อาชีพเกษตรของตน แนวทางการพัฒนาผลผลิตของตนเองไปสู่การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า และการกลับมาเพื่อเกื้อกูลชุมชนให้เข้มแข็ง และการได้แบ่งปันความรู้ความสามารถของตนเองเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาผู้อื่นได้

ทริปท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีเกษตรอินทรีย์	
๒๕-๒๖ มกราคม ๒๕๖๑	
โดยกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์จังหวัดขอนแก่น	
๐๘:๐๐ น.-๑๐:๐๐ น.	เดินทางสู่ บ้านพ่อสวาท อูบชาติ บ้านโนนหนองลาด อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น เรียนรู้การสร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อผลิตผลเกษตรอินทรีย์ และการทำตลาดกลุ่ม ร้านอาหารและโรงแรมหรูๆ โดย พ่อสวาท และ อ้อม ปาณิสรา อูบชาติ
๑๒:๐๐ น.-๑๓:๐๐ น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
๑๓:๐๐ น.-๑๔:๑๕ น.	ออกเดินทางสู่ สวนเกษตร มีกิน ด.จระเข้ อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น
๑๔:๐๐ น.-๑๗:๐๐ น.	ชมโมเดลการทำเกษตรที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชน โดย คุณปู จงรัก จารุพันธุ์งาม
๑๗:๐๐ น.-๑๗:๑๕ น.	ออกเดินทางสู่ วนพรรณ การ์เด็น ต.บ้านกง อ.หนองเรือ จ.ขอนแก่น
๑๗:๑๕ น.-๑๘:๐๐ น.	เดินชม สวนเกษตรอินทรีย์ ที่มีการวางผังพื้นที่แบบแผนทฤษฎีใหม่ และการทำธนาคารต้นไม้
๑๘:๐๐ น.-๑๙:๐๐ น.	รับประทานอาหารเย็น
๑๙:๐๐ น.-๒๐:๐๐ น.	กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้รอบกองไฟ
*หมายเหตุ รับประทานอาหารเบรค เวลา ๑๐:๓๐ น. และ ๑๕:๐๐ น.	

ภาพที่ ๒ แสดงหมายกำหนดการท่องเที่ยวในแผนทดลองการปฏิบัติการท่องเที่ยววิถีชุมชน

กิจกรรมที่ ๑๙ การประชุมทีมครั้งที่ ๑๑ ที่วนพรรณ การ์เด็น อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

การประชุมเพื่อทบทวนแผนปฏิบัติการและการวางแผนเก็บข้อมูลเพิ่มเติมการทดลองเส้นทางท่องเที่ยว จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบประเมินความพร้อมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ (ดร.สุกานดา นาคะปักสิน) ในเครือข่ายผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์จังหวัดขอนแก่น โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง Young Smart Farmer จังหวัดมหาสารคาม และจากการสัมภาษณ์พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน โดยแบบประเมินได้ออกแบบการให้คะแนนความพร้อมการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในด้านต่างดังนี้ ๑.ความพร้อมด้านการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว ๒.ความพร้อมด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร ๓.ความพร้อมด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร ๔.ความพร้อมด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร ๕.ความพร้อมด้านการจัดกิจกรรมและสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว โดยแบบประเมินออกแบบให้ผู้ตอบทำสัญลักษณ์ลงช่องที่ตนเองเห็น

ว่ามีความพร้อมในด้านนั้นในระดับใดคือ ช่องหมายเลข ๑ คือความพร้อมระดับต่ำสุด เรียงตามระดับความพร้อมจนถึง ช่องหมายเลข ๕ คือความพร้อมระดับสูงสุด โดยสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ ดังนี้

ลักษณะการประเมินความพร้อม		ระดับการให้คะแนน	
ลักษณะการประเมินความพร้อม	ส ว น พ อ สวาท	สวนเกษตรมี กิน	วนพรรณ การเดิน
๑. ความพร้อมด้านการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว			
๒. ความพร้อมด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร			
๓. ความพร้อมด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร			
๔. ความพร้อมด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร			
๕. ความพร้อมด้านการจัดกิจกรรมและสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว			

ตารางที่ ๑ แบบสรุปผลการประเมินความพร้อมในแต่ละด้านด้านของสถานที่ท่องเที่ยววิถีชุมชนและวิถีเกษตร ในจังหวัดขอนแก่น

นอกจากนี้แล้วทีมวิจัยเห็นว่าการพัฒนาสวนเกษตรไปสู่การท่องเที่ยววิถีชุมชนนี้ ยังต้องได้รับการปรับปรุงพัฒนาในด้านต่างๆอีกมาก ซึ่งกิจกรรมที่จะช่วยพัฒนาระดับการเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยววิถีเกษตรนั้น ควรจะต้องมีการไปศึกษาดูงานในสถานที่ที่มีชื่อเสียงและประสบความสำเร็จในการจัดการด้านการท่องเที่ยวดังกล่าว ทีมวิจัยจึงเสนอว่าควรมีการศึกษาดูงานทั้งพื้นที่ใกล้เคียงคือ ในจังหวัดขอนแก่น คือ ฟาร์มเลี้ยงหมูอินทรีย์ ของนายวาณิช วันทวี ที่บ้านหนองโน ตำบลบ้านเม็ง อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น และฟาร์มปลูกผักอินทรีย์อุ่มฉั่น ออร์แกนิกฟาร์ม บ้านโนนท่อน ตำบลโนนท่อน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เพื่อไปเรียนรู้การเป็นผู้ผลิตอาหารอินทรีย์และการพัฒนาพื้นที่ฟาร์มให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ นอกจากนี้การไปศึกษาดูงานในพื้นที่ต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงก็เป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งในพื้นที่ภาคอีสานยังไม่มีต้นแบบการท่องเที่ยวที่เข้าข่ายลักษณะดังกล่าว ทีมวิจัยจึงเห็นสมควรไปศึกษาดูงานการท่องเที่ยววิถีชุมชนที่ ๑. โฮมสเตย์บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงโด่งดังมานาน มีทัศนียภาพทางธรรมชาติที่สวยงาม และมีระบบการบริหารจัดการที่ดีมาก ๒.โฮมสเตย์บ้านปางห้วยลาน ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เต็มไปด้วยวิถีชีวิตสุดเรียบง่าย ธรรมชาติของป่าเขา ท้องนาอันอุดมสมบูรณ์ ๓. การไปศึกษาดูงานตลาดสินค้าเกษตรและอาหารปลอดภัย จริ่งใจมาร์เก็ต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๔. การไปศึกษาดูงานของเกษตรกรรุ่นใหม่ ทาปันรักษ์ เวีร์คฮอปแอนด์ฟาร์มสเตย์ ตำบลทาสบเส้า

อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ชมบ้านดิน และเวิร์คช็อปการทำพิซซ่าด้วยเตาดิน โดยมีกำหนดการเดินทางไปศึกษาดูงานในวันที่ ๒๑ - ๒๓ เมษายน ๒๕๖๑

และจากการทดลองปฏิบัติการท่องเที่ยววิถีชุมชนและวิถีเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ทีมวิจัยได้ทำแบบประเมินความพร้อมในด้านการให้บริการท่องเที่ยว ดังนี้

ลักษณะการประเมินความพร้อม		ระดับการให้คะแนน		
ลักษณะการประเมินความพร้อม	บ้านแม่กำปอง	บ้านปางห้วยลาน	ตลาดจริงใจมาร์เก็ต	ท่าป็นรักษ์
๑.ความพร้อมด้านการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว				
๒.ความพร้อมด้านการรองรับของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร				
๓.ความพร้อมด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร				
๔.ความพร้อมด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร				
๕.ความพร้อมด้านการจัดกิจกรรมและสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว				

ตารางที่ ๒ ตารางสรุปผลการประเมินการทดลองปฏิบัติการท่องเที่ยวในความพร้อมในแต่ละด้านของสถานที่ท่องเที่ยววิถีชุมชนและการท่องเที่ยววิถีเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ ๔ ผลการศึกษา

โครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดขอนแก่น” ในครั้งนี้ ทีมวิจัยได้มีการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยได้ประยุกต์วิธีการวิจัยที่หลากหลายทั้งเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม การสัมภาษณ์ การประชุม การสนทนากลุ่มย่อย โดยมีการนำเสนอผลการศึกษา ดังนี้

๑. สถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์และการประกอบการของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

๒. ผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่ระดับปัจเจกบุคคล ด้านปัจจัย เงื่อนไข ต้นทุนทางสังคมและอื่นๆ ที่มีส่วนเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการทำเกษตรกรรมอินทรีย์

๓. ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

๔. การพัฒนาแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

๑. สถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์และการประกอบการของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

๑.๑ พัฒนาการความเป็นมาของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในการทำเกษตรอินทรีย์

พัฒนาการความเป็นมาของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการทำเกษตรอินทรีย์สามารถแบ่งออกเป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคก่อนการทำเกษตรอินทรีย์ ยุคปรับเปลี่ยนเข้าสู่การทำเกษตรอินทรีย์ และยุคการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ยุคก่อนการทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรคนรุ่นใหม่ ได้ประกอบอาชีพของตนเอง ตามที่ได้เรียนรู้และวางแผนในชีวิต หรือตามประสบการณ์และความถนัด เช่น นักวิจัยและพัฒนา ผู้ช่วยวิจัย นักวิเคราะห์ ราชการครู เจ้าหน้าที่การเงิน พนักงานขาย ประชาสัมพันธ์ ผู้จัดการร้านอาหาร ไกด์ นำเที่ยว ธุรกิจส่วนตัว ช่างก่อสร้าง และพนักงานโรงงาน ดำเนินการใช้ชีวิตตามแบบแผนที่วางไว้ จนถึงระยะที่ได้เวลาในการที่จะทำตามความตั้งใจ ความฝัน หรือด้วยเหตุจำเป็นต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในช่วงชีวิต ทั้งที่สำเร็จและประสบกับปัญหาต่างๆ หลายคนที่มีพื้นฐานครอบครัวในการทำเกษตรและอีกบางส่วนที่มองเห็นว่าการเกษตรสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบชีวิตให้มาอยู่ในแบบที่ต้องการได้ ด้วยเพราะกระแสสังคมที่มีการพูดถึงการทำเกษตรอินทรีย์ อาหารปลอดภัย อันตรายจากสารเคมี หรือแม้แต่ชีวิตที่ต้องการท่องเที่ยวและอิสระ

ยุคปรับเปลี่ยนเข้าสู่การทำเกษตรอินทรีย์ เมื่อเกษตรกรคนรุ่นใหม่มีความต้องการที่จะทำเกษตรอินทรีย์ ได้มีการเตรียมความพร้อมและปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อเข้าสู่การทำเกษตรอินทรีย์ โดยการหาประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ เช่น การเข้าร่วมอบรมหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มูลนิธิสิริธรรมธรรมชาติมาบเอื้อง เข้าร่วมอบรมโครงการคนกล้าคืนถิ่น รวมถึงการย้ายพื้นที่ทำงานให้ใกล้บ้านเกิด เพื่อสร้างโอกาสให้สามารถทำเกษตรอินทรีย์ที่บ้านของตนเองได้

การซื้อที่ดินเพื่อเตรียมพร้อมในการทำเกษตร การทดลองปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ การนำทักษะ ประสบการณ์ ความรู้ จากการเรียน และการใช้ชีวิตมาปรับประยุกต์ใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากเกษตรกรในยุคพ่อแม่

ยุคการทำเกษตรอินทรีย์ ปัจจุบันมีเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ทำเกษตรอินทรีย์ ๑๐ ราย ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ เกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่มีความเป็นผู้ประกอบการ เกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่กำลังก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการ และเกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่ทำเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว กิจกรรมที่ดำเนินการเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ เช่น การปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ และปลูกข้าวแบบอินทรีย์ การเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ โดยการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการสร้างตลาดรูปแบบใหม่

๑.๒ สาเหตุและปัจจัยในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ทำเกษตรอินทรีย์

สาเหตุและปัจจัยในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ทำเกษตรอินทรีย์ ประกอบด้วย

๑. ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะ เกษตรกรคนรุ่นใหม่ได้มีการใช้ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะที่เคยสะสมมาในอดีตมาปรับใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นการนำความรู้จากการเรียนเกี่ยวกับ เกษตรกรรม การบริหารธุรกิจ หรือการนำความรู้ประสบการณ์และทักษะจากการทำงานเกี่ยวกับนักวิเคราะห์ เจ้าหน้าที่การเงิน พนักงานขาย ประชาสัมพันธ์ ผู้จัดการร้านอาหาร ไกด์นำเที่ยว รวมถึงการนำเอาความรู้จากการเข้าร่วมอบรมหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มูลนิธิสิริธรรมธรรมชาตินิมาบอเอ็ง และเข้าร่วมอบรมโครงการคนกล้าคืนถิ่น

๒. ปัจจัยการผลิต การเข้าเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ต้องอาศัยการมีปัจจัยการผลิตที่เอื้อต่อการทำเกษตรอินทรีย์ เช่น ที่ดินของตนเองหรือที่ดินที่ได้จากการเช่า เงินทุนที่ได้จากการสะสมได้จากการทำงาน การกู้ยืม การยืมจากครอบครัว หรือการกู้ยืมจากธนาคาร รวมถึงเครื่องมืออุปกรณ์ในการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ และการซื้อหาด้วยตนเอง

๓. ทักษะจิตส่วนตัว เป็นสาเหตุที่สำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นให้เกษตรกรรุ่นใหม่หันหน้าเข้าสู่การทำเกษตรอินทรีย์ เพราะการเผชิญปัญหาที่ไม่ประสบความสำเร็จบนเส้นทางการเกษตรเชิงเดี่ยว ไม่ประสบความสำเร็จในการธุรกิจส่วนตัว เช่น กิจกรรมรีสอร์ทและกิจกรรมร้านอาหาร หรือเผชิญกับปัญหาและได้รับผลกระทบจากสารเคมีการเกษตร เช่น กรณีการทำสวนมะม่วงที่มีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีที่เน้นการผลิตเชิงปริมาณเพื่อส่งตลาด จนสุดท้ายต้นโหมภายในระยะเวลาเพียง 3 ปี จึงค่อยลดการใช้ปุ๋ยลง จนกระทั่งเป็นสวนอินทรีย์ในที่สุด และกรณีการทำนาแบบเคมี และรับจ้างฉีดสารเคมีนานกว่า 3 ปี บวกกับการระบาดของเพลี้ยแป้ง แต่ไม่สามารถควบคุมการระบาดได้ ทำให้เห็นว่าเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก จึงหันมาสนใจการทำนาแบบอินทรีย์ บางรายเกิดความเบื่อหน่ายจากการทำงานในกรุงเทพมหานคร ที่แสดงให้เห็นว่าถึงจะได้รายได้ ค่าตอบแทนจำนวนมาก แต่ไม่มีความสุขในการใช้ชีวิต

๔. นโยบายของรัฐและเอกชน มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะผลักดันให้เกิดการปฏิบัติการในเชิงพื้นที่ เพื่อทำการเกษตรอินทรีย์หรือยกระดับเป็นผู้ประกอบการ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น มีนโยบายในการสนับสนุนเรื่องการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายของเกษตรกรคนรุ่นใหม่ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น มีนโยบายในการ

สนับสนุนเรื่องผู้ประกอบการโอท็อป (OTOP) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดขอนแก่น มีนโยบายในการสนับสนุนเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าว ธาตุการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจังหวัดขอนแก่น มีนโยบายในการสนับสนุนเรื่องการค้าทอดกระบวนกรและความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรของเกษตรกรกรคนรุ่นใหม่ และเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดขอนแก่น มีนโยบายในการสนับสนุนเรื่องพื้นที่จำหน่ายผลผลิตปลอดภัยและอินทรีย์

๕. ครอบครัว เป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกษตรกรรุ่นใหม่ ตัดสินใจที่จะเข้ามาทำเกษตรอินทรีย์ มีเกษตรกรรุ่นใหม่บางรายกับมาทำเกษตรอินทรีย์ เพราะพ่อแม่ต้องการให้ลูกกลับมาทำเกษตร อยากให้ลูกอยู่กับครอบครัว แต่ก็มีบางรายที่พ่อแม่ไม่ยอมให้กลับมาทำเกษตรอินทรีย์ อย่างไรก็ตามการถูกกีดกันของครอบครัว กลายเป็นแรงผลักดันให้เกษตรกรรุ่นใหม่ตัดสินใจทำเกษตร เพื่อพิสูจน์ให้พ่อแม่เห็นว่าตนเองสามารถที่จะทำเกษตรได้

๖. เพื่อนในกลุ่มเกษตรกรคนรุ่นใหม่ การเกาะกลุ่มกันของเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นเหมือนทีมที่คอยสนับสนุนกันในเรื่องการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และชักชวนให้เข้าสู่การทำเกษตรอินทรีย์

๑.๓ การจำแนกกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ทำเกษตรอินทรีย์

จำนวนสมาชิกของเกษตรกรรุ่นใหม่ มีจำนวน 10 ราย ซึ่งสามารถจำแนกกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ทำเกษตรอินทรีย์ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ทำเกษตรอินทรีย์จนสำเร็จและสามารถยกระดับตนเองเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ มีจำนวน 5 ราย กลุ่มที่ 2 ทำเกษตรอินทรีย์จนสำเร็จและกำลังยกระดับตนเองเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ มีจำนวน ๒ ราย กลุ่มที่ ๓ กำลังปรับเปลี่ยนเข้าสู่การทำเกษตรอินทรีย์ มีจำนวน ๓ ราย

๑.๔ ประเภทของการเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่

ประเภทของการเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ เป็นเกษตรกรที่มีอายุ ๒๔ – ๔๘ ปี มีการนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ก่อนการเข้าสู่ระบบเกษตรมาปรับใช้ในทำเกษตรอินทรีย์ มีการเชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนการผลิตและการตลาด มีการวางแผนการลงทุน คือ การทำบัญชีรายรับรายจ่าย มีการวางแผนการผลิต เช่น การค้นหาพืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ การใช้ภูมิปัญญาในการปลูกข้าว การจัดการผลผลิต เช่น เครื่องสำอางจากข้าวอินทรีย์ เครื่องสำอางจากสมุนไพรอินทรีย์ แปรรูปผลไม้เป็นขนม แปรรูปพืชเป็นชา หรือมีการแลกเปลี่ยนผลผลิตภายในกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ในยามขาดแคลน การวางแผนตลาดและการจัดจำหน่าย เช่น การหาช่องตลาดรูปแบบใหม่ที่หลากหลาย เช่น ตลาดนัดสีเขียว ตลาดขายตรง และการสร้างแบรนด์สินค้าของตนเอง

๑.๕ การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์แบบใหม่

เกษตรกรคนรุ่นใหม่มีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์แบบใหม่ 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ ๑ การสร้างความสัมพันธ์กับคนรอบข้างในกระบวนการผลิต ส่งเสริมการรวมกลุ่มชาวบ้าน เพื่อทำโครงการธนาคาร มีการถ่ายทอดความรู้เรื่อง การผลิตแบบอินทรีย์ หรือการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ช่วยชาวบ้านในการสร้างแบรนด์สินค้า ผลักดันให้หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านแห่งการเรียนรู้เป็นที่ศึกษาดูงาน และเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววิถีไทยและท่องเที่ยววิถีเกษตร มีบ้านที่สามารถให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ เป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน

ส่วนที่ ๒ การสร้างเครือข่ายสัมพันธ์กับรัฐและเอกชน การสมัครเข้าร่วมตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น เพื่อนำสินค้าเกษตรอินทรีย์ไปจำหน่าย สมัครเข้าร่วมเป็นผู้ประกอบการโอท็อปสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น เพื่อมาช่วยเหลือพัฒนาผลิตภัณฑ์ การร่วมมือกับสำนักงานพาณิชย์จังหวัดขอนแก่น เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าว สบู่ข้าวไรเบอรี่ เข้าร่วมอบรมกับศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจมหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อพัฒนาศักยภาพในการผลิตผลิตภัณฑ์โอท็อปให้ได้ 4 ดาว และร่วมมือกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เพื่อร่วมโครงการธนาคารต้นไม้ โดยมีสมาชิกจำนวน 59 คน มีต้นไม้ทั้งหมด 38,600 ต้น ตรวจนับปริมาณต้นไม้ไปแล้วจำนวน 5,600 ต้น คำนวณเป็นปริมาณคาร์บอนเครดิต ได้ 380 ต้น ราคาต้นละ 100 บาท ได้เงินทั้งสิ้น 38,000 บาท

ส่วนที่ ๓ การสร้างเครือข่ายในระดับสังคมที่สัมพันธ์กันผ่านการสื่อสาร โดยการอาศัยพื้นที่กลางอย่างศูนย์เรียนรู้ เป็นพื้นที่ในการขยายผลเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ มีการสื่อสารความสำเร็จในการทำงานผ่านเวทีของหน่วยงานรัฐและเอกชน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ แลกเปลี่ยนผลผลิต และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสมาชิกเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยอาศัยพื้นที่กลาง คือ ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น

๒. ผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับปัจเจกบุคคล ด้านปัจจัย เงื่อนไข ต้นทุนทางสังคมและอื่นๆ ที่มีส่วนเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการทำเกษตรกรรมอินทรีย์

๒.๑ ข้อมูลพื้นฐานรายบุคคล

จากการเก็บข้อมูลผู้ประกอบการในจังหวัด ๓ อำเภอ จำนวน ๙ ราย ประกอบด้วย อำเภอหนองเรือ ๔ ราย อำเภอเมือง ๒ ราย และอำเภอน้ำพอง ๓ ราย ภูมิลำเนาเป็นชาวขอนแก่นโดยกำเนิด ๗ ราย ย้ายภูมิลำเนาจากจังหวัดอื่น ๒ ราย เพศชาย ๓ ราย เพศหญิง ๖ ราย **และมี ๑ รายที่ได้ทำการย้ายกลับภูมิลำเนาในระหว่างการทำวิจัย ทำให้เหลือทีมผู้วิจัยจำนวน ๘ ราย โดยข้อมูลที่ได้มีดังนี้

๑) นายปรีชา หงอกสิมมา

อายุ ๓๓ ปี

ภูมิลำเนา อำเภอหนองเรือ

การศึกษา ระดับปริญญาตรี คณะเกษตรศาสตร์

สถานภาพ สมรส ไม่มีบุตร

อาชีพเดิม นักวิจัยและพัฒนาการฝึกอบรม

บุคคลต้นแบบ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

แนวคิด เราอยู่ได้ คนอื่นอยู่ได้

ภาพที่ ๓ ปรีชา หงอกสิมมา

ความเป็นมา ปรีชา หงอกสิมมา หรือ **แขก** เด็บโตมาในครอบครัวที่คุณพ่อทำงานประจำในโรงเรียนประจำตำบล คุณแม่ที่เป็นแม่บ้านและทำงานรับจ้างเย็บผ้า แต่ครอบครัวนั้นทำการเกษตรเป็นพื้นฐานมาตั้งแต่รุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย มีการทำนา ปลูกอ้อย ปลูกมัน ปลูกพืชผัก ที่นำมาใช้บริโภคในครัวเรือนและแบ่งปันกับญาติพี่น้อง

ด้วยครอบครัวที่มี ลูก 3 คน และกำลังเติบโต ด้วยวัยที่ย่างเข้าสู่วัยเรียน รายได้จากภาคการเกษตรที่หาได้นั้นไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในครอบครัว คุณพ่อของปรีชา จึงตัดสินใจเข้าสู่การทำงานประจำ คุณแม่ก็ต้องหางานรับจ้างเพื่อเพิ่มเติมรายได้อีกทาง และใช้ช่วงเวลาในวันหยุดของงานประจำทำงานในภาคการเกษตรเช่นเดิม

การทำการเกษตรของครอบครัวที่นอกเหนือจากการทำนา ปลูกอ้อย มัน ผัก แล้ว การหาช่องทางต่างๆ ที่ได้โอกาสจากภาคเอกชนที่เข้ามาส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่ให้ปลูกและจัดการผลผลิตที่ได้คุณภาพตามเกณฑ์ของบริษัท เพื่อแลกกับราคาที่โดนกำหนดมาจากบริษัทในราคาที่พอจะบอกได้ว่าจะเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวที่ดีขึ้น การเกษตรแบบ “พันธะสัญญา” ที่ครอบครัวของปรีชา ได้ร่วมกับบริษัทผลิตเมล็ดพันธุ์ ปลูกในแปลงของตนแล้วเก็บเมล็ดพันธุ์ส่งคืนให้แก่บริษัท แม้จะก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นมาบ้าง แต่ในระยะเวลาดังกล่าวก็ต้องล้มเลิกโอกาสนี้ไปเพราะปัญหาต่างๆ มากมายที่เกิดขึ้น

ความมุ่งมั่น ซึ่งจากเหตุการณ์นั้น ที่ครอบครัวไปทำเกษตรพันธะสัญญาและล้มเหลว ประกอบกับความมุ่งมั่นที่จะอยู่ในอาชีพทางการเกษตร การทำให้อาชีพเกษตรกรมีความเป็นธรรมจากภาครัฐกิจ ไมโครเออาร์ต เอาเปรียบ และให้เกษตรกรมีความรู้ มีภูมิคุ้มกัน ดูแลพึ่งพาตนเองได้ จึงตั้งใจที่จะเรียนรู้ ศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย ในคณะ “เกษตรศาสตร์” เพื่อที่หวังว่าจะกลับมาที่ชุมชน เพื่อมาเป็นนักส่งเสริม นักพัฒนาการเกษตรให้กับชุมชนและสังคม ตามอุดมการณ์ที่ได้ตั้งไว้

ภาพที่ ๔ ผลผลิตผักสลัดปลอดสารพิษ โดย ปรีชา หงอกสิมมา

ความเปลี่ยนแปลง การศึกษาที่คณะเกษตรศาสตร์ สาขาผลิตพืช มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้เข้ามาเรียนตามที่ตั้งใจ และจากความตั้งใจทำให้ได้รับทุนในการศึกษาจากบริษัทเกี่ยวกับอาหาร และการเกษตรรายใหญ่แห่งหนึ่ง สนับสนุนการเรียนรู้ภายในมหาวิทยาลัย และรับเข้าทำงานในส่วน งานของฟาร์มดอกไม้ของบริษัทเพื่อทำการใช้ทุนคืน ระยะเวลา 4 เดือนตามเงื่อนไข ปรีชาได้เห็น การจัดการ การบริหาร แนวคิดต่างๆ ที่บริษัทนำมาจัดการในธุรกิจการเกษตร แต่ก็ไม่ได้รู้สึกว่าจะตัวเองจะ อยู่ในจุดนี้ได้ จึงต้องการที่จะหาแนวทางในการทำงานและเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อให้สามารถเดินตามความ ตั้งใจที่กำหนดไว้ต่อไปได้

โอกาสที่ได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่นับถือ ว่ายังมีอีกหนึ่งสถานที่ ที่ยังต้องการคนที่มี ความรู้ ความตั้งใจ และมีจิตอาสาที่จะช่วยทำให้สถานที่แห่งนั้นดำเนินงานต่อไปได้ “ศูนย์ภูมิรักษ์ ธรรมชาติ” โดย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้พระราชทานชื่อโครงการแห่งนี้ ที่ตั้งอยู่บริเวณบ้านท่าด่าน ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดย สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา ร่วมกับสมาคมนักเรียนเก่าชิราวุธวิทยาลัย เป็นศูนย์นิทรรศการที่รวบรวมข้อมูล และกิจกรรมที่แสดง ให้เห็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาทิ ด้าน การเกษตร ด้านปศุสัตว์ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านพลังงาน ที่ทรงมุ่งการพัฒนาด้วยการแก้ไขปรับปรุง คุณภาพของ คน ดิน น้ำ ป่า อย่างเป็นระบบ

ปรีชา ได้เป็นหนึ่งคนที่ได้รับเลือกเข้ามาทำงานในศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติแห่งนี้ ภายใต้การ ทำงานร่วมกับท่านอาจารย์ปัญญา บุลิเวคินทร์ หัวหน้าศูนย์ จากที่ยังไม่เป็นที่รู้จักได้ร่วมกันพัฒนา จัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ องค์กรความรู้ทางการเกษตร การบรรยายให้ความรู้ การจัดการพื้นที่ การน้อม นำองค์ความรู้และแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ด้วยระยะเวลากว่า ๗ ปีที่ได้ทำงาน ผลักดัน ขับเคลื่อน ศูนย์ภูมิรักษ์ ธรรมชาติ ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง สถานที่ที่มีคุณค่าทางความรู้ องค์กรความรู้ที่เกษตรกรและ ผู้สนใจสามารถมาเรียนรู้และนำไปใช้ได้จริง

จุดเริ่ม ๗ ปีที่เป็นหนึ่งในแรงขับเคลื่อน ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ ให้เป็นที่รู้จัก ความรู้ที่ได้ ศึกษาตามแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ ได้

ได้นำมาเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต การกลับสู่บ้านเพื่อทำตามความตั้งใจที่ได้ตั้งไว้ แม้จะมีการเปลี่ยนแปลง ไปบ้างตามวิยุตติ ประสบการณ์และความรู้ แต่ก็กลับกลายเป็นความพร้อมและแนวทางที่ชัดเจนมากขึ้น ที่ในระยะเวลา ๗ ปีที่ผ่านมา การกลับบ้านทุกๆ ครั้ง คือการเตรียมความพร้อม การกลับมาปลูกต้นไม้ การขุดสระน้ำ การจัดการพื้นที่ สร้างระบบนิเวศ เพื่อให้สมบูรณ์พร้อมเมื่อวันที่ได้กลับมา

การกลับมาสู่บ้านที่ได้เตรียมความพร้อมไว้แล้ว แม้จะยังไม่ได้เริ่มลงมือทำอย่างเต็มตัว เพราะด้วยมีหน้าที่ในงานอีกหนึ่งขั้นที่ได้รับและมองว่าจะเกิดประโยชน์กับเกษตรกร ด้วยการเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรกรผู้ทำไร่อ้อย ทำการปลูกอ้อยแบบผสมผสานตามแบบทฤษฎีใหม่ ในส่วนงาน CSR (หมายถึง ความรับผิดชอบต่อสังคมและ สิ่งแวดล้อมขององค์กร ซึ่งคือการดำเนินกิจการภายใต้หลักจริยธรรมและการจัดการที่ดี) ของบริษัทแห่งหนึ่ง นั่นคืออีกโอกาสที่ได้เห็นชาวบ้าน เกษตรกร ที่ยังขาดความรู้ในการจัดการการเพาะปลูก การนำการพัฒนาการเกษตรให้ได้ผลผลิตที่ดีและมีความยั่งยืนตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ จึงเป็นแนวทางที่จะทำให้เกษตรกรนั้นสามารถที่จะทำการเกษตรได้อย่างยั่งยืน

ระยะเวลา ๑ ปี กับอีก ๖ เดือน ที่ได้ทำงานในหน้าที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริม และยังได้ช่วยเหลือพี่น้องเกษตรกรชาวไร่อ้อยอีกมากมายให้ทำการเกษตรได้ดีขึ้นแล้ว จึงได้ตัดสินใจออกจากหน้าที่เพื่อกลับมาทำตามความตั้งใจที่บ้านอย่างเต็มตัว ด้วยการทำเกษตรแบบอินทรีย์ การทำนาปลูกข้าวที่เป็นพื้นฐานของครอบครัวไว้เพื่อบริโภค การปลูกผักที่ตลาดต้องการ การร่วมมือในการจัดทำตลาดขายผลผลิตสำหรับกลุ่มเครือข่ายและเกษตรกรผู้ปลูกพืชแบบอินทรีย์ การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงาน ให้ความรู้ในการทำเกษตรแบบอินทรีย์ตามแนวทางพระราชดำริ

การเป็นส่วนผลักดันในการรวมกลุ่ม ส่งเสริมกิจกรรมของชาวบ้านในพื้นที่ บ้านท่าลี่ อาทิ โครงการธนาคารต้นไม้บ้านท่าลี่ ร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศบ้านท่าลี่ ซึ่งในหลายๆ โครงการ ปรีชา เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ทำให้โครงการเกิดขึ้นและดำเนินงานมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบัน ปรีชา ได้บริหารจัดการพื้นที่ 14 ไร่ ของที่บ้านให้มีระบบนิเวศที่สมบูรณ์ มีการจัดการตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่แบบผสมผสาน ในแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ โดยมีการแบ่งพื้นที่เพื่อปลูกป่า ไม้ยืนต้น ไม้มีค่า ไม้ผลกว่า 38 ชนิด เช่น ยางนา ประดู่ ตะเคียนทอง มะฮอกกานี พะยูง สัก มะหาด กันเกรา พระเจ้าห้าพระองค์ แดง เต็ง รัง พลวง ตะโกนา ตะกุกัก กระถินเทพา กระถินณรงค์และอื่นๆ พื้นที่พักอาศัยสำหรับบ้าน 3 หลัง โรงงาน 1 หลัง พื้นที่ในการทำนาปลูกข้าวเพื่อบริโภคแจกจ่าย และแบ่งจำหน่ายพื้นที่สระน้ำให้เป็นแหล่งน้ำใช้ แหล่งน้ำในการเพาะปลูก รวมไปถึงพืชสมุนไพรที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการแปรรูป ผักที่ปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย

ด้วยการจัดการบริหารพื้นที่อย่างมีระบบ ทำให้ปัจจุบันได้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ในชื่อ “วนพรรณ การ์เดน” ที่มีผู้สนใจ เกษตรกร หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เครือข่ายที่ปรีชาได้เคยร่วมงาน ได้เข้ามาศึกษา ดูงาน จัดอบรมในด้านเกษตรอินทรีย์ การจัดการพื้นที่ และความรู้ในแนวทางพระราชดำริ นอกจากเรื่องความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์แล้ว วนพรรณ การ์เดน ยังมีองค์ความรู้ในเรื่องการพึ่งพาตนเอง การทำผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติผลิตเพื่อใช้เอง

ในครัวเรือน เช่น แชมพู สบู่ น้ำยาเอนกประสงค์ ฯ ที่ ปรีชา ได้เรียนรู้และใช้องค์ความรู้เหล่านี้ อบรม บรรยายแบ่งปันให้กับผู้สนใจ เกษตรกรต่างๆ ตั้งแต่ครั้งที่ยังทำงานอยู่ที่ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ มา พัฒนาสร้างรูปแบบ อัตลักษณ์ ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง จนทำให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีผู้สนใจ นำไปใช้และผลิตรายได้จนเป็นรายได้ให้กับ วนพรรณ การ์เดน

ภาพที่ ๕ การถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร โดยปรีชา หงอกสิมมา

นอกจากการพัฒนาในพื้นที่ของตนเองแล้ว เขายังส่งเสริมการรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อทำ โครงการธนาคารต้นไม้ (บ้านท่าลี่) ร่วมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ โดยสามารถขาย คาร์บอนเครดิตให้กับองค์กรก๊าซเรือนกระจกโลก โดยมีสมาชิกร่วมโครงการธนาคารต้นไม้ จำนวน ๕๙ คน มีต้นไม้ทั้งหมด ๓๘,๖๐๐ ต้น ตรวจนับปริมาณต้นไม้ไปแล้วจำนวน ๕,๖๐๐ ต้น คำนวณเป็น ปริมาณคาร์บอนเครดิต ได้ ๓๘๐ ตัน ราคาตันละ ๑๐๐ บาท ได้เงินทั้งสิ้น ๓๘,๐๐๐ บาท และ นอกจากนี้ ยังผลักดันให้หมู่บ้านท่าลี่ เป็นหมู่บ้านแห่งการเรียนรู้เป็นที่ศึกษาดูงาน และเป็นหมู่บ้าน ท่องเที่ยววิถีไทยและท่องเที่ยววิถีเกษตร มีบ้านที่สามารถให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ จำนวน ๕ หลังคาเรือน เป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชนได้อีกช่องทางหนึ่ง

แม้ในปัจจุบันจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำเกษตรภายใน วนพรรณ การ์เดน บ้าง เพื่อ ปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบของการเข้าสู่เป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์รุ่นใหม่อย่างเต็มตัว การลด การปลูกผักที่ตลาดต้องการ แต่เปลี่ยนมาเป็นการปลูกพืชสมุนไพรที่เป็นวัตถุดิบในการทำผลิตภัณฑ์ เช่น ว่านหางจระเข้ อัญชัน ฝรั่ง ฯ เพื่อให้การผลิตสินค้ามีคุณภาพตามที่ต้องการ วัตถุดิบที่ปลอดภัย การลดการพึ่งพาวัตถุดิบจากภายนอก และยังเป็นทางเลือกในการปลูกพืชสำหรับ เกษตรกร ผู้ที่สนใจในการเกษตรให้มีความรู้ในการปลูกพืชต่างๆ ที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์และสินค้า ที่จะเพิ่มเป็นรายได้นอกจากการทำเกษตรแบบทั่วไป

๒) นางสาวณัฐวิทย์ โชครนาพร

อายุ ๓๗ ปี

ภูมิลำเนา อำเภอนองเรือ

การศึกษา ระดับปริญญาตรีบริหารธุรกิจ สาขาการเงินและการธนาคาร

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ระดับปริญญาโท คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

สถานภาพ สมรส ไม่มีบุตร

อาชีพเดิม เจ้าหน้าที่การเงิน เจ้าหน้าที่ฝ่ายขายวัสดุทางการแพทย์

บุคคลต้นแบบ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

แนวคิด ตัวอย่างที่ดี มีค่ามากกว่าคำสอน

ภาพที่ ๖ ณัฐปวิทย์ โชครณาพร

ความเป็นมา ณัฐปวิทย์ โชครณาพร หรือ ออย พื้นฐานครอบครัวที่คุณพ่อทำงานรับราชการ ภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดชุมพร เติบโตที่ชุมพรก่อนจะมาศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะบริหารธุรกิจ สาขาการเงินและการธนาคาร ภายหลังศึกษาจบได้เริ่มการทำงานในบริษัทเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเครื่องยนตทางการแพทย์ในระยะเวลาหนึ่ง จึงได้เปลี่ยนการทำงานมาที่บริษัทเอกชน ในตำแหน่งตัวแทนขายวัสดุทางการแพทย์ ในระยะเวลา ๕ ปี กับงานที่เกี่ยวข้องกับการขายวัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์กว่า ๓ บริษัท ออย ยังได้เข้าศึกษาเพิ่มในระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(นิด้า) เพราะมีความตั้งใจและเป้าหมายในชีวิตไว้ว่าจะกลับไปใช้ชีวิตในชนบทต่างจังหวัด ในช่วงอายุประมาณ ๓๐ ต้นๆ จึงต้องการที่จะศึกษาในสาขาดังกล่าวเพื่อนำความรู้ด้านการพัฒนาสังคมและชุมชน ไปพัฒนาท้องถิ่นที่ไปอยู่ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ความมุ่งมั่น แต่การที่จะไปใช้ชีวิตที่ท้องถิ่นชนบทต่างจังหวัดที่ต้องยุติบทบาทหน้าที่ในการทำงานนั้น จำเป็นจะต้องมีเงินทุนที่จะนำไปใช้จ่ายในช่วงเริ่มต้น ที่อาจจะยังไม่มีรายได้เข้ามา เงินทุนที่จะทำให้สามารถใช้ชีวิตได้ อีกทั้งยังสามารถที่นำไปดูแลครอบครัวคุณพ่อและคุณแม่ได้ ด้วยความตั้งใจนี้จึงทำให้พยายามทำงาน เรียน เก็บออมเพื่อให้ได้เงินทุนที่จะสามารถทำให้ได้ตามความตั้งใจนั้น โดย ออยสามารถวางแผนและจัดการเงินทุนได้ประมาณ ๑ ล้านบาท รวมถึงไม่มีหนี้สิน

ความเปลี่ยนแปลง จากความฝันและความตั้งใจ พร้อมด้วยการวางแผนในเรื่องเงินทุน แต่ยังขาดความรู้ในเรื่องของการเกษตรที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตในชนบท การพึ่งพาตนเอง การเพาะปลูก ความเข้าใจการเกษตรที่จะสามารถสร้างผลผลิตอาหารเพื่อใช้ในการบริโภคและสามารถที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนนั้นได้

การได้มาพบ อาจารย์ยักษ์ ดร.วิวัฒน์ ศัลยกำธร แห่งมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง ตำบลหนองบอนแดง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จากการแนะนำของเพื่อนที่เรียนปริญญาโทด้วยกัน และยังทำงานพัฒนานักพัฒนาชุมชนว่า ให้เดินทางมาเรียนรู้ได้ ณ สถานที่แห่งนี้ การสมัครเข้าคอร์สหลักสูตรอบรมที่ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติสองสลึง ของผู้ใหญ่สมศักดิ์ เคลือวัลย์ โดยคำแนะนำของเพื่อนอีกท่านหนึ่ง เป็นเวลา ๕ วัน ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๕ และเข้าหลักสูตรฝึกอบรมเกษตรกรรมที่ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้องอีกเป็นเวลา ๕ วัน ในเดือนมิถุนายน ๒๕๕๕ ทำให้ได้พบเส้นทางที่ต้องการที่จะได้นำความรู้จากการอบรมในด้านการเกษตรและความรู้จากการเข้าศึกษาเพิ่มในระดับปริญญาโทมาพัฒนาชุมชนและใช้ชีวิตในชนบทอย่างที่ได้ฝันและตั้งใจเอาไว้ ทำให้ตัดสินใจได้ว่าการเดินทางในเส้นทางที่ต้องการนั้นจะต้องเริ่มอย่างไร

การตัดสินใจลาออกจากการทำงาน การทดลองใช้ชีวิตตามความรู้ที่ได้เรียนรู้เพิ่มเติมมา ที่ไร่นาตั้ง น้ำหนาว เพชรบูรณ์ ด้วยคำแนะนำของเพื่อน ที่ให้ทดลองปลูกผัก และสร้างรายได้จากการบริการที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาว การตกลงกับเจ้าของสถานที่เพียงแค่การเข้ามาอยู่ดูแลสถานที่ไม่ให้รกร้างว่างเปล่า แต่จากสภาพของสถานที่ ที่ยังต้องมีการปรับปรุงพัฒนาให้พร้อมสำหรับเปิดบริการ เงินจำนวน ๒ แสนบาทจึงได้นำมาใช้ในการปรับปรุงห้องพัก แต่การลงทุนนั้นก็ได้ไม่ได้เป็นไปอย่างที่คาดหวัง เพราะรายได้จากการเข้าพักของนักท่องเที่ยวไม่เป็นอย่างที่คิดไว้ รวมถึงผลผลิตที่ยังต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อให้ได้คุณภาพมากขึ้น

การทดลองการปลูกผักที่ยังต้องพัฒนาความรู้ การรอคอยเงินที่ลงทุนไปจากการปรับปรุงห้องพัก ที่ต้องใช้ระยะเวลา แต่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองก็ยังมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การมาเรียนรู้ด้านการเกษตรที่ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง ก็ยังมีการมาเรียนรู้อยู่เป็นประจำในช่วงที่อยู่ที่นี่ แต่การมาในครั้งนี้ ได้พบกับท่านอาจารย์ ปัญญา ปุลิเวศิน หัวหน้าศูนย์เรียนรู้ภูมิรักษ์ธรรมชาติ เป็นผู้มีความรู้ด้านการแปรรูปสมุนไพรและพืชผักสวนครัวเป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อพึ่งพาตนเอง ลดรายจ่ายในครัวเรือน รวมไปถึงผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในบ้าน แชมพู สบู่ น้ำยาเอนกประสงค์ต่างๆ ที่ตนเองสามารถที่จะเรียนรู้ได้เพิ่มเติมจากการเพาะปลูก จึงได้ขอติดตามเรียนรู้มาที่ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ

จุดเริ่ม การเดินทางมาเพื่อมาเรียนรู้ ณ ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ นครนายก ทำให้ได้ความรู้ด้านการเกษตรมากขึ้น และยังเป็นการเดินทางที่ได้ทำให้พบกับ ปรีชา (แขก) ที่เป็นเจ้าหน้าที่และวิทยากรฝึกอบรมอยู่ในขณะนั้น แต่การเป็นการพบที่เป็นการทำงานในเดือนสุดท้ายของแขก ที่จะทำงานที่ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ เนื่องจากได้เวลาที่จะกลับบ้านเพื่อเริ่มทำตามความตั้งใจในการเกษตรที่อำเภอนองเรือ ขอนแก่น

อำเภอน้ำหนาว เพชรบูรณ์ และ อำเภอนองเรือขอนแก่น มีระยะทางที่ไม่ห่างกันมากนัก การที่จะขอความช่วยเหลือ คำแนะนำ จากแขก ที่จะเป็นประโยชน์ที่ไร่นาตั้งนั้นจึงไม่น่าจะเป็นปัญหาและอวย ก็ยังสามารถเดินทางมาเรียนรู้ที่ไร่ของแขกได้ไม่ยากเช่นกัน การพูดคุย ขอคำแนะนำ ที่จะสามารถพึ่งพากันอย่างกลมกลืนมิตรที่ดี ทำให้ได้รับรู้ถึง มุมมอง แนวคิด ทักษะคติ อุดมการณ์ ความ

ฝนที่ไปในทิศทางเดียวกัน จุดเริ่มความสัมพันธ์ที่ดี การพัฒนาความสัมพันธ์ที่ได้มาถึงจุดที่ตกลงมาใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน เพื่อสานต่อความฝัน อุดมการณ์ ของกันและกัน

การ “แต่งงาน” จึงเป็นสิ่งที่ทั้งสองคนได้นำพาชีวิตมาอยู่ที่ วนพรรณ การ์เดน ที่บ้านของแขก ในอำเภอหนองเรือ ขอนแก่น การเข้าสู่ความฝันที่อยากมีชีวิตชนบทในต่างจังหวัด การได้นำความรู้ทางการเกษตรมาให้อย่างจริงจัง เต็มตัว ภายใต้คำแนะนำของแขก ความตั้งใจที่จะปลูกผักอินทรีย์ไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ แต่ก็ยังไม่รู้ว่าจะนำผักเหล่านั้นไปขายที่ใด

“ฟักทอง” เป็นพืชชนิดแรกที่ได้ทดลองนำมาขายที่ตลาดนัดของชุมชน จากคำแนะนำของคุณยาย ของแขก โดยฟักทองที่แขกเป็นคนปลูก มีรูปทรงที่สวยงามกำลังดี และได้คุณภาพ ทำผลตอบรับเป็นอย่างดีจากลูกค้า คนในชุมชน แต่ด้วยราคาขายขายในชุมชนที่ไม่ค่อยสูง การที่ผู้ตนในชุมชนไม่รู้จักเกษตรอินทรีย์จึงไม่สามารถเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของผลผลิตได้ อีกทั้งแม่ค้าเจ้าเดิมๆ ที่คุณภาพของฟักทองไม่เท่าของเรา ทำให้เขาขายไม่ได้เช่นกัน จึงมองเห็นว่าการของสินค้าในชุมชนที่มีลูกค้าอยู่จำกัดนั้น จึงได้นำเรื่องนี้มาปรึกษากับแขก ว่าเราทั้งสองคนไม่ควรมาแย่งตลาดที่มีลูกค้าอย่างจำกัดกับแม่ค้าในชุมชน หรือเราไม่ควรมาขายพืชผักแข่งกับพ่อค้าแม่ค้าในชุมชนนั่นเอง ในเมื่อเราอยู่ในวันที่สามารถออกไปหาตลาดภายนอกได้ ก็ควรจะนำผักไปขายที่ตัวเมืองขอนแก่นน่าจะดีกว่า

ตลาดเขียว ขอนแก่น ริมบึงแก่นนคร จึงเป็นสถานที่แห่งใหม่ที่อ้อยและแขกจะได้ทำผลผลิตอินทรีย์ของตนเองมาวางจำหน่าย และได้ทำการสมัครมาเป็นผู้ค้าในตลาด โดยเริ่มนำผักอินทรีย์และไข่ไก่อารมณ์ดีที่เลี้ยงแบบปล่อยไปจำหน่ายทุกวันศุกร์ในตลาดเขียวขอนแก่นแห่งนี้

จุดเปลี่ยน การทำการเกษตรนั้นต้องอาศัยแรงกาย แรงใจ ความอดทน ความมุ่งมั่น ที่จะทำให้ผลผลิตที่ออกมามีคุณภาพที่ดีตามต้องการ แขกคือกำลังหลักที่สามารถจัดการเรื่องนี้ได้อย่างไม่มีปัญหา แต่ยังมีหลาย ๆ ความรู้ที่สามารถนำมาพัฒนา ต่อยอดได้ ซึ่งนั่นก็เป็นความรู้ที่มีอยู่ในตัวของแขก การทำแชมพู สบู่ น้ำยาเอนกประสงค์เพื่อใช้กันในห้องครัวเรือน เป็นการลดค่าใช้จ่ายและสามารถทำให้พึ่งตนเองได้ การมองเห็นโอกาสในการนำสิ่งเหล่านั้นมาพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถเพิ่มคุณค่าและมูลค่าได้ การประเมินศักยภาพการเรียนรู้และการลงมือทำที่เหมาะสมกับตัวเอง อีกทั้งการเพาะปลูกพืชที่จะนำมาเป็นวัตถุดิบ ส่วนผสม ก็สามารถจัดการได้เองในวนพรรณ การ์เดน

จึงได้เข้าสู่การพัฒนาตัวเองในเรื่องของการทำผลิตภัณฑ์ แชมพู สบู่ และเครื่องสำอาง การเข้าสู่หลักสูตรฝึกอบรมของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค ๕ ขอนแก่น การเข้าร่วมเข้าร่วมโครงการพัฒนาผู้ประกอบการในศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยขอนแก่น หรือ SCI PARK โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และหลักสูตรต่างๆ ที่ช่วยพัฒนาการทำผลิตภัณฑ์ การเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการ การดำเนินกิจการและการตลาด ฯ ควบคู่ไปกับการปลูกผัก จำหน่ายผลผลิตที่ตลาดเขียวขอนแก่น

ภาพที่ ๗ ผลผลิตของวนพรรณการ์เด็น

วนพรรณ คือ แแบรนด์ของสินค้า โดยให้สอดคล้องกับชื่อสวน วนพรรณ ออร์แกนิก (ฟาร์ม) การ์เด็น โดย วน มีความหมายว่าป่า พรรณ มีความหมายถึงผิวพรรณ โดยป้องกันภัยกับพืชพันธุ์ ที่มี แชมพู ครีมนวดผผ สบู่ สบู่เหลว เป็นสินค้าในช่วงแรก การจัดการการผลิตสินค้าที่เน้นวัตถุดิบส่วนใหญ่ภายในพื้นที่ของ วนพรรณ การ์เด็น เพื่อให้สินค้ามีคุณภาพ ปลอดภัย และไม่เป็นการเพิ่มต้นทุนในการผลิต จึงสามารถวางแผนในการใช้เงินลงทุนที่ได้มาจากการจำหน่ายสินค้านำมาสร้าง “โรงงาน” ผลิตสินค้าได้ และเตรียมพร้อมที่จะขยายกำลังการผลิตให้มากขึ้น

ปัจจุบัน การพัฒนาศักยภาพของตัวเอง การพัฒนาเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการของ ออย คือ การเดินทางเข้าสู่การเรียนรู้ในหลักสูตรการอบรมต่างๆ ที่หลายๆ หน่วยงาน องค์กร ได้จัดขึ้นมา เช่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ เพื่อพัฒนาตัวเองเข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการอย่างแท้จริง การได้รับแรงสนับสนุนจากหน่วยงานที่ได้เข้าอบรมที่ได้นำสินค้าที่มีผลงานแสดงสินค้าทั้งไทยและต่างประเทศ เช่นที่เมือง เฉินตู ประเทศจีน

การพัฒนาสินค้าให้มีมาตรฐาน การร่วมนำส่งผลิตภัณฑ์ สบู่เหลวสมุนไพรวนพรรณ ให้ได้รับมาตรฐานสินค้าโอท็อป ๔ ดาว การเข้าร่วมโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการพัฒนาด้านการเตรียมความพร้อมสู่การรับรองมาตรฐานการผลิตเครื่องสำอาง GMP (Good Manufacturing Practice) จากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ๕ การรับรองวัตถุดิบต้องเป็นมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Organic Thailand) การนำผลิตภัณฑ์ส่งตรวจในห้องปฏิบัติการ Laboratory ของศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

ปัจจุบันสินค้าใน แแบรนด์ วนพรรณ การ์เด็น ได้มีผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมาอีกหลายชนิด เช่น เซรั่มบำรุงผิวหน้า จากสารสกัดข้าวหอมมะลิ โปรตีนไหม เซรั่มบำรุงผิวจากน้ำผึ้งชันโรง(พัฒนาโดยกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) เซรั่มบำรุงผผเพื่อลดผผร่วง(ร่วมพัฒนาโดยศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ๕) และลิปสติกออร์แกนิก (ร่วมพัฒนาโดยสถาบันบริการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้และศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ ๕ ขอนแก่น)

การวางแผน จัดการ การประกอบธุรกิจ ดำเนินกิจการ ในการเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่ชัดเจน คือการจัดตั้งบริษัท ในนาม บริษัท สยามเฮอริเบิลแคร์ จำกัด เมื่อปี พ.ศ. 2560 เพื่อดำเนินกิจการอย่างถูกต้อง และเพื่อการขยายการผลิต การรับรองมาตรฐาน อีกทั้งยังสามารถที่จะผลิตให้กับ

ผู้ที่สนใจนำไปเป็นสินค้าในแบรนด์ของตนเอง รวมถึงการขอเลขที่จัดแจ้งผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจาก สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ให้อีกด้วย

วันนี้กิจการที่ได้ขยายตัวมากขึ้น การผลิตที่มีมากขึ้น รวมถึงเวลาที่ต้องนำมาใช้กับการเป็นผู้ประกอบการ และการพัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง ออยและแขก จึงได้มีการวางแผนปรับปรุงในเรื่อง การเกษตรจากรูปแบบที่เคยทำมา การปลูกผักเพื่อไปขายที่ตลาดเขียว การปลูกผักเพื่อส่งให้ลูกค้า ที่ต้องมีการพักและหยุดไว้ชั่วขณะ เปลี่ยนมาเป็นปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือน ปลูกที่จำเป็นเช่นข้าว ปลูกพืชอย่างอื่นทดแทน คือการปลูกพืชที่สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิต เช่น อัญชัน ว่านหางจระเข้ สมุนไพร ฯ การปลูกพืชพรรณ ดอกไม้ นานาชนิด

ทำให้มีเวลาที่จะนำมาใช้ในการประกอบธุรกิจ การมีเงินทุนเพื่อทำมาพัฒนาพื้นที่ใน วนพรรณ การ์เดน เช่น ทำอาคารพื้นที่ในการบรรยาย ปรับปรุงโรงงานเพื่อรองรับผู้ที่มาดูงาน เป็นต้น จึงทำให้วันนี้มีอ้อมีเวลาในการจัดการเรื่องผลิตภัณฑ์ การเดินทางพัฒนาตัวเองในหลักสูตรต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาสินค้า แขกมีเวลาในการจัดการพื้นที่ รับรองผู้ที่มาเยี่ยมชม ดูงาน และเวลาร่วมกับในการดำเนินธุรกิจ วนพรรณ การ์เดน ที่มีความพร้อมในการให้ผู้ที่สนใจ หน่วยงาน องค์กร เข้ามาศึกษา ดูงาน เยี่ยมชม หาความรู้ ทั้งในด้านเกษตรอินทรีย์และการทำผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันเป็นผู้ประกอบการอินทรีย์มาแล้ว ๕ ปี และมีการจดทะเบียนเป็นผู้ประกอบการ ๑ ปี

๓) นางสาวจรงค์ จารุพันธุ์งาม

อายุ ๓๘ ปี

ภูมิลำเนา อำเภอนองเรือ

การศึกษา ระดับปริญญาตรีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สถานภาพ โสด

อาชีพเดิม ผู้ช่วยงานวิจัย ผู้จัดการร้านอาหารที่ประเทศอังกฤษ

บุคคลต้นแบบ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

แนวคิด การทำการเกษตรเชิงท่องเที่ยว โดยการใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นหลัก และนำเอาศิลปวัฒนธรรมมาเชื่อมโยง

ภาพที่ ๘ สวนเกษตรมีกิน

ความเป็นมา จงรักษ์ หรือ ปู เดิมโตมาในครอบครัวที่คุณพ่อมีอาชีพเป็นผู้คุมงานรับเหมาก่อสร้าง มีพี่น้องรวมกัน 3 คน จงรักษ์เป็นพี่สาวคนโต ที่เติบโตอยู่ในขอนแก่น เรียนที่ขอนแก่น ก่อนสอบติดที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงได้ใช้ชีวิตอยู่ที่ กทม. เมื่อเรียนจบได้เดินทางไปทำงานใช้ชีวิตที่ประเทศอังกฤษอยู่ ๖ ปี ทำงานเป็นผู้จัดการร้านอาหาร การค้นพบว่าการมีชีวิตที่เรียบง่าย ที่มองเห็นจากผู้ที่ต่างประเทศ จึงตัดสินใจว่าได้เวลาที่กลับบ้านเพื่อมาใช้ชีวิตที่เรียบง่าย

ความมุ่งมั่น การมีชีวิตที่เรียบง่ายด้วยความตั้งใจที่จะกลับมาทำธุรกิจร้านอาหารเล็กๆ ของตัวเอง และดูแลพ่อแม่ได้

ความเปลี่ยนแปลง การกลับมาบ้านที่ไม่ได้เริ่มต้นด้วยการทำร้านอาหาร แต่เป็นการทำธุรกิจรับซื้อของเก่าที่บ้าน การดำเนินธุรกิจในสภาวะที่เศรษฐกิจไม่ดี ผู้คนที่หลากหลายทำให้เกิดความไม่สบายใจ และธุรกิจที่ยังไม่ได้ตอบโจทย์ชีวิตตามที่ตั้งใจไว้ จึงหยุดการดำเนินธุรกิจนั้น แล้วทำการซื้อที่ดินแปลงเล็กๆ ในบริเวณใกล้เคียงเพื่อที่จะเดินหน้าเข้าสู่เส้นทางของการเกษตร

จุดเริ่ม การซื้อที่ดินแปลงเล็กๆ หลังจากที่ได้เลิกทำกิจการรับซื้อของเก่า เพื่อจะทำให้เป็นสวนเกษตรที่จะทำให้ชีวิตมีความเรียบง่าย ความสุข อย่างที่ได้ตั้งใจไว้ แต่เพราะไม่มีความรู้ ความพร้อมในด้านการเกษตรเลย ไม่มีเครือข่ายด้านการเกษตร และพื้นฐานครอบครัวที่ไม่ใช่เกษตรกร แต่เพราะหน้าที่ความรับผิดชอบ จึงได้พยายามเรียนรู้ ศึกษา หาทางที่จะเพาะปลูก ทำการเกษตรให้ได้ เพราะคิดว่าไม่มีทางจะเป็นไปไม่ได้

สวนเกษตรมีกิน จึงได้เริ่มขึ้นในช่วง เดือนกรกฎาคม ๒๕๕๘ ที่ใช้แนวคิดในการสร้างพื้นที่อาหารปลอดภัยให้กับคนในครอบครัว เพื่อให้มีอยู่ มีกิน ได้ จึงเริ่มปลูกพืช ต้นไม้ต่างๆ เริ่มจัดระบบนิเวศภายในสวนให้มีความหลากหลายทั้งพืชและสัตว์ การหวนกลับไปเมื่อวัยเด็กที่บ้ายคุณตาคุณยายที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งพืชพรรณ อาหาร วัฒนธรรม ในชุมชน

การทำเกษตรบนพื้นที่ของสวนมีกินที่ไม่ได้ทำการเกษตรเพื่อขายผลผลิตเพียงอย่างเดียวแต่ยังมุ่งหวังที่จะทำให้รูปแบบเก่าๆ ของวัฒนธรรม ประเพณี ได้เกิดขึ้นในพื้นที่ เช่น วิธีการดำเนินาแบบดั้งเดิม การบูชาแม่โพสพก่อนการดำเนินา การบูชาผีตาแฮก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมอีสานแบบดั้งเดิมที่อยู่คู่กับการทำนามาอย่างยาวนาน

ปัจจุบัน สวนเกษตรมีกิน ภายใต้ E (i) San – Eco – Experience คือแนวคิดสำคัญที่ปรากฏในกิจกรรมการท่องเที่ยวของสวนเกษตรมีกิน ที่ได้นำเสนอ ความเป็นอีสาน [E (i) San] ผ่านบรรยากาศทุ่งนา กองฟาง การจัดการพื้นที่ที่เน้นการใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ตลอดจนไปถึง “อาหาร” ในแบบ Home-cook รสชาติอีสานและเมนูพื้นบ้านดั้งเดิม ที่มีคุณแม่เป็นแม่ครัวหลัก และใช้วัตถุดิบที่มีในสวนและชุมชน ผู้คนที่มาที่นี่จะสัมผัสได้ถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในพื้นที่ นอกเหนือจากการจัดการพื้นที่ในรูปแบบ “ย้อนกลับไปหาวัยเยาว์” แล้ว ที่สวนยังนำแนวพระราชดำรินในหลวงรัชกาลที่ ๙ มาใช้ในการฟื้นฟูระบบนิเวศภายในสวน การอนุรักษ์ต้นไม้เก่าแก่ เช่น ต้นมะม่วงป่า ต้นมะกอก ผักหวานป่า ที่มีอายุกว่าร้อยปี การฟื้นฟูดิน การปลูกต้นไม้ยืนต้น พืชผักที่นี้ปลูกแบบอินทรีย์ (Organic) ดังนั้น สวนฯ จึงอาจถือได้ว่าเป็น แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ [Eco (tourism)] อีกแห่งหนึ่งที่สามารถจัดกิจกรรมในเชิงของการแบ่งปันความรู้ด้านการเกษตรได้

การสร้างกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจในรูปแบบที่หลากหลาย อาทิ การดำเนินา ปลูกผัก การพัฒนาพื้นที่ด้วยการสร้างอาหารสำหรับประชุม สัมมนาที่สามารถรองรับผู้คนได้ถึง ๕๐ คน ที่

เป็นแบบเปิดโล่งสามารถมองเห็นธรรมชาติภายในสวนได้ นอกจากนี้ยังได้มีความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ที่เข้าร่วมโครงการจัดประชุมสัญจรของภาคอีสาน การทดลองเส้นทางท่องเที่ยว รวมไปถึงการรับจัดประชุมสัมมนาสำหรับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

ภาพที่ ๙ การท่องเที่ยวในสวนเกษตรมีกิน

ด้วยความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ที่ช่วยผลักดัน โปรโมทประชาสัมพันธ์ ด้วยการเชิญสื่อ บล็อกเกอร์ สื่อออนไลน์ เว็บไซต์การท่องเที่ยว สื่อสารเรื่องราวให้กับชาวต่างชาติที่สนใจรูปแบบวัฒนธรรม การดำเนินของสวนมีกินให้เป็นที่รู้จัก และยังมีผู้คน องค์กร หน่วยงาน ต่างๆ เข้ามาเยี่ยมชมและเข้ามาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง

๔) นางเจียรนัย ราชธา

อายุ ๔๗ ปี

ภูมิลำเนา อำเภอมะนัง

การศึกษา ระดับปริญญาตรีคณะครุศาสตร์ สาขาคณิตศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

สถานภาพ หย่าร้าง บุตร ๑ คน

อาชีพเดิม ครู ธุรการส่วนตัว

บุคคลต้นแบบ อาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำธร

แนวคิด พึ่งพอใจกับปัจจุบัน

ภาพที่ ๑๐ เจียรนัย ราชธา

ความเป็นมา เจียรนัย หรือ ปุ่ม เกิดมาในครอบครัวที่มีคุณพ่อรับราชการทหารและเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นในช่วงเริ่มก่อตั้ง ชีวิตที่เรียบง่าย ปกติ เติบโตเรียนรู้ เข้าสู่การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยที่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ในคณะครุศาสตร์ สาขาคณิตศาสตร์ ด้วยความมุ่งมั่นที่จะออกมาเป็นคุณครู เพราะด้วยพื้นฐานชีวิตที่มีคุณพ่อรับราชการทั้งทหารและอาจารย์

หลังจากที่เรียนจบมาเป็นคุณครูที่ โรงเรียนดอนโมง อยู่ประมาณ 2 ปี จึงได้มาเป็นคุณครูที่โรงเรียนเอกชนของตนเองกับครอบครัวอยู่ 8 ปี และได้มีทายาทร่วมกัน ๑ คน แต่ด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นภายใน ทำให้ต้องแยกย้ายครอบครัว ยุติบทบาทการเป็นคุณครูในโรงเรียนเอกชน และย้ายกลับมาอยู่บ้าน

แต่การกลับมาที่บ้านก็ได้มาเริ่มต้นใหม่ด้วยการเปิดกิจการเล็ก ด้วยการเปิดร้านขายเสื้อผ้าที่ห้างแห่งหนึ่งในขอนแก่นกว่า ๑๐ ปี จนรู้สึกว่าการใช้ชีวิตสามารถอยู่ได้อย่างปกติกับลูกๆ

ความเปลี่ยนแปลง ในระยะเวลาที่ปุ่ม ได้ทำงานทั้งคุณครูและกิจการของตนเอง คุณพ่อก็ได้หาที่ดินแปลงหนึ่งทำการปลูกมะม่วง ทำสวนมะม่วงเพื่อสร้างรายได้ ซึ่งคุณพ่อก็เป็นผู้ดูแลและลงมือทำเป็นส่วนใหญ่ จนมาถึงปี ๒๕๕๓ ก็ถึงจุดเปลี่ยนที่สำคัญในชีวิต เมื่อคุณพ่อได้มาจากไป ทำให้ปุ่มและพี่ชายต้องกลับมาดูแลที่บ้านและสวนมะม่วงที่คุณพ่อได้ทำไว้

แต่การทำสวนมะม่วงที่มีการใช้สารเคมีมาตลอดเพื่อให้ได้ผลผลิต และป้องกันแมลงโรคต่างๆ ทำให้ต้นมะม่วงทั้งหลายทรุดโทรมเป็นอย่างมาก รวมถึงคุณแม่ที่มีอาการแพ้สารเคมีอย่างหนัก เมื่อได้เห็นดังนั้นจึงรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่จะสามารถทำต่อและเป็นอยู่บนพื้นฐานที่อยู่อย่างมีความสุขได้

จุดเริ่ม ด้วยความตั้งใจที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสวนมะม่วงของคุณพ่อ ในพื้นที่ ๒๘ ไร่ ให้เป็นสวนมะม่วงอินทรีย์ร่วมกับพี่ชาย ที่เป็นอีกหนึ่งกำลังสำคัญในการจัดการ การมีความหวังว่าจะให้สวนนี้เป็นจุดที่ทำให้ชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ลำบากและมีความสุข คุณแม่สามารถอยู่ได้ในสวน ทำงานเล็กๆ น้อยๆ และชื่นชมผลผลิตได้อย่างปลอดภัยจากสารเคมี ผู้บริโภคที่กินได้อย่างไม่ต้องกลัวสารเคมี

แต่จากการที่คุณพ่อจากไป ปุ่มและพี่ชายก็ไม่ได้มีความรู้เรื่องการเกษตรมากมาย และต้องมาดูแลสวนที่คุณพ่อได้สร้างไว้ ทำให้ต้องทำการออกไปเรียนรู้ ศึกษาด้านการเกษตร และนำกลับมาใช้ปรับปรุงที่สวนมะม่วงของตน

ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติบ้านบุญ อ.กระนวน ขอนแก่น จึงเป็นสถานที่แห่งแรกที่ได้ไปเรียนรู้ และต่อมาได้มาเรียนรู้ที่ ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง ชลบุรี ของ อาจารย์ยักษ์ วิวัฒน์ ศัลยกำธร

นึ่งเป็นจุดเริ่มที่เกิดความหวังและตั้งใจว่าจะทำให้สวนมะม่วงที่มีแต่การใช้สารเคมีมาตลอด ให้กลายมาเป็นสวนมะม่วงอินทรีย์ให้ได้

การเลิกใช้สารเคมีทุกชนิด การนำแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้ในสวน เริ่มจาก การขุดสระน้ำ จัดการพื้นที่โดยการปลูกพืชหลากหลายชนิดแบบผสมผสาน ตามรูปแบบป่าสามอย่าง ประโยชน์สี่อย่าง ทั้ง ไม้ ลำไย น้อยหน่า หนาม กล้วย มะกรูด ผักหวานป่า มะรุม มะพร้าว แก้วมังกร ฯ ปลูกแซมในสวนมะม่วง และอีกส่วนที่ปลูกไม้ยืนต้น เช่น ยางนา สัก พุง มะค่า เต็ง รัง แดง ประดู่ ฯ รวมไปถึงพืชสมุนไพรต่างๆ

จนสวนมะม่วงแห่งนี้ได้กลายมาเป็น “ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติบ้านไร่ราชธา” ที่ได้ได้ อาจารย์ยักษ์ เป็นแบบอย่าง ให้การจัดการอบรม เรียนรู้ แก่เกษตรกร ผู้ที่สนใจด้านการเกษตร รวมไปถึงหน่วยงานและองค์กรที่จะนำเกษตรกรรมมาอบรมดูงาน เรียนรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์ โดยในไร่ราชธามีอาคารอบรมที่พัก ที่สามารถรับรองผู้เข้าพักได้กว่า ๑๐๐ คน

“มะม่วง” คือผลผลิตหลักๆ ของไร่ราชธา นอกจากการขายผลผลิตสดแล้ว ยังมีการแปรรูปเป็นสินค้าอื่นๆ ได้อีก เช่น มะม่วงกวน มะม่วงแช่อิ่ม มะม่วงแก้ว ฯ การพัฒนาโรงเรือนสำหรับแปรรูปเพื่อผลิตเป็นสินค้า การได้รับความร่วมมือจากองค์กรภาครัฐ กระทรวงวิทยาศาสตร์ ที่ได้เข้ามาช่วยในการออกแบบโรงเรือนในการแปรรูป แต่ทุนในการก่อสร้างนั้นเป็นของป๋มและครอบครัวเป็นผู้ลงทุนทั้งหมด การได้มหาวิทยาลัยขอนแก่นและสาธารณสุขจังหวัดที่ได้รับมอบหมายงานจากกระทรวงวิทยาศาสตร์ที่เข้ามาช่วยออกแบบ โรงเรือนในการก่อสร้าง และทำให้ถูกมาตรฐานในการผลิต ซึ่งนั่นก็ทำให้ไร่ราชธา มีโรงเรือนแปรรูป อบ บรรจุ และเก็บสินค้าที่มาตรฐานและสามารถขออนุญาติใช้มาตรฐาน อย. ให้กับสินค้าได้ ทำให้มีสินค้าออกมาหลากหลายและต่อเนื่อง จนทำให้รู้สึกว่าการผลิตสินค้าแปรรูปจากไร่ การเดินทางออกไปจำหน่ายสินค้า การพบปะลูกค้าและผู้คนที่หลากหลาย ทำให้ชีวิตไม่จำเจ ได้เดินทางและมีความสุข

ภาพที่ ๑๑ ผลผลิตมะม่วงแปรรูป โดย เจียรนัย ราชธา

ปัจจุบัน สินค้าจากการแปรรูปมะม่วง ที่มีความพร้อมในการผลิต โรงเรือนและมาตรฐาน ทำให้ไร่ราชธาได้เข้าสู่มาตรฐานโอท็อป และมาตรฐาน อย. (องค์การอาหารและยา) การพัฒนาสู่การเป็น

ผู้ประกอบการด้วยการจดทะเบียนพาณิชย์และจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนไร้ราชา เพื่อให้สินค้ามีมาตรฐาน ความน่าเชื่อถือ และการพัฒนาเพื่อขยายการผลิตและตลาดต่อไป

๕) นางธัญพร มาตาชะ

อายุ ๔๘ ปี

ภูมิลำเนา อำเภอมะนัง

การศึกษา ระดับมัธยมศึกษา

สถานภาพ หย่าร้าง บุตร 2 คน

อาชีพเดิม มัคคุเทศน์ พนักงานขายจิวเวอร์รี่

บุคคลต้นแบบ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

แนวคิด การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าและไม่อวดตลาด

ภาพที่ ๑๒ ธัญพร มาตาชะ

ความเป็นมา ธัญพร หรือ รัชย์ เกิดที่ขอนแก่น แต่ไปเติบโตและเรียนรู้ที่ อ.บ้านดุง อุดรธานี กับญาติ จนถึงระดับมัธยมศึกษา ด้วยความรู้สึกว่าไม่อยากอยู่ที่บ้านอยากออกใช้ชีวิต ไม่อยากทำการเกษตรแบบที่คุณแม่หรือครอบครัวทำอยู่ จึงได้เดินทางไป ที่ ภูเก็ต เพื่อหาโอกาสในการทำงาน แต่การเดินทางไปที่ภูเก็ตในครั้งแรกนั้น ก็ยังต้องมีการเก็บเกี่ยวความรู้ และต้องศึกษาเพิ่มเติม จึงได้ทำการเรียน กศน. (การศึกษานอกโรงเรียน) ในระดับมัธยมศึกษา (ม.๖) อีกครั้ง เพื่อที่จะเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะ

โดยได้นำความรู้ภาษาอังกฤษที่ได้เรียนมา ไปสมัครและเรียนรู้เพิ่มเติมในการเป็นมัคคุเทศน์ หรือ ไกด์ นำเที่ยว ที่ทำงานในบริษัทนำเที่ยวอยู่ประมาณ ๖ ปี จากนั้นก็ได้เปลี่ยนอาชีพจากไกด์มาเป็น ผู้จัดการการตลาดบริษัทจิวเวอร์รี่อยู่อีก 4 ปี ในช่วงนั้นก็ได้สร้างครอบครัวของตัวเอง และมีลูกๆ ๓ คน

ความเปลี่ยนแปลง ชีวิตที่ไปอยู่ใกล้บ้าน และความคิดที่ยังไม่ได้อยากกลับมาใช้ชีวิตอยู่ที่บ้าน ทำให้ต้องใช้ชีวิตและทำงานอยู่ที่ภูเก็ตกว่า 10 ปี จนถึงช่วงเวลาที่คุณแม่ต้องการให้กลับมาอยู่ที่บ้าน ประกอบกับอายุคุณแม่ที่มากขึ้น จึงทำให้ต้องย้ายกลับมาที่บ้านพร้อมกับลูกๆ

การกลับมาที่บ้านเพื่อดูแลคุณแม่ที่อยู่บ้านคนเดียว บ้านที่มีแต่ไรนา และไม่รู้สิว่าจะทำได้เลยให้ชาวบ้านในชุมชนได้เช่าเพื่อทำนา และยังได้รับงานในการเป็นไกด์อิสระให้กับบริษัทเก่าที่เคยทำงานมาด้วย อยู่เป็นเวลา ๒ ปี การเช่านาที่มีรูปแบบการเช่าที่เป็นการแบ่งผลผลิตข้าวที่ได้มาแทนค่าเช่าที่เป็นเงิน แต่ด้วยสัดส่วนการแบ่งที่รู้สึกว่าได้น้อย เหมือนโดนเอาเปรียบ จึงทำให้คิดว่าถ้าเราลงมือทำเองน่าจะได้ผลผลิตที่เต็มเม็ดเต็มหน่วย เมื่อนำไปขายก็น่าจะได้เงินเต็มก้อนเช่นกัน

จุดเริ่ม เมื่อเห็นดังนั้นจึงคิดว่าทำไมไม่ลงมือทำเอง โดยที่ช่วงเริ่มในการลงมือทำนานั้นยังไม่ได้ตั้งใจที่จะทำแบบอินทรีย์ แต่ก็ไม่คิดจะใช้ปุ๋ยเคมี เพราะไม่อยากจะให้มันต้นทุนที่เพิ่มขึ้น จึงเริ่มลงมือทำโดยการตระเวนขอปุ๋ยคอก (ขี้วัว) จากญาติๆ และคนรู้จักเพื่อเอามาใส่ในแปลงนา โดยมีข้อแลกเปลี่ยนว่า จะนำข้าวมาให้เป็นค่าตอบแทน ซึ่งในปีแรกที่ทำนา ได้ปริมาณข้าวมาเยอะพอสมควร

แต่การนำข้าวไปขายที่โรงสีเพื่อนำเงินออกมาใช้จ่าย กลับไม่เป็นอย่างที่คิดไว้ โรงสีให้ราคาต่ำ และยังมีการหักค่าความชื้น จนราคาเหลืออยู่ที่ตันละ ๙ พันบาท ทำให้รู้สึกว่าการทำไมราคาดังนั้นเป็นธรรมกับเราและเกษตรกร จึงตัดสินใจว่าจะขายตัวเอง

วันนั้นจึงนำข้าวไปสีให้มาเป็นข้าวสาร ใสถุงขนาด ๑ กก. แล้วนำข้าวใส่รถออกไปจำหน่ายที่ข้างถนนสายมิตรภาพ ด้วยความรู้สึกที่ไม่เป็นธรรมจึงทำให้รู้สึกว่าการขายเองน่าจะจะเป็นช่องทางที่ดีกว่านำข้าวไปขายที่โรงสี การขายเองข้างถนน แม้จะเหนื่อยแต่ก็เป็นช่องทางที่ขายได้ เพราะคนทั่วไปไม่เคยเห็นการขายข้าวในลักษณะนี้มาก่อน จนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องคือสำนักงานพาณิชย์จังหวัดได้เห็นถึงความตั้งใจ เลยได้ให้ความสนับสนุน

ภาพที่ ๑๓ ผลผลิตข้าวสาร โดย ธัญพร มาชาตะ

การสนับสนุนจากทางภาครัฐที่ช่วยเหลือช่องทางในการจำหน่าย การนำเข้าโครงการพัฒนาเกษตรกร ให้ไปเรียนรู้การทำเกษตร เพื่อให้การเป็นเกษตรกรผู้ปลูกที่มีคุณภาพ

ปัจจุบัน จากจุดเริ่มที่นำข้าวไปขายที่ริมถนน การได้รับความช่วยเหลือจากทางภาครัฐให้ได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง การได้เข้าร่วมโครงการกับสำนักงาน สปก. และการที่มีช่องทางในการจำหน่ายข้าวที่มากขึ้น จึงทำให้เกิด “ข้าวธัญพร” ที่ปัจจุบันมีการจำหน่ายในห้างที่ขอนแก่น ลูกค้าประจำที่ตลาดเขียว ลูกค้าทั่วไปตามงานแสดงสินค้า

๖) นายเดชา ตันกันยา

อายุ ๓๙ ปี

ภูมิลำเนา อำเภอน้ำพอง

การศึกษา ระดับมัธยมต้น

สถานภาพ โสด

อาชีพเดิม คนงานก่อสร้างประเทศไต้หวัน พนักงานโรงงานประเทศสิงคโปร์

บุคคลต้นแบบ นายสวาท อุปฮาด

แนวคิด -

ภาพที่ ๑๔ เดชา ตันกันยา

ความเป็นมา เดชา หรือ แกละ เติบโตในครอบครัวชาวนาที่คุณพ่อคุณแม่ทำการเกษตรเป็นพื้นฐานของครอบครัว เรียนในโรงเรียนจนถึงระดับมัธยมต้น ในช่วงวัยรุ่น รว พ.ศ.๒๕๓๕ เป็นยุคที่คนอีสานนิยมไปทำงานใช้แรงงานในต่างประเทศ เขาก็เป็นคนหนึ่งที่ได้สมัครไปทำงาน เป็นคนงานใช้

แรงงาน โดยเริ่มที่ประเทศสิงคโปร์ ๓ ปี ที่ถือว่าเป็นงานที่หนักมาก ต้องให้แรงงานหนัก แต่ก็ต้องอดทนทำงานเพื่อส่งเงินกลับมาที่บ้าน

จนได้ตัดสินใจกลับมาบ้านที่เมืองไทย เมื่อกลับมาเมืองไทยก็อยู่ได้ไม่นานเพราะยังต้องการรายได้เพื่อใช้จ่ายและเพื่อครอบครัว จึงได้เดินทางไปทำงานยังประเทศไต้หวัน ในโรงงานผลิตรถยนต์ โดยมีสัญญาให้ทำงานนี้ ๓ ปี ในการทำงานพนักงานจะต้องสวมชุดป้องกันสารเคมี แต่ก็ประสบปัญหาสุขภาพ และยังได้รับการปฏิบัติจากเจ้าของกิจการที่ไม่มีความเคารพซึ่งกันและกัน ทำให้มีความรู้สึกถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างกันจึงตัดสินใจกลับมาที่บ้านอีกครั้ง เมื่อกลับมาประเทศไทยก็พบว่ายังมีหนี้สินอยู่มาก ทำให้เดชา รู้สึกต่อความไม่ยุติธรรมของสังคมที่ตนแม้พยายามทำงาน เก็บเงิน ส่งให้กับครอบครัวแล้วก็ยังไม่สามารถลืมตาอ้าปากขึ้นมาได้ จึงเก็บตัวและไม่คบค้าสมาคมสูงส่งกับใคร

ความเปลี่ยนแปลง หลังจากที่ได้กลับมาอยู่ที่บ้าน การที่มีภาระหนี้สินที่ยังไม่สามารถจัดการให้หมดไปได้ ก็ต้องช่วยครอบครัวทำงาน การเกษตรที่เป็นที่เป็นพื้นฐานของครอบครัวจึงเป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องทำเพื่อความอยู่รอด แต่ในสถานะที่เศรษฐกิจไม่ได้ ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ อำนาจต่อรองอยู่ที่นายทุนพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรตกอยู่ในสถานะถูกกดขี่ เอาไรต์เอาเปรียบอยู่ตลอดเวลา แม้ขายขาดทุนก็ต้องยอมอย่างไม่มีทางเลือกทำให้ชีวิตเกษตรกรและครอบครัวของเขาต้องวนเวียนอยู่กับหนี้สินตลอดเวลา จนครั้งหนึ่งถึงกับต้องสูญเสียที่ดินไป

การอยู่กับตัวเอง เป็นคนเงิบๆ จึงชอบอ่านหนังสือ และหนังสือของ อาจารย์เสกสรรค์ ประเสริฐกุล นักรบภาคประชาชน ทำให้เขามีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับผู้คน สังคม ความจน ความยุติธรรม จนวันหนึ่งเขาได้พบคุณพ่อสวาท อุปฮาด นักต่อสู้ด้านเกษตรอินทรีย์ และได้ชักนำให้มาทำเกษตรอินทรีย์ เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู จึงทำให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะทำเกษตรอินทรีย์ โดยการเลี้ยงหมูอินทรีย์ ไก่ ไข่ เป็ดอินทรีย์ และนาข้าวอินทรีย์ ในพื้นที่ จำนวน ๕ ไร่ จากที่ดินของครอบครัวที่มีทั้งหมดกว่า ๓๐ ไร่ แต่ทางครอบครัวของเขาก็กังไม่ยอมรับในระบบการทำเกษตรอินทรีย์ จึงขอพื้นที่เพียง ๕ ไร่ในการพิสูจน์ โดยได้รับองค์ความรู้และต้นแบบการทำเกษตรอินทรีย์มาจากคุณพ่อสวาท

จุดเริ่ม เดชามีผลผลิตก็ได้นำมาจำหน่ายที่ตลาดเขียวขอนแก่น และต่อมาได้รวมกลุ่มเป็นเครือข่ายผู้ผลิตผลผลิตพืชและสัตว์อินทรีย์ จำหน่ายให้กับเซฟปรงอาหารโรงแรมระดับ ๕ ดาวและร้านอาหารเพื่อสุขภาพระดับพรีเมียม โดยมีปณิศา อุปฮาด หรือ อ้อม เลขาธิการตลาดเขียวขอนแก่น เป็นผู้จัดการเชื่อมโยงไปสู่ผู้บริโภค ซึ่งได้รับผลตอบรับจากกลุ่มเซฟเป็นอย่างดี เกษตรกรสามารถกำหนดราคาขายผลผลิตของตนเองได้ อีกทั้งยังได้รับการยอมรับในฐานะของผู้มีพระคุณที่ผลิตอาหารดี ปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค

ภาพที่ ๑๕ ผลผลิตจากแปลง เตชา ต้นกันยา

ปัจจุบัน จากการพัฒนาตนเองในการทำเกษตรแบบอินทรีย์ การศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม การนำพาตัวเองไปเข้าสู่งานการเรียนรู้จากหน่วยงานที่ให้ความรู้ด้านเกษตรและปศุสัตว์ รวมไปถึงการที่ได้พ่อสวาท เป็นผู้คอยประคับประคองมาโดยตลอด ทำให้ เตชา ที่เป็นคนไม่ค่อยพูดจากับใคร กลายเป็นผู้มีความรู้ในด้านปศุสัตว์อินทรีย์และสามารถเป็นวิทยากรเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ต่างๆ ไปสู่ผู้ที่สนใจ และยังเป็นต้นแบบให้กับเพื่อนบ้านใกล้เคียงให้หันมาทำเกษตรในระบบอินทรีย์ได้อีกด้วย

๓) นางสาวนันทา บุญคง

อายุ ๔๐ ปี

ภูมิลำเนา อำเภอน้ำพอง

การศึกษา ระดับปริญญาตรีคณะครุศาสตร์

สถานภาพ สมรส บุตร ๒ คน

อาชีพปัจจุบัน ข้าราชการครู

บุคคลต้นแบบ นายสวาท อุปฮาด

แนวคิด เกษตรคือรากฐานของชีวิต การทำเกษตรจึงมีความสุข และจะปลูกฝังให้รุ่นลูกต่อไป

ข้าราชการครูที่คุณแม่มีปัญหาด้านสุขภาพ และพื้นฐานครอบครัวเป็นเกษตรกร และต้องการพิสูจน์ให้ครอบครัวเห็นว่าสามารถทำเกษตรควบคู่ไปกับการประจำได้ เริ่มต้นจากการปลูกผักอินทรีย์เพื่อให้ครอบครัวได้รับประทานก่อน เหลือจึงขาย ซึ่งในช่วงแรกครอบครัวไม่เห็นด้วยจึงได้ใช้พื้นที่ส่วนกลางทดลองปลูกก่อนจนกระทั่งเริ่มมีผลผลิต ครอบครัวจึงแบ่งพื้นที่ให้ทำเกษตรอินทรีย์

๔) นางสาวศิริพร ใจหยุด

อายุ ๒๕ ปี
 ภูมิลำเนา อำเภอน้ำพอง
 การศึกษา ระดับมัธยมศึกษา
 สถานภาพ โสด
 อาชีพปัจจุบัน นักศึกษา
 บุคคลต้นแบบ นายสวาท อุปฮาด
 แนวคิด –

ด้วยเห็นว่าทำเกษตรเคมีแบบที่พ่อแม่ทำมาไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ และส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในครอบครัวในเรื่องสุขภาพและค่าใช้จ่าย จึงต้องการเปลี่ยนแปลงจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ โดยเริ่มต้นมองเห็นโอกาสการผลิตพืชอินทรีย์และช่องทางการจัดจำหน่ายจากการเปิดตัวของตลาดเขียวขอนแก่น จึงเริ่มผลิตพืชอินทรีย์ในพื้นที่ส่วนกลาง และนำไปขายที่ตลาดเขียวขอนแก่น

๒.๒ ปัจจัย เจือจาง ต้นทุนทางสังคมและอื่นๆ ที่มีส่วนเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จหรือไม่
 สำเร็จในการทำเกษตรกรรมอินทรีย์

จากข้อมูลพื้นฐานรายบุคคลสามารถสรุปปัจจัย เจือจาง ต้นทุนทางสังคมและอื่นๆ ที่มีส่วนเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการทำเกษตรกรรมอินทรีย์ ได้ดังนี้

๑) ปัจจัยและเจือจางที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

(๑) ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะ เกษตรกรคนรุ่นใหม่ได้มีการใช้ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะที่เคยสะสมมาในอดีตมาปรับใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีความรู้ต่างๆ ประกอบด้วย

- เกษตรตามแบบแผนทฤษฎีใหม่
- การทำนาอินทรีย์
- การปลูกผักอินทรีย์
- การทำปุ๋ยอินทรีย์
- เลี้ยงไก่ไข่อินทรีย์
- เลี้ยงหมูอินทรีย์
- ปลูกแก่งตะวัน
- การเผาถ่านเตา 200 ลิตร และการเก็บน้ำส้มควันไม้
- การเป็นนายธนาคาร ออมเงินกับต้นไม้ในโครงการธนาคารต้นไม้
- บริการท่องเที่ยววิถีเกษตรและที่พักโฮมสเตย์ หรือฟาร์มสเตย์
- การทำสบูสมุนไพร
- การทำน้ำยาอเนกประสงค์
- การทำแชมพูสมุนไพร สูตรลดผมร่วง
- การทำครีมบำรุงผิว
- การทำยาหม่อง
- การทำผลิตภัณฑ์สปา และอโรมา

- บริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและความงาม
- วัฒนธรรมการทำขวัญข้าวแบบโบราณ
- แปรรูปน้ำสัลด
- แปรรูปขนมปัง
- แปรรูปมะม่วงกวน
- แปรรูปมะม่วงแช่อิ่ม
- แปรรูปเป็นข้าวฮาง
- แปรรูปแก่นตะวัน
- แปรรูปผงข้าวขงต้ม

(๒) **ปัจจัยการผลิต** ปัจจัยการผลิตที่เอื้อต่อการทำเกษตรอินทรีย์ เช่น ที่ดินของตนเอง หรือที่ดินที่ได้จากการเช่า เงินทุนที่ได้จากการสะสมได้จากการทำงาน การกู้ยืม การยืมจากครอบครัว หรือการกู้ยืมจากธนาคาร รวมถึงเครื่องมืออุปกรณ์ในการการผลิตที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ และการซื้อหาด้วยตนเอง

(๓) **นโยบายของรัฐและเอกชน** มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะผลักดันให้เกิดการปฏิบัติการในเชิงพื้นที่ เพื่อทำการเกษตรอินทรีย์หรือยกระดับเป็นผู้ประกอบการ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด ขอนแก่น มีนโยบายในการสนับสนุนเรื่องการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายของเกษตรกรกรคนรุ่นใหม่ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น มีนโยบายในการสนับสนุนเรื่องผู้ประกอบการโอท็อป (OTOP) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดขอนแก่น มีนโยบายในการสนับสนุนเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากข้าว ธาตุการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจังหวัดขอนแก่น มีนโยบายในการสนับสนุนเรื่องการสืบทอดกระบวนการและความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรของเกษตรกรกรคนรุ่นใหม่ และเครือข่ายตลาดนัดสีเขียวจังหวัดขอนแก่น มีนโยบายในการสนับสนุนเรื่องพื้นที่จำหน่ายผลผลิตปลอดภัยและอินทรีย์

(๔) **ครอบครัว** เป็นแรงงานสำคัญในการช่วยผลิต ดูแล รักษา จัดการผลผลิต ในช่วงเวลาที่มีการสั่งซื้อสินค้าจำนวนมาก หรือในช่วงเวลาที่เกษตรกรรุ่นใหม่ต้องติดธุระออกนอกบ้าน เช่น ไปจำหน่ายสินค้าในงานแสดงสินค้า ไปร่วมประชุม หรือเข้าร่วมอบรมในต่างจังหวัด ที่จะช่วยในการดูแลรักษาการเพาะปลูกและผลผลิตเหล่านั้น

(๕) **เพื่อนในกลุ่มเกษตรกรกรคนรุ่นใหม่** มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และแลกเปลี่ยนผลผลิตเกษตรอินทรีย์ การร่วมกันจัดการผลผลิตหรือตลาดร่วมกัน

(๖) **ตลาดจำหน่ายสินค้าอินทรีย์** การทำเกษตรอินทรีย์ ตลาดเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้ ซึ่งช่องทางตลาดที่นำไปจำหน่าย ประกอบด้วย ห้างสรรพสินค้า (TOP SUPERMARKET) ผ่านตัวแทนจำหน่าย ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น ขายผูกปิ่นโตให้กับลูกค้าเจ้าประจำ ร้านอาหารที่ต้องการวัตถุดิบออร์แกนิก ออกบูธงานแสดงสินค้าต่างๆ และช่องทางการขายทางอินเทอร์เน็ต

(๗) **การสื่อสารสาธารณะ** โดยการใช้ช่องทางสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อโทรทัศน์ การออกงานแสดงสินค้า และการนำเสนอข้อมูลตามเวทีสาธารณะ

๒) ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ

ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ มีดังนี้

- (๑) สภาพอากาศและฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลง ความแห้งแล้งในบางปี และน้ำท่วมหลากในบางครั้ง ทำให้พืชผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย และราคาพืชผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ
- (๒) ที่ดินของพ่อ แม่ ซึ่งพ่อแม่ยังไม่ยอมรับในการทำเกษตรอินทรีย์
- (๓) หน่วยงานรัฐระดับท้องถิ่นยังไม่ให้การสนับสนุน เน้นมุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากการรวมกลุ่มของเกษตรกร
- (๔) ภาระหนี้สิน หุ่น ที่จะนำมาพัฒนายกระดับ ลงทุนในการทำเกษตร การนำมาพัฒนาเทคโนโลยีใน ปรับปรุงการปลูก การผลิต การแปรรูป

๓. ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

จากการเก็บข้อมูลรายบุคคล จะเห็นว่าผู้ประกอบการรุ่นใหม่แต่ละคนมีศักยภาพในการเป็นผู้ประกอบการแตกต่างกัน สามารถสรุปได้ ดังนี้

๑) นายปรีชา หงอกสิมมา

การพัฒนาศักยภาพของการเป็นเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ จากที่ผ่านมา ปรีชา ได้เดินสู่เส้นทางของการเกษตร โดยเข้าเรียนที่คณะเกษตรศาสตร์ การทำงานที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และการพัฒนาตนเองในการทำงานวางแผนจัดการความรู้ สร้างหลักสูตรการเรียนรู้ เป็นผู้บรรยาย ให้ความรู้ อบรม ให้แก่เกษตรกร ผู้สนใจ หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ที่ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ ทำให้ศักยภาพที่ชัดเจนของปรีชา ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรมีมากพอสมควร ดังนี้

- มีความรู้ทางการเกษตรโดยตรง
- ทักษะทางการพูด สื่อสาร โดยเป็นผู้อบรม บรรยาย ให้ความรู้ ด้านการเกษตร
- ความรู้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดอบรม สัมมนา
- ความรู้ในการจัดการพื้นที่ ธรรมชาติ การเกษตรตามเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

- การส่งเสริมชุมชน เกษตรกร

ส่วนการพัฒนาศักยภาพของตนเองในการเป็นผู้ประกอบการอินทรีย์นั้น ปรีชา ได้ผ่านการอบรม หลักสูตร ที่หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ได้จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เรียนรู้ และนำไปพัฒนาการเป็นผู้ประกอบการ เช่น

- การอบรมการจัดตั้งธุรกิจ ผู้ประกอบการ
- การอบรมธุรกิจ การเขียนแผนธุรกิจและการดำเนินกิจการ
- การพัฒนาบรรจุภัณฑ์
- การสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์
- กฎหมายธุรกิจ
- การจัดการคาร์บอนเครดิต
- การจัดการป่าไม้เศรษฐกิจในระดับสากล
- การอบรมการแพทย์แผนไทย และการนวดแพทย์แผนไทย

- หลักสูตรการจัดการโรงสี
- และนอกจากนั้นยังมีรางวัล เกียรติคุณ ต่างๆ เช่น
- เชื้อพระราชนิพนธ์พระนามาภิไธย จาก
- การประกาศเกียรติคุณ รางวัลศิษย์เก่าแห่งความภาคภูมิใจ จากคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- รุ่นต้นแบบโครงการทายาทเกษตรกรรมมืออาชีพ ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

๒) นางสาวณัฐปวิทย์ โชคธนาพร

การพัฒนาศักยภาพของการเป็นเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ณัฐปวิทย์ มีความฝันและความตั้งใจที่อยากกลับมาใช้ชีวิตในชนบท อยากทำการเกษตร แม้ว่าวันนี้อาจจะไม่ใช่เกษตรกรเต็มตัว แต่ก็เป็เกษตรกรที่ปลูกพืชเพื่อบริโภค ปลูกเป็นวัตถุดิบ และสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่ขยายตัวพัฒนาเป็นผู้ประกอบการได้ ซึ่งต้องอาศัยการพัฒนาศักยภาพของตนเองจากการเรียนรู้ หลักสูตรที่สามารถจะทำให้ก้าวมาเป็นผู้ประกอบการได้ โดย ณัฐปวิทย์ ได้เข้าร่วมในการอบรมหลักสูตรต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ตั้งแต่แรกเริ่มจนมาถึงช่วงที่เข้าสู่กระบวนการวิจัย เช่น

- การอบรมการจัดตั้งธุรกิจ และผู้ประกอบการ
- การอบรมธุรกิจ การเขียนแผนธุรกิจและการดำเนินกิจการ
- การพัฒนาบรรจุภัณฑ์
- การพัฒนาแบรนด์สินค้า
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางค์
- การทำตลาด และตลาดออนไลน์
- การพัฒนาแบรนด์สินค้า
- การจัดทำบัญชี และกฎหมายธุรกิจ
- การรับรองมาตรฐานสินค้าและการผลิต
- การจัดการด้านการขนส่งสินค้า
- การส่งออกสินค้า

นอกจากนี้ยังมีการอบรมและการจัดการมาตรฐานในสถานประกอบการ เช่น

- การพัฒนาด้านการเตรียมความพร้อมสู่การรับรองมาตรฐานการผลิตเครื่องสำอาง GMP

(Good Manufacturing Practice)

- การรับรองวัตถุดิบต้องเป็นมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Organic Thailand)
- มาตรฐานสินค้าโอท็อป ๔ ดาว

จากการเป็นผู้ประกอบการที่มีการพัฒนาศักยภาพในการผลิตและผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ทำให้สื่อต่างๆ ให้ความสนใจทั้งสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ ได้เข้ามาขอถ่ายทำรายการ นำเรื่องราวไปลงในสื่อต่างๆ เช่น

รายการโทรทัศน์

- รายการอยู่ดีมีแฮง Tpbs
- รายการเก้าไม้แก็ Tpbs
- รายการด้วยพระบารมี ททบ.5
- รายการ 108 พันไมล์

สื่อหนังสือพิมพ์

- เดลินิวส์
- บางกอกโพสต์
- ไทยรัฐ
- ผู้จัดการ
- คมชัดลึก

สื่อออนไลน์

- เทียวไทยเทห์
- ชิวจิต
- วงใน

๓) นางสาวจงรักษ์ จารุพันธุ์งาม

การพัฒนาศักยภาพของการเป็นเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ จงรักษ์ ในการจัดการสวนมีกิน ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเที่ยวเชิงนิเวศ วิถี วัฒนธรรมอีสาน จนเป็นที่รู้จักมาถึงปัจจุบัน โดยได้มีการพัฒนาศักยภาพในหลักสูตรและเรียนรู้ ศึกษา อาทิ เช่น

- การอบรมการจัดตั้งธุรกิจ ผู้ประกอบการ เริ่มต้น
- การสัมมนาผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

๓) นางเจียรนัย ราชธา

การพัฒนาศักยภาพของการเป็นเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ จากการที่ได้รับช่วงต่อในการดูแลสวนมะม่วงจากคุณพ่อ ร่วมกับพี่ชาย การปรับเปลี่ยนจากสวนมะม่วงเคมี มาเป็นสวนมะม่วงอินทรีย์ การเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ และพัฒนารูปแบบของการเป็นผู้ประกอบการ โดยได้มีการพัฒนาศักยภาพดังนี้

- การอบรมการจัดตั้งธุรกิจ และผู้ประกอบการ
- การอบรมธุรกิจ การเขียนแผนธุรกิจและการดำเนินกิจการ
- การพัฒนาบรรจุภัณฑ์
- การพัฒนาแบรนด์สินค้า
- การทำตลาด และตลาดออนไลน์
- การรับรองมาตรฐานสินค้าและการผลิต

นอกจากนี้ยังมีการอบรมและการจัดการมาตรฐานในสถานประกอบการ เช่น

- มาตรฐานโอท็อป ๔ ดาว
- มาตรฐาน อย. จากองค์การอาหารและยา

๕) นางธัญพร มาตาชะ

สิ่งหนึ่งที่ รัชฎพร มีความตั้งใจที่จะให้เกิดขึ้นและมีความพยายามในการลงมือทำคือ การสร้างเครือข่ายผู้ผลิต ผู้ปลูกข้าวปลอดสารเคมี และผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ เนื่องด้วยตัวเองมี ช่องทางการตลาดที่หลากหลาย มีเวลานำสินค้าไปออกงานแสดงสินค้าต่างๆ จึงอยากให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการผลิตและแปรรูป

แต่ความฝันอีกอย่างที่ได้ตั้งใจไว้คือ การทำให้พื้นที่ของตนเองเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เชิงเกษตรที่มีพร้อมทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นแปลงนา แปลงผัก ป่า สวนดอกไม้ ไร่ ไร่ วัว อย่างครบวงจร เพื่อให้ผู้สนใจนักท่องเที่ยวได้เห็นวิถีชีวิตแบบธรรมชาติ

การพัฒนาศักยภาพของการเป็นเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ข้าวรัชฎพร เป็นที่รู้จัก และมีลูกค้าอยู่พอสมควร จนบางช่วงไม่มีผลผลิตพอที่จะส่งขาย การรวบรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อร่วม ผลิตร่วมปลูกข้าวปลอดสารเคมีเพื่อจะได้นำมาจำหน่ายให้ลูกค้าได้อย่างเพียงพอ และเป็นการส่งเสริม ให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรแบบอินทรีย์ แม้ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐแล้ว การ หาโอกาสศึกษา เรียนรู้เพิ่มเติมจากหลักสูตรที่หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ได้จัดขึ้น เช่น

- การอบรมการจัดตั้งธุรกิจ และผู้ประกอบการ
- การอบรมธุรกิจ การเขียนแผนธุรกิจและการดำเนินกิจการ
- การพัฒนาบรรจุภัณฑ์
- การพัฒนาแบรนด์สินค้า
- การทำตลาด และตลาดออนไลน์
- การรับรองมาตรฐานสินค้าและการผลิต
- การแปรรูปผลผลิต

๖) นายเดชา ตันกันยา

การพัฒนาศักยภาพของการเป็นเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ของเดชา ที่เน้นไปในแนวทางการ พัฒนาความรู้และการลงมือทำในแนวทางปศุสัตว์อินทรีย์

กระบวนการและรูปแบบในการพัฒนาศักยภาพของตนเองของกลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ คือ การเข้าอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ประกอบในด้านต่างๆ ที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานของทั้ง ภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงการเข้าร่วมโครงการที่แต่ละหน่วยงานได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการสนับสนุน เกษตรกรให้เข้าสู่การเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งกลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่นี้จะเคยได้เข้ารับการอบรม เรียนรู้ ในหลักสูตรต่างๆ ที่จะส่งเสริมพัฒนาให้สามารถเป็นผู้ประกอบการได้ โดยจะเริ่มตั้งแต่ก่อนการทำงาน วิจัยและในช่วงระยะเวลาของการทำวิจัยนี้

ที่	หลักสูตรฝึกอบรม	นายปรีชา	นางสาว ญัฐปวิทย์	นางสาว จงรัชช์	นางเจียร นัย	นางรัชฎพร
๑.	การอบรมการจัดตั้งธุรกิจ และผู้ประกอบการ	●	●	●	●	●
๒.	การเขียนแผนธุรกิจและการ ดำเนินกิจการ	●	●	●	●	●

ที่	หลักสูตรฝึกอบรม	นายปรีชา	นางสาว ณัฐปวิทย์	นางสาว จรงค์	นางเจียร นัย	นางธัญพร
๓.	การพัฒนาบรรจุภัณฑ์	●	●		●	●
๔.	การแปรรูปผลผลิต		●		●	●
๕.	การพัฒนาบรรจุภัณฑ์	●	●		●	●
๖.	การทำตลาด และตลาด ออนไลน์		●		●	●
๗.	การรับรองมาตรฐานสินค้า และการผลิต		●		●	●
๘.	การพัฒนาแบรนด์สินค้า	●	●	●	●	●
๙.	การจัดทำบัญชี และ กฎหมายธุรกิจ	●	●			
๑๐.	การจัดการด้านการขนส่ง สินค้า		●			
๑๑.	การส่งออกสินค้า		●			
๑๒.	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เครื่องสำอางค์		●			

ตารางที่ ๓ การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการผ่านหลักสูตรการฝึกอบรม
หมายเหตุ ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่เหลือยังไม่มีการเข้ารับการอบรมหลักสูตรใดๆ

นอกจากการเข้ารับการอบรมหลักสูตรของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้จัดขึ้นเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองแล้ว ยังมีการเข้าร่วมโครงการหรือเข้าร่วมหลักเกณฑ์การกำหนดมาตรฐานให้กับการผลิต สินค้า ผลิตภัณฑ์ เพื่อให้กระบวนการพัฒนาเข้ารับการเป็นผู้ประกอบการ สถานประกอบการ กระบวนการผลิต สินค้า ให้คุณภาพ เช่น

- การขอรับรองมาตรฐานการผลิต การปลูกพืชอินทรีย์ เช่น มาตรฐาน GAP , PGS , Organic Thailand , IFOAM
- การขอรับรองมาตรฐานการผลิตทั้งระบบโรงงานและการผลิตสินค้า เช่น GMP
- การขอรับรองมาตรฐานสินค้า เช่น อย.
- การขอรับรองมาตรฐานกลุ่มผู้ผลิตสินค้า เช่น โอท็อป
- การส่งตรวจรับรองความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ สินค้า

๔. การพัฒนาแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

จากศักยภาพในการประกอบการรายบุคคล จะเห็นว่าผู้ประกอบการรุ่นใหม่เริ่มมีเป้าหมายและแนวทางในการทำกิจกรรมร่วมกันที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยนำศักยภาพที่มีอยู่เดิมทั้งของตัวบุคคล และศักยภาพของสวนเกษตรของแต่ละคน โดยทีมวิจัยต่างก็คิดว่าเกษตรกรควรมีการเปิดพื้นที่เพื่อ

เป็นสถานที่ต้อนรับบุคคลผู้สนใจเรียนรู้วิถีเกษตรกรรม โดยมีได้จำกัดเป็นเพียงสถานที่เพื่อศึกษาดูงาน ผู้ที่สนใจเรื่องการเกษตรสามารถมาเยี่ยมชมเพื่อเรียนรู้มาสัมผัสวิถีชีวิตชุมชน ชนบท มาสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ เพื่อการพักผ่อน ผ่อนคลาย หรือการมาเรียนรู้การผลิตอาหารปลอดภัยและอาหารพื้นบ้านก็ย่อมเป็นได้ ทั้งนี้เป็นการสอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประเทศไทย โดยสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยววิถีชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งบริบทของชุมชนและสถานที่ต่างๆย่อมมีอัตลักษณ์และมีความน่าสนใจที่แตกต่างกัน โดยสภาพวิถีการดำเนินชีวิตแบบเกษตรกรรมของคนในท้องถิ่นเสมือนเป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวให้มาเยือนได้ นอกจากนี้ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถนำมาผสมผสานกันเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่เชื่อมโยงกันได้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๕) ซึ่งธัญพร สมาชิกทีมวิจัย ซึ่งก่อนหน้านี้จะมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้เคยทำงานเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว และพนักงานขายจิวเวอร์รี่ให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่จังหวัดภูเก็ตมาก่อน ธัญพรคิดว่าตนเองมีความสามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้ โดยในช่วงแรกเริ่มการชมสวนเกษตรและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกิจกรรมต่างๆด้านการเกษตรเช่น การลงแขกดำนา เกี่ยวข้าว เป็นต้น นอกจากนี้การนำเสนอเรื่องวัฒนธรรมอาหารของท้องถิ่น ที่ทำมาจากผักและผลไม้พื้นบ้าน อย่างที่บ้านนาขาม ของพ่อสวาทซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องการหมักสาโทพื้นบ้านและอ่อม ปาณิสดา บุตรสาวได้เป็นตัวกลางในการจัดหาวัตถุดิบผักและผลไม้พื้นบ้านเพื่อส่งต่อไปยังเชฟของโรงแรมและร้านอาหารเพื่อสุขภาพ ในหัวเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพฯ เชียงใหม่ อุตรธานี เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ได้รับความสนใจจากเชฟและผู้บริโภคเป็นอย่างยิ่ง โดยเชฟทำอาหารเหล่านั้นต่างมีเป้าประสงค์เพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุ์พืชผัก ผลไม้พื้นบ้านด้วยเช่นกัน จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ บางสิ่งบางอย่างคนรุ่นใหม่ก็อาจจะไม่รู้จักและไม่เคยพบเห็นก็เป็นได้ สิ่งเหล่านี้จะเป็นการเกื้อหนุนให้ชุมชน ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งที่ตัวเองมี การท่องเที่ยวในลักษณะนี้จะเป็นการช่วยฟื้นฟูอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ของแต่ละท้องถิ่นเอาไว้ได้ นอกจากนี้แล้วการท่องเที่ยววิถีชุมชน ยังเป็นเสมือนการชักจูงให้นักท่องเที่ยว นำเงินมาใช้จ่ายใช้สอยกับชุมชน เป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นหรือชุมชน โดยปู จงรักษ์ ทีมวิจัยซึ่งในอดีตเคยไปใช้ชีวิตอยู่ที่ประเทศอังกฤษนานกว่า 6 ปี การไปใช้ชีวิตในต่างแดนเป็นเวลานานทำให้ปู เห็นคุณค่าของท้องถิ่น ชนบทบ้านเกิดของตนเอง และสามารถมองออกได้ว่าความธรรมดาๆของท้องถิ่นชนบทเหล่านี้ กลับเป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ เป็นเสน่ห์และสามารถสร้างความประทับใจให้กับผู้ที่อยู่ต่างถิ่น ที่ใช้ชีวิตไกลห่าง ความเป็นชนบท รวมถึงนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้ ซึ่งปูเองตั้งใจจะพัฒนาตัวเองไปสู่การเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยว โดยมีการจัดกิจกรรมเวิร์คช็อป การทำนาด้วยพิธีการแบบโบราณ ด้วยการทำขวัญข้าว, การปลูกผักอินทรีย์, การปั้นดินเซรามิก, การวาดภาพสีน้ำ และกิจกรรมอื่นๆ เป็นต้น ทางด้านปุ้มเจียรนัย ทีมวิจัย ซึ่งเป็นเจ้าของศูนย์เรียนรู้วิถีการเกษตรธรรมชาติไร่ราชธา ซึ่งการเป็นศูนย์เรียนรู้ทำให้มีผู้เข้ามาที่สวนเป็นประจำ แม้จะเป็นการมาอบรมแต่ก็อาจถือได้ว่าเป็นการให้บริการท่องเที่ยววิถีเกษตรในอีกรูปแบบหนึ่ง นอกจากนี้แล้ว ปุ้มยังเป็นผู้ประกอบการแปรรูปมะม่วงกวนสูตรธรรมชาติ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ที่สืบทอดภูมิปัญญานี้มาจากคุณแม่กิจการจำหน่ายมะม่วงกวนได้รับการตอบรับที่ดีจากผู้บริโภคเป็นอย่างยิ่งโดยมีการวางจำหน่ายที่ห้างเซ็นโตซ่า ร้านขายสินค้าอุปโภคบริโภคและจำหน่ายเองที่ตลาดนัดทุกวันในจังหวัดขอนแก่น และมักจะมีผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้ทั้งเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์

และการแปรรูปมะม่วงกวน ที่ไรราชธาตุอยู่เสมอ นับได้ว่าเป็นน่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ในอีกรูปแบบหนึ่ง

วนพรรณ การ์เด็นเป็นสถานที่หนึ่งที่เคยได้รับการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหรือ ททท. โดยการนำสื่อหนังสือพิมพ์ และเพจการท่องเที่ยวของเน็ตไอดอล ต่างๆมาทำคอนเท้น โปรโมทเช่น เรไร รายวัน เพจท่องเที่ยว เที่ยวไทยเทห์ เป็นต้น ทำให้มีผู้สนใจติดต่อขอเข้ามาเยี่ยมชมเป็นประจำ นอกจากนั้นและวนพรรณ การ์เด็นยังเป็นสถานที่สำหรับศึกษาดูงานสำหรับบุคคลผู้สนใจและแบบเป็นหมู่คณะ จึงมักมีผู้เข้ามาใช้บริการอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ในบริบทพื้นที่ของวนพรรณ การ์เด็น ได้มีบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชนบ้านที่ไปสู่โครงการธนาคารต้นไม้บ้านท่าลี่ และมีผลงานเชิงประจักษ์ในการขายคาร์บอนเครดิตให้กับองค์กรบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจกโลกหรือ กบอ.สิ่งทีวนพรรณได้ทำร่วมกับชุมชนจึงนำไปสู่การเป็นศูนย์บริการข้อมูลท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์บ้านท่าลี่ และชุมชนบ้านพักโฮมสเตย์ที่ให้บริการอบรมศึกษาดูงานในส่วนของการบริหารจัดการชุมชนด้วย การท่องเที่ยวจึงเป็นรายได้เสริม ทำให้วนพรรณ สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปให้กับนักท่องเที่ยวผู้เข้ามาเยี่ยมชมได้ แต่ถึงแม้วนพรรณ การ์เด็นจะเน้นหนักไปทางกิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการทำเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นหลัก ซึ่งก็ถือว่าเป็นงานการให้บริการที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยววิถีชุมชนอย่างยิ่ง การเตรียมสถานที่ให้สวยงาม การอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้เข้ามาเยี่ยมชม การบริการอาหารหลัก อาหารว่างและเครื่องดื่ม ล้วนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการให้บริการ โดยแขกและออย เจ้าของวนพรรณ การ์เด็นมีเป้าหมายอยากเป็นสถานที่ที่จะสื่อสารให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้และสัมผัสคุณค่าของการปลูกป่าและการสร้างระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์ การสร้างการรับรู้ในลักษณะนี้ สถานที่จึงต้องมีความสุนทรีย์บำบัด สัมผัสเข้าถึงพลังบริสุทธิ์จากธรรมชาติ ที่จะสามารถเยียวยาจิตใจของผู้เข้ามาเยือนได้ จึงทำให้เกิดการร่วมพัฒนาศักยภาพโดยการจัดทำเส้นทางทดลองการท่องเที่ยว เพื่อประเมินความพร้อมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ในเครือข่ายผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์จังหวัดขอนแก่น ที่กลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่เพื่อเป็นการประเมินศักยภาพของแต่ละพื้นที่ของกลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ จำนวน ๓ พื้นที่ ดังนี้

๑. แหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ บ้านพ่อสวาท อุฮาด บ้านโนนหนองลาด อ.น้ำพอง

๒. สวนเกษตรมีกิน ต.จระเข้ อ.หนองเรือ

๓. สวนเกษตรอินทรีย์ทฤษฎีใหม่ วนพรรณ การ์เด็น ต.บ้านกง อ.หนองเรือ

โดยกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ Young smart farmer จังหวัดมหาสารคามเป็นผู้เข้าร่วมทดลองการเดินทางและตอบแบบสอบถามประเมินในครั้งนี้จำนวน 10 ท่าน

ซึ่งผลการประเมินจากแบบสอบถามสรุปได้โดยรวม โดยประเมินจากหัวข้อในแบบสอบถามดังนี้

ความพร้อมด้านการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร ที่การประเมินออกมาอยู่ผลที่น่าพึงพอใจของสวนเกษตรมีกิน และ วนพรรณ การ์เด็น แต่ยังต้องมีการปรับปรุงหัวข้อในการเตรียมความพร้อมเพื่อการจัดการให้มีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของโครงสร้างในการจัดการองค์กรและแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ความพร้อมด้านการรับรองแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร ผลการประเมินความพร้อมที่ออกมาที่มีความพึงพอใจสูง สำหรับ สวนเกษตรมีกิน และ วนพรรณ การ์เดน ส่วนแหล่งเรียนรู้บ้านพ่อสวาท ยังต้องมีการปรับปรุงในเรื่องความพร้อมด้านการเดินทางและบุคลากรในการต้อนรับ

ความพร้อมด้านการบริการของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร ผลการประเมินความพร้อมที่ออกมาที่มีความพึงพอใจ ควรจะมีการพัฒนาในเรื่องของความหลากหลายของกิจกรรม การบริการพาหนะเดินทางในแหล่งท่องเที่ยว

ความพร้อมด้านการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยววิถีเกษตร ผลการประเมินความพร้อมที่ออกมาที่ควรปรับปรุง ในเรื่องของความหลากหลายของสถานที่ การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ

ความพร้อมด้านการจัดกิจกรรมและสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยว ผลการประเมินความพร้อมที่ออกมาที่พึงพอใจสูง

จากผลการประเมินความพร้อมโดยรวมถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่พึงพอใจ แต่มีอีกหลายหัวข้อที่ต้องทำการพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้เกิดความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากศักยภาพในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ขนาดพื้นที่ของแต่ละสถานที่ องค์ประกอบทางด้านการท่องเที่ยว ที่ยังเป็นส่วนหลักในการพัฒนาและปรับปรุง

กลุ่มผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์จึงได้จัดกิจกรรมทดลองการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาดูงานในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่จังหวัดเชียงใหม่ที่มีศักยภาพต่างๆ โดยรวมมีความพร้อมสูง

๔.๒ การทดลองปฏิบัติการท่องเที่ยววิถีชุมชนและวิถีเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ถือได้ว่าเป็นเมืองท่องเที่ยวอันดับต้นๆ ของประเทศไทย ที่มีสถานที่อันหลากหลายที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยว รวมไปถึงผู้ประกอบการที่มีศักยภาพ ความพร้อมในหลายๆ ด้านในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีสถานที่ดังนี้

๑. โฮมสเตย์บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านเล็กๆ ที่อยู่ท่ามกลางป่าและภูเขา มีลำธารจากน้ำตกไหลผ่านหมู่บ้าน เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมา โดยที่พักส่วนใหญ่จะเป็นโฮมสเตย์ของชาวบ้าน

๒. โฮมสเตย์บ้านปางห้วยลาน ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ในบรรยากาศชนบท อยู่ในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ห้วยลาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่มีอ่างเก็บน้ำ และอยู่ใกล้อุทยานแห่งชาติแม่ออนและยอดดอยงัม

๓. ตลาดจริงใจมาร์เก็ต อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นตลาดชุมชนในเมืองเชียงใหม่ที่เน้นผลผลิตที่ปลอดภัยและมีคุณภาพ เป็นตลาดที่มีสินค้าหลากหลาย มีการจัดการผู้ขายอย่างเป็นระบบและมีการตรวจสอบสารเคมีในพืชที่มาขายเป็นประจำ

๔. เกษตรกรรุ่นใหม่ ทาปันรักษ์ เว็คชอปแอนด์ฟาร์มสเตย์ ตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เป็นร้านอาหารและฟาร์มสเตย์ออร์แกนิกส์ อาหารขึ้นชื่อคือ พืชชาเตาดิน พร้อมด้วยกิจกรรมการเรียนรู้การทำอาหาร

โดยใช้การประเมินแบบสอบถามชุดเดียวกับการทดลองการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ขอนแก่น เพื่อประเมินความพร้อมและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งได้ผลการประเมินจากกลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่ได้เดินทางไปอยู่ในผลที่มีความพร้อมและศักยภาพสูง ด้วย

ความพร้อมในด้านพื้นที่ การจัดการที่การวางแผนเป็นอย่างดี ความน่าดึงดูดใจ กิจกรรมที่หลากหลาย รวมไปถึงประสบการณ์ในการท่องเที่ยวที่ประทับใจเป็นอย่างมาก

การทดลองปฏิบัติการท่องเที่ยววิถีชุมชนและวิถีเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ทำให้กลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ได้นำมาประเมิน และวิเคราะห์เพื่อที่จะนำมาพัฒนาศักยภาพของตนเองและพื้นที่เพื่อให้เกิดความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ต่อไป

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย บทเรียนสำคัญและข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดขอนแก่น” ในครั้งนี้ ทีมวิจัยได้มีการนำเสนอบทสรุป บทเรียนสำคัญ และข้อเสนอแนะ

๑. สรุปผลการวิจัย

๑.๑ สถานการณ์การทำเกษตรอินทรีย์และการประกอบการของเกษตรกรรุ่นใหม่ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

พัฒนาการความเป็นมาของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการทำเกษตรอินทรีย์สามารถแบ่งออกเป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคก่อนการทำเกษตรอินทรีย์ โดยเกษตรกรคนรุ่นใหม่ ได้ประกอบอาชีพของตนเองตามที่ได้ร่ำเรียนมา หรือตามประสบการณ์และความถนัด เช่น นักพัฒนา ผู้ช่วยวิจัย นักวิเคราะห์ รับราชการครู เจ้าหน้าที่การเงิน พนักงานขาย ประชาสัมพันธ์ ผู้จัดการร้านอาหาร ไกด์นำเที่ยว ธุรกิจส่วนตัว ช่างก่อสร้าง และพนักงานโรงงาน ยุคปรับเปลี่ยนเข้าสู่การทำเกษตรอินทรีย์ มีการเตรียมความพร้อมและปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อเข้าสู่การทำเกษตรอินทรีย์ โดยการหาประสบการณ์ทำงานเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ การเรียนรู้ศึกษา โดยการอบรมและทดลองปฏิบัติ และยุคการทำเกษตรอินทรีย์ มีเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ทำเกษตรอินทรีย์ ๘ ราย ซึ่งแบ่งเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ ทำเกษตรอินทรีย์จนสำเร็จและสามารถยกระดับตนเองเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ มีจำนวน ๕ ราย กลุ่มที่ ๒ ทำเกษตรอินทรีย์จนสำเร็จและกำลังยกระดับตนเองเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ มีจำนวน ๑ ราย กลุ่มที่ ๓ กำลังปรับเปลี่ยนเข้าสู่การทำเกษตรอินทรีย์ มีจำนวน ๒ ราย

สาเหตุและปัจจัยในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรรุ่นใหม่ที่ทำเกษตรอินทรีย์ โดยเกษตรกรคนรุ่นใหม่ได้มีการใช้ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะที่เคยสะสมมาในอดีตมาปรับใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์และพัฒนาตัวเองเพื่อมาเป็นผู้ประกอบการ การมีปัจจัยพื้นฐานทางการเกษตร ที่ดิน เครื่องมือ ปัจจัยการผลิตที่เอื้อต่อการทำเกษตรอินทรีย์รวมถึงการหาช่องทางสู่พื้นที่การทำเกษตร ทศนะคติส่วนตัวที่ดีเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ นโยบายของรัฐและเอกชน ที่ผลักดันให้เกิดการปฏิบัติการในเชิงพื้นที่ ครอบคลุมสนับสนุน และเพื่อนในกลุ่มเกษตรกรคนรุ่นใหม่ที่เป็นกลุ่มสนับสนุนปรึกษา ร่วมมือกันในการทำเกษตรอินทรีย์

ทำให้เห็นลักษณะความเป็นผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ ที่มีการนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ก่อนการเข้าสู่ระบบเกษตรและการศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมมาปรับใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ การเข้าสู่การศึกษาอบรมหลักสูตรต่างๆ ด้านเกษตรอินทรีย์ การเป็นผู้ประกอบการ มีการเชื่อมโยงและเข้าร่วมโครงการกับหน่วยงาน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนการผลิตและการตลาด มีการวางแผนการลงทุน มีการวางแผนการผลิต การจัดการผลผลิต วางแผนตลาดและการจัดจำหน่าย ที่เป็นระบบ

กิจกรรมของผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ ทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์แบบใหม่ 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ ๑ การสร้างความสัมพันธ์กับคนรอบข้างในกระบวนการผลิต

ส่งเสริมการรวมกลุ่มชาวบ้าน เพื่อทำโครงการธนาคารต้นไม้ ส่งเสริมการให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีการถ่ายทอดความรู้เรื่อง การผลิตแบบอินทรีย์ หรือการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์ เป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน ส่วนที่ ๒ การสร้างเครือข่ายสัมพันธ์กับรัฐและเอกชน การสมัครเข้าร่วมตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น เพื่อนำสินค้าเกษตรอินทรีย์ไปจำหน่าย สมัครเข้าร่วมเป็นผู้ประกอบการโอท็อปสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น เพื่อมาช่วยเหลือพัฒนาผลิตภัณฑ์ การร่วมมือกับสำนักงานพาณิชย์จังหวัดขอนแก่น เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าว สบู่ข้าวไรเบอรี่ เข้าร่วมอบรมกับศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจมหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อพัฒนาศักยภาพในการผลิตผลิตภัณฑ์โอท็อปให้ได้ 4 ดาว และร่วมมือกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เพื่อร่วมโครงการธนาคารต้นไม้ ส่วนที่ ๓ การสร้างเครือข่ายในระดับสังคมที่สัมพันธ์กันผ่านการสื่อสาร โดยการอาศัยพื้นที่กลางอย่าง ศูนย์เรียนรู้ เป็นพื้นที่ในการขยายผลเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ แลกเปลี่ยนผลผลิต และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสมาชิกเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยอาศัยพื้นที่กลาง คือ ตลาดนัดสีเขียวขอนแก่น

๑.๒ ผู้ประกอบการเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับปัจเจกบุคคล ด้านปัจจัย เงื่อนไข ต้นทุนทางสังคมและอื่นๆ ที่มีส่วนเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการทำเกษตรกรรมอินทรีย์

เกษตรกรผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์มีภูมิหลังที่มา การศึกษา ตลอดจนความรู้และความเชี่ยวชาญประสบการณ์ที่แตกต่างกัน อาทิเช่น ผู้นำเที่ยว (ไกด์) ของบริษัททัวร์, นักพัฒนาส่งเสริมการเกษตร, พนักงานขาย (ดีเทลยา), รัฐบาลการครู, ธุรกิจก่อสร้าง, พนักงานในโรงงาน และผู้จัดการร้านอาหารในต่างประเทศ เป็นต้น รวมไปถึงจนถึงความหลากหลายของระดับการศึกษาและคุณวุฒิที่จบตั้งแต่มัธยมต้น ไปจนถึงระดับปริญญาโท

ด้วยภูมิหลังดังกล่าว ผู้ประกอบการฯ จึงมีวิธีคิดในการดำเนินธุรกิจที่แตกต่างกัน อันเป็นไปตามความเชี่ยวชาญของแต่ละคน ยกตัวอย่างเช่น ผู้ที่เชี่ยวชาญด้านการขายและมีรสนิยมส่วนตัวที่ชื่นชอบในเครื่องสำอางค์สมุนไพรดงวนพรรณการ์เด็น ก็ได้พัฒนาตนเองเป็นผู้ประกอบการผลิตสินค้าดังกล่าว หรือกรณีของสวนเกษตรมีกิน (MeKin de Farmily) ที่ปัจจุบันพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นตลาดต่างชาติ ก็เนื่องด้วยศักยภาพส่วนตัวทางด้านภาษาและความมีใจรักในงานบริการ กรณีของศูนย์เรียนรู้วิถีธรรมชาติไร่ราชธา เมื่อว่างเว้นจากการฝึกอบรมและรับคณะศึกษาดูงาน ก็มีการแปรรูปมะม่วงเป็นมะม่วงกวนและไปสู่การเป็นผู้ประกอบการโอท็อปและการขอรับรองมาตรฐานด้านอาหารต่างๆ เช่น ออย.และ ฮาลาล เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการทั้ง ด้านพัฒนาตัวสินค้า และบริการ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาวิจัยนี้ก็พบว่า “ระดับของการศึกษามีได้เป็นอุปสรรค” หรือเป็นตัวขัดขวางความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการฯ หากแต่ขึ้นอยู่กับความตั้งใจที่มุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง เนื่องจากการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์นี้ เสมือนหนึ่งกับการเริ่มต้นนับหนึ่งใหม่ของแต่ละบุคคล รวมไปถึงจนถึงช่องทางการพัฒนาอบรมเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมมีความหลากหลายมาก ดังนั้นการแสวงหาความรู้เพื่อนำมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินธุรกิจจึงขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนบุคคลว่ามีความขยันและมุ่งมั่นตั้งใจมากน้อยเพียงใด ซึ่งในกลุ่มของเกษตรกรที่เป็นกรณีศึกษานี้ถือว่าเป็นคนที่มุ่งมั่นและแสวงหาความรู้ ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความรู้ต่อกันอยู่เสมอ

ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะ ที่เคยสะสมมาในอดีตมาปรับใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ มีปัจจัยการผลิตที่เอื้อต่อการทำเกษตรอินทรีย์ นโยบายของรัฐและเอกชนผลักดันให้เกิดการปฏิบัติการในเชิงพื้นที่ ครอบคลุมเป็นแรงงานสำคัญในการช่วยผลิต ดูแล รักษา จัดการผลผลิต เพื่อนในกลุ่มเกษตรกรคนรุ่นใหม่ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และแลกเปลี่ยนผลผลิตเกษตรอินทรีย์ เมื่อขาดแคลนผลผลิตหรือมีปริมาณการสั่งซื้อจำนวนมาก รวมถึงมีตลาดจำหน่ายสินค้าอินทรีย์ที่หลากหลายไว้มอบรับผลผลิต และมีการสื่อสารสาธารณะ โดยการใช้ช่องทางสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อโทรทัศน์ การออกงานแสดงสินค้า และการนำเสนอข้อมูลตามเวทีสาธารณะ

ส่วนปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ สภาพอากาศและฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลง ความแห้งแล้งในบางปี และน้ำท่วมหลากในบางครั้ง ทำให้พืชผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย และราคาพืชผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ รวมถึงพ่อแม่ยังไม่ยอมรับในการทำเกษตรอินทรีย์ และมีหน่วยงานรัฐระดับท้องถิ่นยังไม่ให้การสนับสนุน เน้นมุ่งการแสวงหาผลประโยชน์จากการรวมกลุ่มของเกษตรกร

๑.๓ ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

๑. ระดับแห่งความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์

จากกรณีศึกษาทั้งหมด ๙ ราย แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ทำเกษตรอินทรีย์จนสำเร็จและสามารถยกระดับตนเองเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ มีจำนวน ๖ ราย กลุ่มที่ ๒ กลุ่มที่ยังทำเกษตรอินทรีย์แต่ยังไม่ได้ยกระดับตนเองเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ มีจำนวน ๑ ราย และกลุ่มที่ ๓ เปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น

๒. การวางเป้าหมายสูงสุดที่เหมือนและแตกต่างกัน

สำหรับในกรณีที่ทำเกษตรอินทรีย์จนสำเร็จและยกฐานะตนเองเป็นผู้ประกอบการได้นั้น เกือบทั้งหมดมองไปสู่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Organic Tourism) โดยที่มีการเชื่อมโยงกันกับเครือข่ายเพื่อให้เป็นจุดหมายการเดินทาง (Destination) สำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการความหลากหลาย ทั้งนี้ การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้นั้นจะต้องมีการพัฒนาทั้งในส่วนของพื้นที่ (Landscape) และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product) เพื่อให้เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว

ทั้งนี้ ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนานั้นเป้าหมายคือการทำให้เป็นสินค้าท้องถิ่น (Local Brand) ที่สามารถก้าวไปสู่ระดับมาตรฐานนานาชาติ (International Standard) ได้ ยกตัวอย่างเช่น วนพรรณ การ์เด็น ที่ปัจจุบันผลิตเครื่องสำอางค์ภายใต้แบรนด์ของตนเอง และมีการรับจ้างผลิตให้ลูกค้าผู้ประกอบการหลายราย และนอกเหนือจากนั้น ยังมีการพยายามนำสินค้าเพื่อตลาดต่างประเทศเป็นต้น หรือ กรณีของสวนเกษตรมีกิน ที่ต้องการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น ที่หากใครมาจังหวัดขอนแก่นแล้วจะต้องมาที่นี่ให้ได้

๓. ศักยภาพ ต้นทุน และปัจจัยเงื่อนไขที่เกื้อหนุนในการทำเกษตรอินทรีย์

จากกรณีศึกษาดังที่กล่าวมาที่พบว่า ผู้ประกอบการฯ แต่ละคนนั้น มีศักยภาพ ต้นทุน ความต้องการและเป้าหมายที่แตกต่างกัน นั้น พอจะสรุปมูลเหตุแห่งความสำเร็จ หรือ ไม่สำเร็จได้ดังต่อไปนี้

(๑) ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

(๑.๑) ศักยภาพและต้นทุนส่วนบุคคล จากบทสรุปของการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาหรือเพศสภาพของผู้ประกอบการ “มิได้” มีส่วนสำคัญในความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของผู้ประกอบการฯ หากแต่ปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จของผู้ประกอบการฯ มีดังนี้

- มีการพัฒนาตนเองโดยการแสวงหาความรู้และปรับปรุงตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอ
- มีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจนและมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ทั้งในเชิงการผลิต การแปรรูป และการจัดจำหน่าย
- มีการวางแผนจัดการด้านการเงินที่ดี
- ทนทุกข์และไม่มีภาระหนี้
- มีความแน่วแน่และอดทนสูง
- มีต้นทุนทางสังคมอื่นๆ เช่น มีคนรู้จักมาก ทำให้มีช่องทางการตลาดใหม่ๆ เสมอ
- ชุมชนที่อยู่อาศัยเอื้ออำนวย
- มีใจรักและความมุ่งมั่นในงานที่ทำ
- มีต้นแบบผู้เป็นแรงบันดาลใจที่ดี
- มีสังคมและเครือข่ายที่มีเป้าหมายสอดคล้องกัน
- ความกล้ากระทำในสิ่งที่แตกต่าง
- ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง

(๑.๒) ปัจจัยเกื้อหนุนอื่นๆ กล่าวคือ ปัจจัยภายนอกที่หนุนเสริมให้การทำเกษตรอินทรีย์และการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์เป็นไปอย่างสำเร็จ อาทิเช่น

- นโยบายของรัฐบาล ที่ส่งเสริมให้มีการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ และการแปรรูปสินค้าเกษตรอินทรีย์ ผ่านมาในรูปแบบของการอบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการ ที่เพิ่มพูนความรู้และโอกาสทางการตลาดให้กับผู้ประกอบการ
- กระแสการบริโภคสินค้าเพื่อสุขภาพ ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น รวมถึงมีการให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ที่มากขึ้น
- ทิศทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ที่ทุกคนอยากมีประสบการณ์ในการใกล้ชิดธรรมชาติและเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ โดยที่ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวนั้นจะได้รับการเห็นคุณค่าและดูแลรักษาทั้งจากผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ชุมชน และนักท่องเที่ยว (Sustainable Tourism)

(๒) ปัจจัยและเงื่อนไขที่ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ

จากกรณีศึกษาในงานวิจัย พบว่า เงื่อนไขที่ทำให้การทำเกษตรอินทรีย์และการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ยังไม่สำเร็จ ได้แก่

(๒.๑) ปัจจัยทางด้านครอบครัว เช่น กรณีของ ศิริพร ใจหยุด ที่พ่อแม่ยังไม่ยอมรับในการทำเกษตรอินทรีย์ ส่งผลให้ศิริพร ไม่สามารถก้าวเข้ามาเป็นผู้ประกอบการได้ฯ แม้ว่าจะมีโอกาสในการเชื่อมทางการตลาดกับตลาดเขียวขอนแก่น (Khonkaen Green Market) ก็ตาม

(๒.๒) ปัจจัยทางด้านภัยธรรมชาติ กล่าวคือ สภาพอากาศและฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลง อันมีผลต่อความแห้งแล้งในบางปี หรือกรณีน้ำท่วมหลากในบางครั้งทำให้พืชผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย และราคาพืชผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ดังเช่นปลายปี ๒๕๖๐ ที่มีผลเสียหายอย่างหนักต่อฟาร์มไก่ไข่อินทรีย์ของ เดชาฟาร์ม (เดชา ต้นกันยา) ส่งผลให้การประกอบการต้องเริ่มนับหนึ่งใหม่อีกครั้ง (หากแต่เดชา เป็นคนอดทนและมีความตั้งใจแน่วแน่ กอปรกับครอบครัวสนับสนุน ทำให้ก้าวข้ามผ่านปัญหาด้านภัยธรรมชาตินี้ไปได้)

จะเห็นว่า การพัฒนาศักยภาพรายบุคคลในกลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ได้เน้นการพัฒนาตนเองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรอินทรีย์และการเป็นผู้ประกอบการที่จะประสบความสำเร็จ โดยการใช้เรียนรู้ การเข้าอบรมในหลักสูตรที่หน่วยงาน องค์กร ภาครัฐและเอกชนได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ที่ทำเกษตรอินทรีย์ผู้ที่จะเป็นผู้ประกอบการได้เข้ามาเรียนรู้ ซึ่งกลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ได้เลือกหลักสูตรและหัวข้อการอบรมตามสิ่งที่ตัวเองต้องการ เนื่องจากปัจจัยพื้นฐานความรู้ที่มี ความพร้อมในการลงมือทำ ปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ เป้าหมายของการทำเกษตรและการเป็นผู้ประกอบการที่ต่างกัน เช่น การมีเป้าหมายในการทำสินค้าแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตร การเป็นผู้จำหน่ายสินค้าทางการเกษตร การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ฯ ทำให้การพัฒนาศักยภาพของตนเองในการเลือกหลักสูตรการอบรม เรียนรู้ ต้องเหมาะสมกับสิ่งที่ผู้ประกอบการรุ่นใหม่จะสามารถนำมาใช้ในการลงมือปฏิบัติของตนเองได้และให้ประสบผลสำเร็จ

อีกปัจจัยที่ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ใช้เป็นแนวทางและเป็นส่วนที่มีการสนับสนุนให้สามารถเป็นผู้ประกอบการได้คือ การเชื่อมโยง การมีส่วนร่วมกับหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐและเอกชน ที่สนับสนุนในเรื่องที่ผู้ประกอบการรุ่นใหม่ทำอยู่ เช่น การเข้าร่วมโครงการพัฒนามาตรฐานสินค้า การเข้าร่วมโครงการพัฒนาและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว โครงการพัฒนาการผลิต การแปรรูป และผลิตภัณฑ์ ซึ่งในแต่ละโครงการความร่วมมือก็จะมุ่งประเด็นที่แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

กล่าวโดยสรุป กระบวนการพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย ประการแรก การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ผ่านสื่อดิจิทัลต่างๆ เช่น เว็บไซต์ของหน่วยงานทางการศึกษาวิจัยและการศึกษา, เฟสบุ๊ค ฯลฯ ประการที่สอง การไปพบผู้รู้หรือปราชญ์ ซึ่งจะทำให้ได้รับการแบ่งปันประสบการณ์จากผู้ปฏิบัติโดยตรง ในกรณีนี้โดยส่วนมากแล้วจะเป็นการพัฒนาในด้านการผลิตและแปรรูปสินค้า ประการที่สาม การแบ่งปันข้อมูลข่าวสารในระหว่างเพื่อนและเครือข่าย ซึ่งเป็นการกระจายความรู้ในรูปแบบที่ง่ายตายที่สุด ที่สำคัญนับว่าเป็นการสร้างเชื่อมโยงโดยธรรมชาติ และประการที่สี่ การเข้าอบรมหรือสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ที่ส่วนราชการหรือหน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น ซึ่งในปัจจุบันพบว่าหน่วยงานต่างๆ ก็ได้ให้ความสำคัญกับผู้ประกอบการด้านการเกษตรมากขึ้น มีการจัดอบรมให้ความรู้ทั้งในด้านการแปรรูปโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ เข้ามาดำเนินการ และการอบรมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ การวางแผนการผลิต การพัฒนามาตรฐานการผลิต การจัดทำบัญชี และการทำการตลาด เป็นต้น

๑.๔ ๔. การพัฒนาแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการรุ่นใหม่รายกลุ่มที่มีกิจกรรมร่วมกันในการทดลองทำเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์เพื่อประเมินความพร้อมในด้านต่างๆ ที่จะนำมาปรับปรุงพัฒนา เพื่อให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งผลการประเมินจากผู้ที่เกี่ยวข้องในกิจกรรม โดยมีสถานที่แหล่งท่องเที่ยวของเครือข่ายผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ๓ แห่งด้วยกันคือ แหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ บ้านพ่สวาท อุบฮาด อ.น้ำพอง สวนเกษตรมีกิน อ.หนองเรือ สวนเกษตรอินทรีย์ทฤษฎีใหม่ วนพรรณ การ์เดน อ.หนองเรือ ที่ได้ผลการประเมินออกมาอยู่ในเกณฑ์ที่มีความพึงพอใจในความพร้อมของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอินทรีย์

แต่ยังมีอีกหลายๆ ด้านที่ต้องปรับปรุงและพัฒนาให้มีความพร้อมมากขึ้น เช่น เรื่องการจัดการโครงสร้างพื้นที่ เส้นทางเดินทาง ความพร้อมในด้านที่พัก ความหลากหลายของกิจกรรม และสถานที่ ระบบสาธารณูปโภคภายใน ความเป็นจริงแท้ในวัฒนธรรม วิถีชีวิตของอีสาน การประชาสัมพันธ์สถานที่ ฯ ดังนั้นกลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่จึงได้จัดกิจกรรมท่องเที่ยววิถีชุมชนและวิถีเกษตรที่จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาและดูงานในแหล่งท่องเที่ยวของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ โดยมีสถานที่ในการเดินทางไปดูงานท่องเที่ยว ๔ แห่ง คือ ๑.โฮมสเตย์บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน ๒.โฮมสเตย์บ้านปางห้วยลาน ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง ๓.ตลาดจริงใจมาร์เก็ต อำเภอเมือง และ ๔.เกษตรกรรุ่นใหม่ ทาปันรักษ์ เวิร์คช็อปแอนด์ฟาร์มสเตย์ ตำบลทาสบเส้า อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ซึ่งการทดลองปฏิบัติการท่องเที่ยววิถีชุมชนและวิถีเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ทำให้กลุ่มผู้ประกอบการรุ่นใหม่ได้ประเมินความพร้อมว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีความพร้อมและศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวสูง เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม ภูมิประเทศที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว สภาพอากาศที่เหมาะสมแก่การทำเกษตร ที่พัก และการพักผ่อน รวมไปถึงปริมาณของนักท่องเที่ยวที่มีมาก ทำให้ต้องมีการเตรียมความพร้อมให้ดี เพราะแหล่งท่องเที่ยวผู้ประกอบการนั้นมีอยู่มากจึงทำให้เกิดการแข่งขันของผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้มีศักยภาพความพร้อมที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ

โดยสรุป จากสมมุติฐานเชิงบวกของงานวิจัยที่ว่า การรวมกลุ่มของคนที่มีประสบการณ์หลากหลายหรือมีความถนัดเชี่ยวชาญที่แตกต่างกันจะทำให้สามารถจัดสรรแบ่งหน้าที่ในการพัฒนา กลุ่มเพื่อช่วยเหลือกัน เช่น มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการจัดการพื้นที่การเกษตร การแปรรูปผลผลิตและต่อยอดด้วยนวัตกรรมต่างๆ การบริหารจัดการและการทำการตลาด เป็นต้น ซึ่งในงานศึกษาวิจัยครั้งนี้ สรุปกระบวนการสร้างเครือข่ายได้ดังต่อไปนี้

(๑) การสร้างเครือข่ายเพื่อแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ และแนวคิด กล่าวคือ เป็นการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน ประสบการณ์ในการประกอบกิจการ งานต่างๆ ของตนเองกับเพื่อนหรือกัลยาณมิตรที่อยู่ในเครือข่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาที่พบเจอในทางปฏิบัติ ที่ผู้อื่นหากทำตามแนวทางนี้จะต้องเจอเช่นเดียวกัน ซึ่งก็จะป้องกันความเสียหายไม่ให้เกิดกับเพื่อนคนอื่นๆ ได้ อาทิ สวนเกษตรมีกิน แบ่งปันประสบการณ์ปัญหาด้านการจัดการการท่องเที่ยว หรือข้อผิดพลาดในการประเมินสถานการณ์และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น หรือ “ข้าวธัญพร” แบ่งปันประสบการณ์การออกงานเพื่อจำหน่ายสินค้าว่างานใดคุ้มค่ากับการไป เป็นต้น

(๒) การสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากรหรือการเป็นคู่ค้าพันธมิตร ดังเช่นกรณีของ “ข้าวธัญพร” กับ “ไร่ราชธา” ที่มีการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบแปรรูป (มะม่วง) หรือ กรณีของวนพรรณ ที่ต้องการสมุนไพรสำหรับทำเครื่องสำอางก็มีการหาวัตถุดิบจากเครือข่าย เป็นต้น

(๓) การสร้างเครือข่ายเพื่อขยายโอกาสและช่องทางการตลาด ดังคำกล่าวที่ว่า “ไปคนเดียวไปได้ดี..ไปเป็นทีมไปได้ไกล” ในกรณีศึกษาก็เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การหาโอกาสทางการตลาดใหม่ๆ ซึ่งต้องยอมรับว่า ตลาดและพฤติกรรมของผู้บริโภคนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น เมื่อมีการทำงานเป็นทีมก็ทำให้เกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งคณะผู้วิจัยเองมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับตลาดเขียวขอนแก่น ซึ่งเป็นตลาดที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ ทำให้มีช่องทางการจำหน่ายสินค้า และการเข้าถึงผู้บริโภคกลุ่มต่างๆ มากขึ้น

(๔) การสร้างเครือข่ายเพื่อจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยวในอนาคต ดังกล่าวมาในเบื้องต้นว่า เกือบทั้งหมดของคณะผู้วิจัยมองเป้าหมายของการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ที่สามารถจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเองได้ อย่างไรก็ตาม หากมองในเชิงความต้องการของนักท่องเที่ยวแล้ว การทำเป็นเส้นทางเชื่อมโยงจากฟาร์มหนึ่งไปยังฟาร์มหนึ่ง น่าจะสร้างแรงดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยวมากกว่าการเที่ยวในจุดเดียว ซึ่งนอกจากในแง่ของพื้นที่ที่แตกต่างกันแล้ว กิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายตามความชำนาญเฉพาะของผู้ประกอบการฯ แต่ละคน ก็จะเป็นจุดขายที่สำคัญอีกด้วย

(๕) การสร้างเครือข่ายเพื่อขยายเครือข่าย ความเข้มแข็งเฉพาะบุคคลของคณะผู้วิจัยในโครงการนี้ ทำให้แต่ละคนมีทั้งเครือข่ายผู้ผลิต มีกลุ่มลูกค้า และตลาดเฉพาะของตนเอง ดังนั้น การเชื่อมโยงระหว่างกันจึงขยายไปสู่เครือข่ายที่ใหญ่มากขึ้น ทำให้ลดข้อจำกัดของจำนวนสินค้าที่อาจไม่เพียงพอต่อผู้บริโภค หรือแม้กระทั่ง การเชื่อมไปสู่กลุ่มลูกค้าใหม่ๆ ของแต่ละคน อาทิเช่น กลุ่มลูกค้าที่มาเที่ยวที่สวนเกษตรมีกิน ก็อาจซื้อสินค้าของข้าวธัญพร ไร่ราชธา และวนพรรณที่นำมาฝากจำหน่ายที่สวน เป็นต้น

วิธีการและรูปแบบในการสร้างเครือข่ายเป็นไปในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ คือ มีการพบปะพูดคุย ไปมาหาสู่กัน และแลกเปลี่ยนสินค้ากันเท่านั้น ดังนั้น จึงมิได้มีการบวกรวมการการจัดตั้งในลักษณะองค์กร หรือรูปแบบที่เป็นทางการแต่ประการใด โดยในส่วนของการท่องเที่ยว มีแนวคิดที่จะประสานไปยังท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดขอนแก่น (ทกจ.) และสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น (ททท.ขอนแก่น) เป็นต้น

การรวมกลุ่มทำงานในลักษณะเครือข่ายเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมดังได้กล่าวมาแล้ว กระนั้นก็ดี แม้ว่าการทำงานในรูปแบบนี้จะมีความสำคัญและจำเป็น แต่ “การทำให้ตนเองเข้มแข็งก่อน” ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก เพราะเมื่อผู้ประกอบการฯ แต่ละคนเข้มแข็ง สิ่งที่มาคือเกิด “ชุมชนผู้ประกอบการฯ เข้มแข็ง” อันจะมีพลังดึงดูด หรือ เป็นตัวอย่างให้คนรุ่นใหม่ ๆ ที่อยากจะทำเกษตรอินทรีย์ได้เห็นหรือนำไปเป็น

ตัวอย่างแนวทางได้ ซึ่งองค์กรดังกล่าวนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องจัดตั้งอย่างเป็นทางการหรือเป็นรูปธรรม อาจเป็นแค่เพียงการรวมกลุ่มตามธรรมชาติในรูปแบบองค์กรที่เป็น “นามธรรม” เท่านั้น

๒. บทเรียนสำคัญ

๑. บทเรียนแห่งความสำเร็จ

ในงานศึกษาวิจัยชิ้นนี้ เราได้พบบทเรียนจากกรณีศึกษาที่เป็นตัวอย่างของความสำเร็จที่หลากหลาย แต่ที่เห็นชัดเจนที่สุดคือ แต่ละกรณีมีความตั้งมั่นในแนวทางการทำเกษตรวิถีสันติ โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง (พอประมาณ, มีเหตุผล, มีภูมิคุ้มกัน) ตามแนวพระราชดำริในหลวงรัชกาลที่ ๙ ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ทุกกรณีประกอบกิจการงานตามศักยภาพส่วนบุคคลที่ตนเองมี ตามการประเมินกำลังทรัพยากรที่มีอยู่

นอกจากนั้น ยังมีการพัฒนาตนเองโดยการแสวงหาความรู้และปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ สม่ำเสมอ มีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน และมีการวางแผนอย่างเป็นระบบรอบด้าน มีการวิเคราะห์สถานการณ์ และปรับเปลี่ยนยุทธวิธีการผลิตและการตลาด

สิ่งต่างๆ ที่กล่าวมา มีปัจจัยด้านครอบครัวเป็นเครื่องมือหนุนนำให้สำเร็จ ทั้งให้การสนับสนุน และเป็นกำลังใจ ซึ่งผู้ประกอบการฯ ต้องมีความแน่วแน่และอดทนสูง เพราะการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์นั้นต้องอาศัยระยะเวลาค่อนข้างมากจึงจะประสบความสำเร็จ

๒. บทเรียนแห่งความล้มเหลว

นอกจากปัจจัยด้านทุนทรัพย์ที่ หากผู้ประกอบการฯ ใดมีปัญหาเกี่ยวกับภาระหนี้สิน ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในการเริ่มต้นการประกอบการแล้ว ปัจจัยอื่นที่สำคัญคือปัจจัยด้านครอบครัวซึ่งสำคัญมากที่สุด หากครอบครัวไม่เห็นด้วยหรือมีการต่อต้านคัดค้าน การจะเป็นผู้ประกอบการฯ ที่สำเร็จได้นั้นมีความเป็นไปได้ยากอย่างยิ่ง

๓. บทเรียนในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

จากการศึกษาวิจัย ผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดขอนแก่น ในแง่ของ “การรวมกลุ่มเชื่อมโยงกันยังมีปัญหาคือขาดความต่อเนื่อง” แม้ว่าทุกคนในโครงการวิจัยนี้จะมีโอกาสในการได้เรียนรู้กันและกันโดยธรรมชาติ มีการจัดทำข้อตกลงร่วมกัน (ทางวาจา) ในแง่ของการปันประโยชน์ และการรักษาข้อตกลงร่วมกัน แต่ด้วยข้อจำกัดด้านเวลาของผู้ประกอบการฯ ทำให้โอกาสในการพบปะมีน้อย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมที่ค่อนข้างหลากหลายทำให้การเชื่อมโยงยังมีไม่มากเท่าที่ควร นอกจากนี้ การมีพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลกันนับเป็นข้อจำกัดในการพบปะกันด้วยในอีกประการหนึ่ง

๓. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ตลอดช่วงระยะเวลา ๑๕ เดือนของการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดขอนแก่น” มีการเปลี่ยนแปลงหลากหลายประการ ทั้งในส่วนของรายปัจเจกบุคคลและเครือข่าย พอสรุปได้ดังนี้

๑. ความสามารถในการพัฒนาศักยภาพตนเองและมีความเชื่อมั่นในการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า เมื่อเกิดการพัฒนาเครือข่ายอย่างหลวมๆ ขึ้นมาแล้วนั้น ได้ส่งผลให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ทั้งในด้านการผลิตสินค้าทางการเกษตร การแปรรูป ไปจนกระทั่งถึงช่องทางการตลาด ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการฯ มีองค์ความรู้ด้านต่างๆ เหล่านี้มากขึ้น สามารถพัฒนาตัวเองจากผู้ผลิตอย่างเดียว ไปเป็นผู้ประกอบการ หรือแม้กระทั่งสามารถเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในสิ่งที่ตนเองปฏิบัติไปสู่กลุ่มบุคคลอื่นๆ ได้

ยกตัวอย่างกรณีให้เห็นได้อย่างชัดเจน คือ เตชา ต้นกันยา เกษตรกรสายปศุสัตว์ (เลี้ยงไก่ไข่/เป็ด) ผู้แทบจะมีเคยเจอจากพาทีกับผู้ใด ขาดทักษะทางการขายสินค้าและการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก แต่ปัจจุบัน นอกจากเขาจะมีกำลังใจมากขึ้นในการทำปศุสัตว์วิถีอินทรีย์แล้ว เขายังนำองค์ความรู้เหล่านั้นไปถ่ายทอดสู่คนในชุมชนและผู้ที่สนใจมาศึกษาเรียนรู้ในฟาร์มได้ จบไปจนกระทั่งถึงการเกิดแนวคิดต่อยอดเรื่องการแปรรูปไข่ให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น และการริเริ่มปรับพื้นที่เพื่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่อาจมีในอนาคตอันใกล้

เตชา ในปัจจุบัน นับว่าเป็นบุคคลต้นแบบ (Idol) ที่ประสบผลสำเร็จในการเลี้ยงไก่ไข่และหมูอินทรีย์ ที่เป็นที่ยอมรับของทั้งคนในชุมชน ส่วนราชการ และคนภายนอก แม้เมื่อเกิดภัยธรรมชาติ (ปี ๒๕๖๐) ซึ่งมีผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อต้นทุน หากแต่ต้นทุนทางกำลังใจก็ถูกส่งผ่านมาในรูปแบบต่างๆ จากบุคคลที่รู้จัก ทำให้เขายิ่งมั่นใจในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์มากขึ้น

๒. พัฒนาการและการเติบโตทางธุรกิจ

จากการศึกษากลุ่มผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดขอนแก่น ที่เป็นกรณีศึกษาพบว่า แต่ละคนมีการเพิ่มพูนทักษะความรู้และสะสมประสบการณ์มากขึ้น สะท้อนจากพัฒนาการและก้าวกระโดดของการเติบโตทางธุรกิจ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ นอกเหนือไปจากการแสวงหาความรู้ส่วนบุคคลแล้ว การมีเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงไปสู่ “ฐานลูกค้าหรือกลุ่มลูกค้าใหม่” ก็เป็นเรื่องที่สามารถนำพาโอกาสในการต่อยอดทางธุรกิจได้

“วนพรรณการ์เด็น” ของ ปรีชา หงอกสีมมา และณัฐปวิทย์ โชคธนาพร คือตัวอย่างที่เห็นชัดเจนมากที่สุด ก่อนการศึกษาวิจัยขึ้นนี้ ปรีชา และณัฐปวิทย์ นับว่าเป็น “ผู้ที่ประสบความสำเร็จอยู่แล้วในการเป็นเกษตรกรผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์” ทั้งในส่วนองค์ความรู้ด้านการเกษตรและแปรรูปผลิตภัณฑ์ของปรีชา รวมถึงความสามารถในการบริหารจัดการและการตลาดของณัฐปวิทย์ ทำให้วน

พรรณการเดินเติบโตและเป็นศูนย์เรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่สำหรับผู้สนใจทั่วไป ด้วยความคิดว่า “การพัฒนาผู้อื่นและการพัฒนาตนเองคือเรื่องเดียวกัน”

ในปีที่ผ่านมานับว่าเป็นปีที่วนพรรณฯ ก้าวขึ้นมาสู่การเป็นผู้ประกอบการ “แปรรูปสมุนไพรออร์แกนิกเพื่อความงาม” อย่างเต็มตัวมากขึ้น ทั้งการจำหน่ายสินค้าในตลาดใหม่ๆ ในประเทศ และการเริ่มออกสู่ตลาดต่างประเทศ หรือกระทั่ง “การรับจ้างผลิต” สินค้าให้กับนักลงทุนที่ต้องการเป็นเจ้าของแบรนด์สมุนไพรออร์แกนิกเพื่อความงาม

กระนั้นก็ดี วนพรรณฯ ก็ยังคงเป็นพื้นที่เปิดเพื่อให้บุคคลที่สนใจเรียนรู้ด้านการเกษตรอินทรีย์ และเกษตรทฤษฎีใหม่เข้าไปขอความรู้จากผู้เป็นเจ้าของสวน การแปรรูปเครื่องสำอางสมุนไพรรวมไปถึงการเป็นผู้นำขับเคลื่อนการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโฮมสเตย์ ซึ่งมีจุดขายคือธนาคารต้นไม้ที่มีการขายเครดิตคาร์บอนแห่งแรกของประเทศไทย

๓. ความเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความชัดเจนในธุรกิจหลัก

นอกจากขีดความสามารถที่เพิ่มขึ้นในศักยภาพตนเองของ “เกษตรกรผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์” แล้วนั้น ห้วงระยะเวลา 15 เดือน ในกรณีศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้ประกอบการฯ บางรายก็มีความชัดเจนในธุรกิจหลัก (Core Business) ของตนเองมากขึ้น กล่าวคือ เปลี่ยนแปลงจาก “ผู้ประกอบการเกษตร” เป็น “ผู้ประกอบการท่องเที่ยว” ที่นำวิถีเกษตรกรรมอินทรีย์มาเป็นส่วนหนึ่งของการขาย

“สวนเกษตรมีกิน MeKin de Farmily” ของ จงรัก จารุพันธุ์งาม เป็นตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงในกรณีนี้ กล่าวคือ ลักษณะการประกอบการธุรกิจในปัจจุบันของสวนเกษตรมีกิน จะประกอบไปด้วย การจัดเวิร์คชอป (เกษตร อาหาร และศิลปะ), บริการอาหารพื้นบ้าน, ฟาร์มสเตย์, ร้านอาหารแพ, พื้นที่จัดกิจกรรม และสถานที่จัดประชุมสัมมนา

โดยที่ก่อนหน้านี้ สวนเกษตรมีกินจะเน้นการผลิตผักสลัดอินทรีย์เพื่อจำหน่ายตรงให้กับลูกค้า แต่ปัจจุบัน จะทำงานในลักษณะเครือข่ายเชื่อมโยงกับเกษตรกรในโครงการโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานปฏิรูปที่ดินขอนแก่น (ส.ป.ก.) ที่นำเอาระบบรับรองมาตรฐานแบบมีส่วนร่วม (PGS) มาใช้ โดยที่ “พื้นที่ของสวน” จะเปรียบเสมือนหน้าร้านให้ลูกค้าได้มาเยี่ยมชม

สวนเกษตรมีกิน จึงอาจถือได้ว่าก้าวข้ามจากการเป็นพื้นที่ทางการเกษตร มาสู่การเป็น “แหล่งท่องเที่ยว” แนวใหม่อย่างเต็มตัว ภายใต้แนวคิด “หนึ่งไอซองอี” (Isan. Ecotourism. Experience) ที่เจ้าของสวนค่อยๆ ตกผลึกจากการเรียนรู้ ลองถูกลองผิด มาเป็นเวลาเกือบปีเป็นวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนธุรกิจ แต่กระนั้นก็ดี การบริหารจัดการพื้นที่ในแปลงเกษตรของสวนฯ ก็ยังคงยึดหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่นำพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาใช้เป็นแนวทาง

๔. ก่อเกิดคู่ค้าพันธมิตรหรือเครือข่ายเชื่อมโยงที่เหนียวแน่นมากขึ้น

การเชื่อมโยงกันผ่านงานวิจัยชิ้นนี้ ทำให้ผู้ประกอบการฯ หลายคนได้รู้จักและมีปฏิสัมพันธ์กัน ในเชิงการค้ามากขึ้น ในรูปแบบของซัพพลายเออร์ (supplier) ตลอดจนไปจนถึงการบอกต่อ ข้อมูลข่าวสารที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางวิชาการและผลิตภัณฑ์ และประการสำคัญคือการ เชื่อมเส้นทางและโอกาสทางการตลาดใหม่ๆ ต่อกัน

แบรนด์ “ข้าวธัญพร” ของ ธัญพร มาเตชะ ซึ่งโดดเด่นในฐานะที่เป็นผู้นำการจัดจำหน่ายข้าว บรรจุถุง ๑ กิโลกรัม แบบปลีกโดยไม่พึ่งพิงกลไกตลาดในยุคแรกๆ รวมถึงการเพิ่มมูลค่าของ “ข้าวเหนียวดำลิ้มผั่ว” ให้เป็นข้าวเหนียวมูลสังขยา (ข้าวเหนียวมูลมะม่วง) ก็ได้มีโอกาสเชื่อมโยงกับ “บ้านไร่ราชธา” ของ เจียรนัย ราชธา เจ้าของสวนมะม่วงหลายสิบไร่ที่มีผลิตภัณฑ์แปรรูปที่มีชื่อเสียงในฐานะสินค้าโอท็อป (OTOP) ของจังหวัดขอนแก่น นั่นคือ มะม่วงกวน

ธัญพร ซึ่งนอกจากจะผลิตและจำหน่ายข้าวสารแล้ว ยังมีสวนมะม่วงอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งหากนำมาแปรรูปเพิ่มมูลค่าในช่องทางเดียวอาจไม่เพียงพอ จึงได้เป็นคู่ค้าส่งมะม่วงสุกให้กับบ้านไร่ราชธา เพื่อแปรรูปในอีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนั้น เนื่องด้วยพื้นที่ของสถานประกอบการอยู่ใกล้เคียงกัน ทั้งคู่จึงมีโอกาสได้พบปะ แลกเปลี่ยน รวมถึงชักชวนกันเข้าไปอบรมเพิ่มเติมเพื่อหาความรู้ตามที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจัดอยู่เสมอ

อนึ่ง การเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกรผู้ประกอบการฯ ที่เป็นกรณีศึกษา ก็ได้ขยายไปในวงกว้าง ทั้งเชื่อมโยงกับตลาดเขียวขอนแก่น (Khonkaen Green Market) ที่เป็นพื้นที่ให้เกษตรกรกลุ่มต่างๆ ได้มาขายให้กับคนเมือง และเชื่อมกับผู้บริโภคในกลุ่มต่างๆ ที่ผู้ประกอบการฯ แต่ละคนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง และที่สำคัญคือการวางแผนจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวสายอาหารอินทรีย์ (Organic Tourism) ร่วมกัน (ดังจะได้กล่าวถึงในส่วนของการนำเสนอแนะต่อไป)

๕. เกิดแรงกระเพื่อมไปสู่องค์กรและชุมชนให้หันมาสนใจในวิถีเกษตรอินทรีย์มากขึ้น

การเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ที่ประสบความสำเร็จทั้งในด้านชื่อเสียงที่เป็นที่รู้จักยอมรับในทางสาธารณะและมีรายได้ที่มั่นคงดังกรณีของวนพรรณการ์เด็น หรือการเสนอแนวคิดและนำร่องธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบใหม่ของสวนเกษตรมีกิน หรือการเป็นต้นแบบเกษตรกรที่พลิกชีวิตจากเกษตรกรมีสู่เกษตรอินทรีย์ของ เดชา ต้นกันยา หรือการเป็นนักสู้ทางการตลาดของข้าวธัญพร ฯลฯ ล้วนแล้วแต่นำไปสู่แรงกระเพื่อมทางความคิดของผู้คนในชุมชนรอบข้าง ที่เคยมองว่าการเกษตรมีใช้คำตอบที่ดีของการประกอบอาชีพ ทั้งในแง่เกียรติยศ ศักดิ์ศรี และรายได้

กล่าวคือ การทำอาชีพเกษตรอินทรีย์ ได้กลายมาเป็นตัวเลือกหนึ่งของ “คนที่อยากกลับบ้าน” หรือภูมิสำเนา แล้วต้องการประกอบสัมมาชีพที่สุจริต เป็นอิสระ และมีความมั่นคงในชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกรณีของวนพรรณการ์เด็น ที่ได้แบ่งปันพื้นที่การทำงานให้กับคนรุ่นใหม่ที่ยาก

ทำการเกษตรอินทรีย์ได้ทดลองเผาถ่านไร่สารก่อมะเร็ง รวมถึงมีการจ้างงานคนในชุมชนให้มีรายได้ และสามารถอยู่บ้านได้ เป็นต้น

๖. การเปลี่ยนแปลงไปสู่ธุรกิจหรือประกอบอาชีพอื่น

แม้ว่าจากกรณีศึกษาทั้งหมด เมื่อนับเป็นร้อยละ 66 จะถือว่าประสบความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ หากแต่ก็มีถึงร้อยละ 34 ที่ได้ล้มเลิกความตั้งใจไปประกอบอาชีพอื่นที่จะสามารถสร้างรายได้หรือที่ตนเองถนัดมากกว่า และที่ยังไม่ได้เข้ามาสู่กระบวนการเป็นผู้ประกอบการฯ อย่างเต็มตัว ในกรณีของ “บ้านไร่แก่นตะวัน” ของ หัตถฤทธิ์ เอกก้านตรง ที่ได้ขายพื้นที่ประกอบกิจการและโยกย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่จังหวัดร้อยเอ็ดบ้านเกิด หรือ กรณีของ ศิริพร ใจหยุด ที่มีความตั้งใจอย่างยิ่งที่จะชักชวนครอบครัวให้เปลี่ยนแปลงจากเกษตรเคมีมาทำการเกษตรอินทรีย์ แต่ครอบครัวไม่ได้มีความเชื่อมั่นในวิธีนี้ จึงส่งผลให้เธอไม่สามารถหาทุนหรือนำพาได้ และในกรณีของ สุนันทา บุญคง ที่เป็นข้าราชการครูและใช้เวลาว่างในการทำเกษตรอินทรีย์เป็นรายได้เสริม ก็ยังมิได้เข้าสู่กระบวนการของการเป็นผู้ประกอบการอย่างเต็มตัว

กล่าวโดยสรุป ในประเด็นที่ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ จะเห็นได้ว่าภายในระยะเวลาประมาณ ๑ ปี ทั้งทีมวิจัยเอง ครอบครัว ชุมชนสังคม กลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้อง หรือนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลที่เข้ามา ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการเติบโต การพัฒนา หรือกระทั่งการเดินถอยหลังไปสู่จุดเดิมได้ดังกรณีศึกษาที่กล่าวมา

๑. เป้าหมายที่ชัดเจน เป็นส่วนประกอบของความสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์และแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงกลุ่มของผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่กำลังพัฒนาตนเองหรือที่อยู่ในช่วงกำลังปรับเปลี่ยน

๓. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะต่อทีมวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดขอนแก่น” ในครั้งนี้ ทำให้เห็นและได้ข้อสรุปหลายอย่างในการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรุ่นใหม่ที่จะก้าวมาเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์นั้น ผู้ประกอบการรุ่นใหม่หลายคนมีผลที่น่าพึงพอใจในการเป็นผู้ประกอบการ แต่การพัฒนาศักยภาพในด้านที่เกี่ยวข้องในการจะประสบความสำเร็จนั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา การจัดการเวลาในการทำวิจัยการจัดการในการประสานงานเพื่อรวบรวมข้อมูลและพัฒนาของกลุ่มของผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่มีประสิทธิภาพ จะทำให้นักวิจัยนี้ได้ข้อมูลสำคัญๆ มากขึ้น เพื่อที่จะสามารถนำไปประเมินผลและนำมาพัฒนาศักยภาพของกลุ่มได้ ควรมีการแบ่งหน้าที่และรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดในบทบาทของการทำวิจัย การประสบผลสำเร็จในการเป็นผู้ประกอบการควรมีการเชื่อมโยงเครือข่ายทางธุรกิจ องค์กรที่มีส่วนสนับสนุน ผลักดัน การสร้างเครือข่ายของผู้ประกอบการ เพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบธุรกิจการทำเกษตรอินทรีย์ ช่องทางการตลาด พันธมิตร และกลุ่มลูกค้า

๒. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาชี้ให้เห็นว่า“การสร้างเครือข่ายและการเชื่อมโยงเครือข่าย” ของผู้ประกอบการ เกษตรอินทรีย์ เป็นสิ่งที่น่าสนใจให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในระดับปัจเจกบุคคล รวมถึงหนุนนำให้ผู้ประกอบการ เกิดกำลังใจ และรวมถึงการเป็นพลังเพื่อหาช่องทางการตลาดใหม่ๆ ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการท่องเที่ยว หากมีการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับเส้นทางการผลิตอาหารอินทรีย์ (Organic Tourism) ก็จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยยะสำคัญได้ ทั้งในแง่ของการอนุรักษ์ วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น การชักจูงคนรุ่นใหม่ให้กลับคืนสู่ถิ่นฐานเพื่อพัฒนาบ้านเกิด เพื่อให้เกิดการสร้างงานและการสร้างรายได้ในอีกช่องทางหนึ่ง และรวมไปถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและบริการ โดยการเชื่อมโยงในลักษณะเส้นทางการท่องเที่ยวนี้ มีปัจจัยเกื้อหนุนที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ คือ “ความหลากหลาย” และ “ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน” ของผู้ประกอบการ แต่ละคน ทั้งนี้ ในกรณีศึกษาวิจัยชิ้นนี้นับว่ามีความหลากหลายในระดับที่จะสร้างแรงจูงใจดังปรากฏในแผนที่ข้างบน คือ วนพรรณการ์เด็น (สวนป่าและการแปรรูปสมุนไพรเพื่อทำเครื่องสำอางค์), สวนเกษตรมีกิน (เกษตร อาหาร ศิลปะ วัฒนธรรม), ว.ทวีฟาร์ม (หมูอินทรีย์), ข้าว ัญพร (ข้าวและการแปรรูปข้าว), เดชาฟาร์ม (ไก่ไข่อินทรีย์/หมูอินทรีย์), ฟิลกูดฟาร์ม (ผักอินทรีย์/หมูอินทรีย์)

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่อาจนำข้อเสนอนี้ไปจัดทำเป็นนโยบายระดับจังหวัด เช่น สำนักงาน จังหวัดขอนแก่น, สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดขอนแก่น, สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น, ททท.สำนักงานจังหวัดขอนแก่น และสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น เป็นต้น

๓. ข้อเสนอต่อการพัฒนา

จากข้อเสนอเชิงนโยบายดังกล่าว การพัฒนาจึงควรที่จะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ การต่อยอดไปสู่การสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้ประกอบการเกษตรเชิงท่องเที่ยว รวมถึงแตกประเด็นไปสู่การพัฒนาเชิงท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ที่จะทำให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้าใจอย่างถูกต้องตรงกัน

๔. ข้อเสนอต่อการทำวิจัยต่อไป

จากภาพรวมทั้งหมดที่สะท้อนในงานวิจัยชิ้นนี้ ทั้งด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ บทเรียนแห่งความสำเร็จ บทเรียนแห่งความล้มเหลว บทเรียนของการทำงานในระดับ การเชื่อมประสานเครือข่าย ฯลฯ และแนวโน้มการพัฒนาไปสู่การจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับกลุ่มและจังหวัด คณะวิจัยเห็นว่า ประเด็นที่อาจนำมาศึกษาวิจัยต่อไปอาจเป็นประเด็นอันเกี่ยวเนื่องกัน อาทิเช่น เกษตรอินทรีย์และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Organic Farming and Sustainable Tourism) เกษตรอินทรีย์ในโลกดิจิทัลมาร์เก็ตติ้ง การพัฒนารูปแบบการจัดจำหน่าย และช่องทางการตลาดของสินค้าเกษตรอินทรีย์ และการพัฒนาเครือข่ายชุมชนเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กฤตภัค งามวาสินนท์. **ชนบทที่เคลื่อนไหว: ความหมายและความหลากหลายของผู้ประกอบการในชนบท**. [ออนไลน์] 2559 [อ้างเมื่อ 30 มีนาคม 2560]. จาก <https://prachatai.com/journal/2016/04/65226>
- เกษตรอินทรีย์ บ้านแสนรักษ์. **การจัดการระบบการผลิตพืชผักอินทรีย์**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2557.
- คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. **โครงการนโยบายสาธารณะเพื่อความปลอดภัยด้านอาหารและเศรษฐกิจการค้าที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2549.
- วิชัย โสสุวรรณจินดา. **ครบเครื่องเรื่องงานธุรกิจ**. กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น); 2545.
- วิทยากร เชียงกุล. **วิกฤตเศรษฐกิจไทย : ผลกระทบจากการรับเงื่อนไขและทางออกสำหรับประชาชน**. กรุงเทพฯ: เอ.เอ็น.; 2541.
- สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ. **เกษตรอินทรีย์คืออะไร**. กรุงเทพฯ : สหกรณ์กรีนเนท. [ออนไลน์] 2560 [อ้างเมื่อ 22 สิงหาคม 2560]. จาก <http://www.greenet.or.th/contact>
-
- _____ . **หลักการเกษตรอินทรีย์**. กรุงเทพฯ : สหกรณ์กรีนเนท. [ออนไลน์] 2560 [อ้างเมื่อ 22 สิงหาคม 2560]. จาก <http://www.greenet.or.th/contact>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม. **คู่มือ เทคนิคเคล็ดลับ เกษตรอินทรีย์**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). [ออนไลน์] 2560 [อ้างเมื่อ 22 สิงหาคม 2560]. จาก <http://resource.thaihealth.or.th/library>
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. **ลืมน้ำอ้าปาก จาก "ชาวนา" สู่ "ผู้ประกอบการ"**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน; 2559.
- อำนาจ ชีระวนิช. **ผู้ประกอบการ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัท มาเธอร์ บอส แพคเกจจิ้ง จำกัด, 2549.

แบบสอบถาม
โครงการวิจัย “ กระบวนการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรรุ่นใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์
ในจังหวัดขอนแก่น ”

ส่วนที่ 1 ประวัติและความเป็นมา

1.1 ข้อมูลส่วนตัว

ชื่อ (นาย/นาง/นางสาว)..... สกุล.....

ที่อยู่.....

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง อายุ.....ปี

สถานภาพ ☐ โสด ☐ สมรส จำนวนบุตร.....คน ☐ อยู่ย่ำร้าง

ภูมิลำเนา ☐ ขอนแก่น ☐ จังหวัดอื่นๆ.....

1.2 ประวัติการทำงาน (ระบุช่วงเวลา)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.3 เหตุผลที่มาทำการเกษตร/แรงบันดาลใจ และบุคคลต้นแบบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.4 ความเป็นมาในวัยเด็กหรือจุดเริ่มต้นในวัยเด็กเป็นอย่างไร มีความสัมพันธ์กับการทำเกษตรหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.5 ต้นทุนในการทำการเกษตร

1.5.1 ท่านมีปัจจัยการผลิตอะไรบ้าง

✓ ที่ดิน พื้นที่.....ไร่

☐ ของตัวเอง.....ไร่ (ระบุชนิดเอกสารสิทธิ์.....)

☐ เช่า.....ไร่ ค่าเช่า.....บาทต่อไร่

☐ ที่ดินของบุคคลในครอบครัว..... ไร่

✓ แหล่งน้ำ

☐ แหล่งน้ำธรรมชาติ (ระบุชนิด เช่น น้ำบาดาล, สระ, ประปา).....

☐ แหล่งน้ำชลประทาน

✓ เครื่องมือทางการเกษตร

(ระบุ).....

✓ โรงเรือน/สิ่งปลูกสร้าง

(ระบุ).....

✓ เงินทุน

เงินทุนเริ่มต้นในการทำการเกษตรครั้งแรก.....บาท

แหล่งทุน ☐ เงินออม ☐ กู้ยืมในระบบ (ระบุ)..... ☐ อื่นๆ (ระบุ).....

✓ พันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์

1.5.2 ปัจจัยเกื้อหนุนการผลิต

1.5.2.1 ท่านมีความรู้ทางด้านเกษตรมากน้อยเพียงใดให้อธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

1.5.2.2 ท่านมีทักษะหรือความชำนาญด้านใดที่สนับสนุนให้การทำเกษตรอินทรีย์ประสบความสำเร็จ

.....

.....

1.5.2.3 ท่านเคยเข้ารับการอบรมหลักสูตรใดบ้าง จากหน่วยงานใด

- (1) หลักสูตร.....หน่วยงาน.....
- (2) หลักสูตร.....หน่วยงาน.....
- (3) หลักสูตร.....หน่วยงาน.....
- (4) หลักสูตร.....หน่วยงาน.....
- (5) หลักสูตร.....หน่วยงาน.....
- (6) หลักสูตร.....หน่วยงาน.....

1.5.2.3 ท่านเคยเข้าร่วมโครงการอะไรมาบ้าง จากหน่วยงานใด

- (1) โครงการ.....หน่วยงาน.....
- (2) โครงการ.....หน่วยงาน.....
- (3) โครงการ.....หน่วยงาน.....
- (4) โครงการ.....หน่วยงาน.....
- (5) หลักสูตร.....หน่วยงาน.....
- (6) หลักสูตร.....หน่วยงาน.....

1.5.2.4 ท่านได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐหรือภาคเอกชนใดบ้าง รูปแบบการสนับสนุนเป็นแบบใด เช่น งบประมาณ อุปกรณ์/เครื่องมือ องค์ความรู้ เป็นต้น

1.5.3 ปัจจัยที่ไม่เกื้อหนุน/ข้อจำกัดในการทำเกษตรอินทรีย์ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ ความรู้ทางการเกษตรไม่เพียงพอ (ยังขาดความรู้เรื่องใด)

.....

.....

.....

☐ ปัจจัยการผลิตไม่เพียงพอ (ยังขาดปัจจัยอะไร)

.....

.....

.....

☐ ฤดูกาล/ภัยธรรมชาติ/สภาพภูมิอากาศ

.....

.....

☐ ข้อจำกัดด้านทุน

.....

.....

☐ คุณภาพและจุดเด่นของผลผลิตหรือสินค้า

.....

.....

☐ ปัญหาสุขภาพ

.....

.....

☐ เงื่อนไขทางครอบครัว

.....

.....

ส่วนที่ 2 รูปแบบการผลิตและการประกอบการเกษตรอินทรีย์ในปัจจุบัน

2.1 ปัจจุบันท่านผลิตสินค้า หรือบริการอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....2.2 มีแบรนด์

เป็นของตัวเองหรือไม่ ชื่อแบรนด์อะไร

.....

.....

.....

2.3 สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของท่านได้ผ่านการรับรองมาตรฐานอะไรบ้าง รับรองโดยหน่วยงานใด /หากปัจจุบันยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน อนาคตท่านมีแผนเพื่อขอรับการรับรองมาตรฐานหรือไม่

.....

.....

.....

.....

2.4 ท่านวางแผนการผลิตอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.5 ปริมาณสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ในแต่ละช่วงเวลาในระยะเวลา 1 ปี (ปฏิทินการผลิต)

เดือน	ชนิดสินค้า/บริการ หน่วยการผลิตต่อเดือน
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	

2.6 ประเภทการประกอบการ

☐ ครัวเรือน ☐ SME ☐ บริษัท ☐ อื่นๆ (วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน).....

2.7 ช่องทางการจัดจำหน่าย

☐ ออนไลน์ ☐ หน้าร้าน ☐ Modern trade ☐ ออกบูท

2.7 รูปแบบการจำหน่าย

☐ ขายปลีก ที่ไหน.....อย่างไร.....

☐ ขายส่ง ที่ไหน.....อย่างไร.....

2.8 รายได้ต่อเดือน หรือรายได้ต่อปี.....

มีรายได้จากแหล่งอื่นหรือไม่.....

2.9 ท่านอยู่ตรงส่วนใดของห่วงโซ่การเป็นผู้ประกอบการ

☐ ผู้ผลิต ☐ ผู้รวบรวม ☐ ผู้แปรรูป ☐ ผู้ขาย ☐ ผู้ส่งออก ☐ ทุกขั้นตอน

2.10 ในการเป็นผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการท่านมีความเชื่อมโยงกับใครบ้าง

☐ ลูกค้า ☐ กลุ่มธุรกิจอื่น ☐ สมาคมทางการค้า ☐ หน่วยงานราชการ ☐ อื่นๆ

.....

ส่วนที่ 3 ท่านมีแผนการผลิตและการประกอบการเกษตรอินทรีย์ในอนาคตอย่างไร

☐ ระยะสั้น

.....

.....

.....

.....

.....

☐ ระยะกลาง

.....

.....

.....

.....

.....

☐ ระยะยาว

.....

.....

.....

.....

.....